

17' 2024

МАУП

Міжрегіональна
Академія управління
персоналом

УКРАЇНСЬКА МОВА І НАЦІЯ

Випуск 17

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Хмельницький, 2024

Українська мова і нація : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий.
Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 17. 146 с.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства “Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

УКРАЇНСЬКА МОВА І НАЦІЯ

Випуск 17

Хмельницький – 2024

УДК 811
ББК 81.2Укр
З 152
НДДКР 0123U104489

**З 152 Українська мова і нація : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий.
Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 17. 146 с.**

У збірнику наукових праць «Українська мова і нація» вміщено тези, статті науковців, в яких розкрито широке коло мовних проблем: цивілізаційно-культурний розвиток України в контексті сучасних глобалізаційних процесів; українська мова в сучасному інформаційному просторі; нормативно-правові документи щодо мовної політики в Україні на сучасному етапі; державна мовна політика в галузі освіти України; мовне середовище учнівської та студентської молоді: виклики сучасності та ін.

Адресовано широкому колу читачів, причетних до вивчення сучасної мовної ситуації в Україні: учням, здобувачам вищої освіти, аспірантам, викладачам, науковцям.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент; директор Хмельницького інституту МАУП (головний редактор); **Авсієвич А.В.**, доктор філософії в галузі права (PhD); **Парандій В. О.**, кандидат історичних наук, доцент; **Дика Л.Л.**, кандидат філологічних наук; **Козак Р.В.**, кандидат філологічних наук, доцент; **Калинюк Н.В.**, кандидат філологічних наук; **Коломієць О.М.**, кандидат філологічних наук; **Костенко Д.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Маркова С.В.**, доктор історичних наук, доцент; **Олійник В. В.**, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Рева Л. Г., кандидат філологічних наук, член-кореспондент Академії наук вищої освіти України, член Національної Співки краєзнавців України.

Петрушенко О. О., кандидат філологічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 10 від 25 листопада 2024 р.)

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2024
© автори статей

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
Білий Л. Г. УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	8
Гладій А., Комарова О. В. МОВА ЯК ЗБРОЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ.....	12
Григоровська А. В. РОЛЬ РІДНОЇ МОВИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.	20
Данько О. В. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ.....	26
Дацюк О. А. БІБЛІЙНІ ВИСЛОВИ ТА ЇХНІЙ ВЖИТОК У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	34
Дика Л. Л., Голярдик Н. А. СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ КОНФОРМІЗМУ В СТРУКТУРІ СПІЛКУВАННЯ.....	44
Дуда Л., Королевська О. Д. БІБЛЕЇЗМИ У ЩОДЕННІЙ КОМУНІКАЦІЇ МЕШКАНЦІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.....	53

Комарова О. В. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	61
Маркова С. В. РИСКА ТА ЇЇ НОВІ ФРАГМЕНТИ ЖИТТЯ (за жанром – оповідання).....	65
Никитюк С. І. ЗБАГАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ.....	67
Олійник В. В. РОЛЬ МОВИ У ПРОЦЕСІ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ.....	71
Охман Д., Колендзян О. С. МЕНТАЛІТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОМАНУ ЛІНИ КОСТЕНКО «ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО».....	77
Парандій В.О. МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ.....	89
Поморова Н. А. ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ВПЛИВ НА ЗАЛУЧЕННЯ СПОЖИВАЧІВ, ЛОЯЛЬНІСТЬ ДО БРЕНДУ ТА СТВОРЕННЯ УНІКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	94

Поморова Н. А., Онищук Д. ВПЛИВ МОВИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА КОМУНІКАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ БРЕНДАМИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	99
Сохацька М., Колендзян О. С. НЕОЛОГІЧНА КОРОНА-ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	104
Стецюк В. В. МОВА ЯК СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	116
Чередніченко О. ФЕНОМЕНИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	120
Шамрай А., Колендзян Н. МИСТЕЦТВО КОЗАЦЬКОГО ПИСЬМА В КОНТЕКСТІ МІЛІТАРНОЇ СИМВОЛІКИ.....	130
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	140

ПЕРЕДМОВА

*«... І доки бринітиме Рідная Мова
У творчім розвої та в силі,
Ростиме нам доля, трава мов шовкова,
Мов наші пісні орлокрилі!»
(І. Огієнко)*

З мови починається сама держава. У мові – важлива суть існування держави, її сила і могутність.

У системі державних пріоритетів мовна політика посідає чільне місце, оскільки її стратегічним завданням, поряд з гарантуванням мовних прав людини, є утвердження суспільної злагоди і політичної стабільності, забезпечення єдності держави і зміцнення української державності.

Мова – явище суспільне. Для кожного народу рідна мова найдорожча. Творячи свою духовну культуру, він великою мірою самовиражається в мові. Рідна мова допомагає відчувати місце своєї культури в загальнолюдській світовій культурі.

Мова є важливим способом національного самовираження та самовизначення. Вона забезпечує збереження національної ідентичності, сприяє розвитку культури та підтримці національної єдності. В умовах сучасних глобальних змін мова залишається основою, на якій формується світогляд нації, її майбутнє і готовність до змін.

Мова і спілкування є невід’ємними складовими взаємодії в суспільстві. Мова виступає як засіб, що дозволяє людині взаємодіяти, обмінюватися досвідом і емоціями, а також зберігати та передавати культуру, традиції та цінності. Спілкування через мову допомагає будувати міцні соціальні зв’язки, що забезпечують гармонійне існування і розвиток індивідуумів та суспільства в цілому.

Кожна культура має свої мовні норми, що визначають, як потрібно взаємодіяти в різних ситуаціях. Це можуть бути правила ввічливості, форми звертання, особливості вживання мовних конструкцій, що допомагають дотримуватися соціальної гармонії і поважати межі особистісного простору. Наприклад, у деяких

культурах існують складні системи виразу поваги до старших або вищих за статусом осіб, що через мову відображає соціальну ієрархію та культурні норми.

Спілкування також є важливим інструментом для розвитку та збереження ідентичності. Мова служить не тільки для передачі знань, а й для збереження культури та традицій. Через мову ми передаємо цінності, які є основою нашого соціального середовища та культурного розвитку. Мовою ми висловлюємо свою приналежність до певної групи, нації або спільноти. Тому мова є важливим елементом самовираження та самосвідомості.

У народі побутує вислів: «Рідна мова – це характер народу». В ній відбито його національні звичаї, побут нахили. Мова – це ще й історія народу. Від найдавніших часів наші предки залишили в мові свої глибокі сліди. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого. Нам – українцям – потрібно плекати кожне слово рідної мови, передане нам у спадок від наших прашурів. Потрібно вивчати, розвивати, берегти свою мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, незалежним і багатим.

Отже, ми повинні відроджувати рідну мову з розумом, повагою, відроджувати українську культуру, не поспіхом та законами, а серцем і бажанням людей.

Вашій увазі пропонуються наукові статті сучасних українських науковців, зокрема істориків, філологів, культурологів, юристів, психологів та ін., в яких розкриваються різні погляди на актуальні мовні проблеми.

Висловлюємо щирі вдячність усім небайдужим українцям, яких турбує доля сучасної української мови, і які прагнуть долучитися до її розвитку і сприяти її поширенню та процвітанняю.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Л. Г. Білий,
*директор Хмельницького інституту МАУП;
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)*

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Українська мова є складовою національної ідентичності українського народу. Вона не лише слугує засобом спілкування, але й є символом нашої культури, історії та духовності. Упродовж століть українська мова переживала численні виклики, зокрема утиски та заборони, однак завжди залишалася основою, що об'єднувала націю та зберігала її самобутність.

Мова є фундаментальним елементом культури, що відображає унікальний світогляд народу, його цінності, традиції та способи мислення. Українська мова багата на образність, мелодійність та унікальну лексику, яка дозволяє глибоко передавати думки і почуття. Вона є мовою Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка та багатьох інших видатних діячів, чия творчість стала надбанням світової культури.

Історично українська мова зазнавала утисків з боку імперій та тоталітарних режимів, які намагалися асимілювати український народ, позбавивши його власної мови. Заборони української мови, знищення українських книг, репресії щодо діячів культури – усе це було спрямовано на підриг національної свідомості. Однак попри ці спроби, українці зуміли зберегти свою мову як складову ідентичності.

Сьогодні українська мова є державною мовою України, і це закріплено у Конституції. Проте її роль виходить далеко за межі юридичного статусу. Вона є способом єднання суспільства, особливо в умовах сучасних викликів, коли питання національної ідентичності стало особливо актуальним.

Українська мова сприяє консолідації громадян, незалежно від їхнього етнічного походження, та утверджує спільні цінності.

Особливо важливою є роль мови у вихованні молоді. Знання та використання української мови сприяють формуванню патріотизму, поваги до своєї культури та історії. Заклади загальної середньої освіти, заклади вищої освіти, засоби масової інформації – усе це повинно слугувати платформами для популяризації та розвитку української мови. В умовах глобалізації важливо підтримувати її конкурентоспроможність, зокрема через впровадження у сферу сучасних технологій, науки та культури.

Українська мова – це не лише спосіб комунікації, а й символ нашої незалежності та самобутності. Її збереження та розвиток – це обов'язок кожного свідомого громадянина, адже саме через мову ми передаємо майбутнім поколінням наші цінності, досвід та національний дух. У світі, де зникають мови та культури, збереження української мови є гарантією існування української нації. Вона є основою нашої ідентичності, нашим корінням і нашою силою.

Окрім внутрішнього значення, українська мова відіграє важливу роль і на міжнародній арені. Вона стає символом спротиву та боротьби за свободу, привертаючи увагу світу до України та її культури. Чим більше людей за кордоном знайомляться з українською мовою, тим ширше розповсюджується розуміння унікальності нашого народу. У цьому контексті надзвичайно важливо підтримувати розвиток української діаспори, яка зберігає мову та традиції за межами батьківщини.

Популяризація української мови через літературу, кіно, музику та інші форми мистецтва сприяє формуванню позитивного іміджу України у світі. Твори сучасних українських авторів перекладаються багатьма мовами, демонструючи багатогранність нашої культури.

Таким чином, українська мова – це більше, ніж засіб спілкування. Вона є серцем нації, її історичною пам'яттю та основою майбутнього. Від нашої турботи про мову залежить збереження ідентичності, національної єдності та культурного багатства України. Тому важливо продовжувати докладати зусиль для її розвитку та популяризації, адже через мову ми не лише зберігаємо себе, але й залишаємо свій слід у світовій історії.

Українська мова – це не лише засіб комунікації, а й символ нашої ідентичності, історії та культурного багатства. Вона є невід'ємною частиною нашого національного характеру, яка формувалася протягом століть і об'єднувала українців у найтяжчі історичні періоди. На сучасному етапі, де глобалізація впливає на всі сфери життя, українська мова залишається важливим чинником збереження нашої самобутності.

Сьогодні українська мова відіграє основну роль у формуванні національної єдності. У період війни та численних викликів для країни вона стала об'єднуючим чинником, який допомагає українцям відчувати себе частиною єдиного народу. Вона є мовою держави, освіти, культури та медіа, що зміцнює її позиції у всіх сферах суспільного життя. Особливо важливо, що молоде покоління все частіше обирає українську мову як повсякденну, вбачаючи в цьому вияв своєї громадянської позиції та любові до Батьківщини.

Розвиток мови потребує активної підтримки з боку держави. Впровадження освітніх програм, створення українськомовного контенту, підтримка літератури, кіно та музики – усе це сприяє утвердженню української мови як важливої складової сучасної культури. Зокрема, інтеграція мови у цифровий простір, розробка українськомовних застосунків, сайтів та платформ – це крок до її актуальності у світі технологій.

Таким чином, українська мова є основою нашої національної ідентичності, способом збереження культури та символом незалежності. Її розвиток та популяризація – це не лише обов’язок держави, а й відповідальність кожного з нас. Зберігаючи мову, ми зберігаємо себе як націю, свою унікальність та гідність у світовому співтоваристві. Українська мова – це наша сила, наше коріння і наше майбутнє.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дрогомирецька М. Мова як засіб національної ідентичності та консолідації // *Зб. наук. пр. за матер. всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Тоталітаризм як система знищення національної пам’яті»*, 11-12 червня 2020 року. Львів : Друкарня Львівського нац. мед ун-ту імені Данила Галицького, 2020. С. 79–80.

2. Косович О. В. Мова та національна ідентичність: монографія. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2019. 203 с.

3. Формування національно-культурної ідентичності особистості у викликах часу: зб. матер. Всеукр. круглого столу (до 100-річчя від заснування Кам’янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка) / [редкол.: С.А. Копилов (співголова, наук.ред.), І.Д. Бех (співголова) та ін.]. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2018. 108 с.

А. Гладій,
здобувач освіти
Науковий керівник: **О. В. Комарова,**
викладач вищої категорії
(м. Хмельницький)

МОВА ЯК ЗБРОЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Мова завжди відігравала ключову роль у формуванні національної ідентичності, консолідації суспільства та забезпеченні культурної спадщини. Проте в умовах повномасштабної війни, вона стає зброєю, здатною маніпулювати масами, змінювати суспільні настрої та підбурювати суспільство. В сучасній російсько-українській війні мова перетворилася на інструмент, який використовується для формування наративів, поширення пропаганди та впливу на громадську думку. Українська мова, зокрема, стала символом національного опору, засобом протистояння російській агресії та збереження національної ідентичності.

Історично Росія використовувала мову як інструмент впливу і контролю над підкореними територіями. Російська імперія, а згодом і радянський союз, намагалися заборонити та викоринити місцеві мови та культури на користь русифікації, що було частиною їхньої політики інтеграції народів в імперський простір. Українська мова постійно зазнавала утисків та заборон, що починається з указу Петра I про заборону друкувати книги українською мовою та продовжується протягом не одного століття. Русифікація була ключовим інструментом, за допомогою якого імперська влада намагалася асимілювати українське населення і створити єдиний «російський народ».

Зі здобуттям незалежності у 1991 році Україна почала відроджувати українську мову, яка знову посіла своє місце в

суспільстві як державна мова. Проте навіть після розпаду СРСР, російська мова зберегла свої позиції в багатьох регіонах України, що стало причиною культурних та політичних протиріч. З початком війни в 2014 році, а зокрема після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, мовне питання набуло особливої гостроти. росія використовує мовне питання як один із ключових аргументів для обґрунтування своєї агресії, зокрема, заявляючи про необхідність «захисту російськомовного населення» на окупованих територіях. Зараз, у відповідь на російську агресію, відбувається активний процес дерусифікації – повернення до використання української мови в усіх сферах суспільного життя. Допмагають у цьому громадські ініціативи та державна підтримка. Наприклад, ініціатива «Єдині», що допомагає переселенцям і всім охочим перейти на українську мову, вже залучила понад 50 тисяч людей. Університети також впроваджують мовні політики, як-от Національний університет «Києво-Могилянська академія», який закликав студентів уникати російської мови на території закладу як мови країни-агресора. Також зміни відбулися у сферах неформальної комунікації, професійної зайнятості та навіть у віртуальному просторі. Показовим є різке поширення використання української мови на онлайн-платформах. До прикладу, фриланс-платформа Freelancehunt налаштувала сервіс таким чином, що для українських користувачів будь-який пошук відкривається українською мовою. Частка фрилансерів, які обирали українську, зросла з 11–30% до 96% після початку війни [5].

Використання мови для маніпуляцій – це не новий феномен, але в умовах сучасних конфліктів, таких як війна в Україні, він набуває особливої актуальності. Російська пропаганда активно використовує мовні маніпуляції для формування ворожого образу України як держави і українців як народу. Такі поняття, як «хунта», «фашисти», «нацисти»,

«бандерівці», постійно використовуються в російських ЗМІ, щоб створити уявлення про Україну як про ворожу державу, яка загрожує російськомовному населенню і потребує «захисту» з боку росії [2, с. 94-95].

Цей метод можна охарактеризувати як «перепрограмування» аудиторії, коли нейтральні або навіть позитивні поняття перетворюються на зневажливі або агресивні. Наприклад, слово «майданути» використовується для дискредитації учасників Майдану, підкреслюючи їх як екстремістів або божевільних. Така тактика дозволяє не тільки створити негативний образ ворога, але й формувати в суспільстві певні очікування та емоційні реакції, які легко використовувати для мобілізації або залякування [2, с. 94-95].

Когнітивна війна, яка є різновидом інформаційної боротьби, спрямована на зміну мислення людей через мову. Це процес, у якому змінюються не тільки слова і терміни, а й самі концепції та смисли, якими люди користуються для опису реальності. В умовах війни в Україні мова стає полем боротьби за перепрограмування свідомості як своїх громадян, так і громадян противника.

Прикладом цього є спроба російських ЗМІ просувати термін «Новоросія» для визначення окремих регіонів України. Це не просто слово, а ціла концепція, яка ставить під сумнів існування України як суверенної держави, намагаючись підкріпити ідею про те, що певні території «історично належать росії». Аналогічно терміни «Крим наш» або «Лугандон» використовуються для викривлення реальності та зміцнення імперських амбіцій росії.

У російській пропаганді, наприклад, часто використовуються певні мовні кліше, що створюють викривлене сприйняття подій. Зокрема, росія просуває концепт «руського міра», який має на меті об'єднати всі народи, що розмовляють російською, під єдиним політичним та культурним

впливом Москви. Це є одним із прикладів того, як мова використовується для виправдання експансії та окупації.

Також вона часто використовує мовне питання для маніпуляцій, зображуючи українську мову як «штучну» чи нав'язану. Однак, вони цим тільки підсилюють розуміння важливості української мови в культурній і політичній ідентичності.

Одним з головних завдань пропаганди є дегуманізація ворога. Це досягається через мову, яка знецінює противника та перетворює його на «не-людину». У російських медіа часто вживаються такі терміни, як «колоради» або «укропи», для того, щоб знеособити українців і звести їх до образу агресивної маси, яка підлягає знищенню. Таке мовне знецінення дозволяє зменшити емоційний бар'єр для насильства та полегшити його сприйняття.

Мова також використовується для впливу на психологічний стан ворога. Військові та пропагандистські кампанії використовують загрози, залякування або приниження, щоб знизити моральний дух супротивника. Одним із методів є розповсюдження фальшивих новин про нібито «слабкість української армії» або «великі втрати», що має на меті посіяти паніку серед населення та деморалізувати захисників.

Одним із важливих інструментів інформаційної війни є меми. Вони стають засобом комунікації, який впливає на підсвідомість. На відміну від прямої інформації, меми створюють непрямі асоціації, що допомагають проникати у свідомість людей, обминаючи раціональне мислення. Меми, такі як «кримнаш» чи «майдануті», використовуються для політичної сатири та поляризації суспільства. Вони швидко розповсюджуються, оскільки викликають сильні емоційні реакції, що підвищує їхню ефективність як інструменту масової пропаганди.

Мова є ключовим елементом національної ідентичності, і в умовах війни вона стає ще більш важливою. З початком війни росії проти України українська мова отримала новий статус в суспільстві – вона стала символом опору та свободи. Переходячи на українську, громадяни не тільки дистанціюються від агресора, але й демонструють свою національну належність і відданість ідеалам незалежності. До прикладу, знане усіма українське слово «паляниця», яке стало відомим символом, що використовували для ідентифікації ворогів, сприяло покращенню емоційного стану народу та підсилило віру у перемогу. За дослідженням соціологічної групи «Рейтинг», кількість українців, які вважають українську рідною мовою, зросла з 57% у 2012 році до 76% у 2022 році. Також війна сприяла зміцненню позицій української мови в регіонах, де вона раніше не домінувала, наприклад на Півдні та Сході України [1, 5].

В умовах російської агресії багато українців почали асоціювати російську мову з окупантом і агресором. З початком повномасштабної війни значна частина населення свідомо перейшла на українську, що стало не лише мовним, але й символічним жестом опору. Фраза «Ми лягли спати 23 лютого, а прокинулись 24 лютого» стала символом мовного переходу, адже люди почали асоціювати російську мову з мовою війни. Мова стала засобом самоідентифікації українців та їхнього прагнення до незалежності, відмови від усього, що асоціюється з росією.

За дослідженням соціологічної групи «Рейтинг» у березні 2022 р. переважна більшість – 83 % опитаних – висловили думку, що єдиною державною мовою має бути українська. До 24 лютого 2022 року за надання статусу російській мові виступало 25%, після кількість зменшилася до 7% [5].

Уряд і громадські організації України під час війни більш серйозно поставились до питання мовної політики, тому що

захист і розвиток української мови є невід’ємною частиною національної безпеки, ідентичності та суверенітету держави. Президент Зеленський наголосив, що мова – це важливий елемент стратегії захисту національних інтересів [3].

Використання мови ворога для досягнення політичних та військових цілей не є новим явищем. Під час Другої світової війни союзники, зокрема Велика Британія та США, активно використовували мовлення німецькою та російською мовами, щоб доносити свою точку зору до громадян ворожих країн. Сучасна інформаційна війна вимагає аналогічних підходів, коли держави використовують мову супротивника для підриву його позицій та впливу на його громадян.

Українська держава вже активно використовує мову як зброю для контрпропаганди. Один з основних підходів – це створення окремого інформаційного середовища для російськомовних глядачів за межами України. Наприклад, проєкт FREEDOM транслюється російською мовою і спрямований на росіян, щоб доносити до них правду про події в Україні, спростовувати пропаганду кремля та поширювати альтернативну точку зору. Це дозволяє залучати до сприйняття правдивої інформації навіть тих, хто живе в країні-агресорі [4].

З моменту початку повномасштабної війни українська мова також набула міжнародного значення. У багатьох країнах світу зросла кількість людей, які почали вивчати українську мову, виявляючи солідарність з Україною та її боротьбою за незалежність. За даними платформи Duolingo, в попит на вивчення української мови в Ірландії виріс на 2229%, у Німеччині – на 1651%, у Польщі – на 1615%. Цей процес сприяє глобальному поширенню української мови та підвищенню її престижу [5].

Цей процес сприяє підвищенню міжнародного престижу української мови та її символічного значення. У той час як російська мова все більше асоціюється з агресією та

імперськими амбіціями, українська стає мовою свободи та опору, що особливо важливо для молодих поколінь як в Україні, так і за її межами.

Окремо варто згадати роль масової культури в просуванні української мови. Пісні, фільми, телевізійні шоу, соціальні мережі – всі ці засоби активно використовуються для популяризації української мови, особливо серед молоді. Наприклад, популярні українські блогери, YouTube-канали та TikTok-акаунти все частіше переходять на українську, що сприяє її популяризації серед молодих поколінь.

Отже, мова є не лише засобом комунікації, але й потужною зброєю в умовах інформаційної війни. Вона використовується для маніпуляцій, пропаганди, мобілізації та формування національної ідентичності. В умовах російсько-української війни мова виступає як засіб захисту національних інтересів та боротьби за незалежність. Перехід українців на рідну мову, процес дерусифікації та міжнародна підтримка української мови підкреслюють її важливу роль у боротьбі за свободу і суверенітет.

Список використаних джерел та літератури:

1. Війна і мова. Як агресія Росії прискорила «лагідну» українізацію. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-i-ukrayinska-mova/32820956.html> (дата звернення: 23.10.2024).

2. Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору / Т. О. Ісакова // *Стратегічні пріоритети*. Серія : Політика. 2016. № 4. С. 90-97. (дата звернення: 23.10.2024).

3. Мова під час війни стала зброєю – в Україні відзначають День писемності. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3610534-mova-pid-cas-vijni-stala-zbroeu-v-ukraini-vidznacaut-den-pisemnosti.html> (дата звернення: 23.10.2024).

4. Мова – це зброя: що можуть зробити українці в інфопросторі для наближення перемоги. URL: <https://prm.ua/mova-tse-zbroia-shcho-mozhut-zrobyty-ukrainsi-v-infoprostor-dlia-nablyzhennia-peremohy> (дата звернення: 23.10.2024).

5. Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku> (дата звернення: 23.10.2024).

А. В. Григоровська,
*вчитель української мови та літератури;
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
(м. Хмельницький)*

РОЛЬ РІДНОЇ МОВИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Немає в світі нічого кращого за рідний край. Край, де ти зробив свій перший крок, вимовив перше слово, вперше почув голос батьків. Ця земля – священна, непідвласна нікому і нічому. Але, на жаль, наша матінка – Україна перенесла на собі багато мук та бід. Яких тільки випробувань не випадало на її долю, хто тільки не зазіхав на її багатство, красу, родючі землі, працелюбний народ. За свободу слова та населення, за незалежність батьківської землі полягло дуже багато героїв. Ці люди козаки, захисники, воїни, герої.

Куди тільки не заглядай, в якій би ти країні не був, ніде не знайдеш такого народу як ми. Наш характер передається скрізь століття. Стержень славних українців можливо виділити з-поміж сотні націй, оскільки він є неповторним, особливим. Наші люди привітні і ласкаві. З давніх-давен ми зустрічаємо гостей щиро, з широкими обіймами та усмішкою на обличчі, з хлібом і сіллю в руках. Але якщо ці гості завітали для того, щоб зруйнувати нашу доброзичливість та відібрати найцінніше станемо горою за рідну землю та близьких. Українці завжди поважали і поважатимуть чужі традиції, не були закривавлені безневинними людськими душами, стогонами, криками. Усе що ми робили це боронили своє. Якби ж то і до нас так ставились, а не вривались зі зброєю в руках.

Згадати б тільки, як наші поети боронили мову. Як же мужньо говорив Тарас Шевченко, що мова то найвищий дар людини й цілого народу. талісман їхньої долі, таланту,

безсмертя. Я впевнена, що немає на світі чогось кращого за українську мову. Чи чули ви українські пісні? Таке поєднання слів, змісту та почуттів, яке не залишить будь-яку людину без емоцій. А яка поезія! Опис оточуючі краси, широкополіх ланів, стрімких річок, пишних дерев, українських символів та коханих людей. Душа виринається від цих стрічок. Любов та захоплення письменників до поезії вражає всі покоління. Пісні Малишка, революційні стрічки творчості Франка, сонети Рильського, драматургія Лесі Українки, музичні вірші Тичини, містичні образи Богдана-Ігоря Антонича. Таких людей і на пальцях не перечешиш. Ці істинно народні творці української мови піднесли рідне слово на таку духовну вершину, де вона розправила свої крила та розквітла у всіх поетичних барвах, а разом з нею наше нове життя.

Мова – невідмінна частина населення, це скарб кожного народу. Люди завжди берегли цю живильну криницю, з якої черпали силу для духовного здоров'я і наснаги. В українській мові доля її народу. Без неї немає українців, немає минулого та майбутнього.

Опановуючи рідну мову, дитина вже в ранньому віці одержує велику кількість знань, зібраних і закодованих у словах. Людина розмовляє легко і невимушено, якщо рідною мовою спілкується щоденно. Важко мовотворити тим, хто рідною мовою користується зрідка. Іншу мову такий мовець може знати лише в обсязі сленгу, що дає можливість спілкуватися тільки на побутово – службовому рівні. Духовний світ народу закодований у мові. Українська мова має чимало слів, які є символами культури.

Українська мова охоплює найтонші чуттєві порухи людини. Ми маємо безліч словесних та граматичних засобів, які виконують функцію впливу. Суфікси передають людяність. Вслухайтесь, як звучать слова: ріднесенький, малюсінський, матуся, кораблик, лошатко. Клична форма фіксує

безпосередність: Орісю, Михайле, Іване Петровичу. Неозначена форма дієслова спроможна передати сильний наказ (Встати всім! Вийти з класу!). Засоби прохання роблять мову ніжною й лагідною (Прошу тебе, зроби це! Благаю, побудь зі мною!). За словами та їх граматичними формами завжди стоять контакти між людьми та ставлення людей до життя. Мова – універсальний засіб самовираження особистості. Лише передаючи людям інформацію, лише у процесі спілкування мовець може виявити себе. Мова – скарбниця національного самопізнання. Без мови неможливо дізнатися про минуле, уявити майбутнє. Без мови неможливо усвідомити себе частиною народу, відчувати свій зв'язок з предками. У такому випадку слід говорити про стан історичної невагомості (За О. Федик).

Культура мовлення – це духовне обличчя людини. Вона свідчить про загальний розвиток особистості, ступінь прилучення її до духовних багатств рідного народу й надбань усього людства. Основою мовленнєвої культури є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм.

Культура мовлення тісно пов'язана з культурою мислення. Якщо людина ясно, логічно мислить, то й мовлення в неї ясне, логічне. І навпаки, якщо в людини немає думок, якщо вона говорить про те, чого не розуміє або не знає, то й мовлення в неї плутане, беззмістовне, захаращене зайвими словами, непотрібними красивостями. Мовлення тоді гарне, коли воно повно і точно передає думки чи відтворює образи, легко сприймається оточуючими, всім зрозуміле.

Упродовж століть українська мова, так само як її носії – український народ, зазнавала значних утисків і заборон. Довгий час українська вважалася «мужицькою», «непрестижною». Це відбувається і зараз, під час російсько-української війни.

Існує думка, що нація помирає, коли у повітрі востаннє залишаються слова рідною мовою. Громадяни забувають про

свою особливість, піддаються пропаганді. І тому саме зараз дуже важливо захищати і розвивати українську мову. Сучасний світ дає нам можливість, при наявності бажання, вивчати та вдосконалювати свою мову.

Рідна мова – це невід’ємна частина рідного краю. Це душа народу і сьогодні вона як ніколи потребує нашого захисту.

Народ, який забув свою мову, втрачає своє обличчя. Дійсно, якщо ти не визнаєш або не знаєш свою мову, то в своїй країні ти будеш чужим. У тебе не буде друзів, не буде людей, які зможуть підтримати в складну хвилину. Найстрашніше для людини, це стати ніким, втратити своє обличчя, повільно вмирати серед своїх чужих людей. Саме тому, людина, яка знає і шанує рідну мову, має право перебувати в суспільстві тих, кого він любить, адже мова – це та тонка нитка, яка нас об’єднує.

Інформація цінувалася завжди, тепер вона стала ще ціннішою. Сьогодні вона вважається найважливішим ресурсом розвитку суспільства. Останнім часом питання, пов’язані з інформаційною боротьбою, активно обговорюються не лише в нашій країні, а й за кордоном. Незважаючи на тридцятирічний період незалежності нашої країни, поняття інформаційного простору не втратило своєї актуальності. Тому нашим завданням було продемонструвати, за допомогою яких фреймів (у їх широкому тлумаченні з точки зору лінгвістики, психології, комунікації в цілому та знання як картини світу, джерелом якої є час, обставини та дії) інформація оформлена. Мета статті представити поняття «інформаційний простір» у проєкції на сучасність. Багатоаспектність висвітлення даної проблематики в науковому дискурсі пояснюється різноманітними фактичними матеріалами. Тому в роботі використовуються традиційні методи наукового дослідження – аналіз і синтез – для виявлення найважливіших ознак досліджуваного явища. Мовні одиниці мають різне тематичне та жанрове навантаження, а тому

композиційно вибудовують власні таємниці в комунікативному просторі. Існують коди – рубрики – символи, які допомагають розшифрувати будь-яку інформацію. Я спробувала висвітлити поняття інформаційного простору, спираючись на власні спостереження та розробки, які можуть не збігатися із загальноприйнятими. Його головні переваги - високий рівень мобільності.

У статті аналізується, як відбувається інформаційна безпека і що на неї впливає. Представлено власне авторське трактування «інформаційного простору» в контексті сучасної комунікації. Це закодована інформація, яку нам потрібно вміти розшифрувати. А інструменти та платформи кожен обирає сам. Інформаційний простір – це узагальнене поняття набутого людством мовного досвіду на основі об'єктів фізичного світу. Інформацію можна або скопіювати, або отримати нове звучання. Інформація стає дійсною лише тоді, коли це гарантовано її використанням.

Мова визначає не лише національний характер людини, але й є своєрідним генетичним кодом зв'язку поколінь. Стародавній Волховник застерігає: «Не цурайся Роду свого, його Звичаю та Мови; бо рідна Мова і вивчай зберігають енергію нації». Українська мова, — це найкоштовніше надбання українського народу, його найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемоги і славу, культуру і традиції, думки і сподівання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Шосте загальнонаціональне опитування: мовне питання в Україні (19 березня 2022). Соціологічна група «Рейтинг».

URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march...

2. Кулик Володимир. Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022. Збруч. 07 січ. 2023.
URL: <https://zbruc.eu/node/114247>.

3 Зміни в українському суспільстві за рік повномасштабної війни. Info Sapiens. 23 лют. 2023.
URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-research-single-page?id=259>

4. 96% фрилансерів перейшли на українську мову. Sumy Life. 16 лист. 2022. URL: <https://sumy.life/novyny/v-ukraini/12960-96-frilanseriv-perejshli-na-uk>.

5. У січні стартує дев'ятий безкоштовний онлайн курс вивчення української мови. Вечірній Київ. 26 груд. 2022.
URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/76276>.

6. 1,3 млн людей почали вчити українську: які мови були популярні в Duolingo цього річ. Українська правда. 10 груд. 2022. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/12/10/251781>.

О. В. Данько,
кандидат психологічних наук
(м. Хмельницький)

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Мова не лише формує національний характер особистості, але й виступає як своєрідний генетичний код, що з'єднує покоління. Сучасна мовна ситуація в Україні є наслідком тривалої боротьби проти української мови, української ідентичності та української державності, яка триває й досі у вигляді мовно-культурної експансії.

Сьогодні війсьні дії показали, що для розвитку та підвищення престижу української мови важливі не лише державні політики, а й громадські ініціативи. [4].

Мовне питання, особливо в умовах війни, є надзвичайно чутливим і важливим аспектом сучасності. Мова відіграє ключову роль у формуванні суспільної свідомості та ідентифікації народу серед інших країн світу. Вона не лише слугує засобом спілкування, а виконує значно більше функцій, ніж може уявити звичайний українець: мова є символом національної гідності та, перш за все, незалежності народу. Зберігаючи та розвиваючи нашу мову, ми створюємо нову культурну спадщину і сприяємо зміцненню зв'язків між українцями як в Україні, так і за її межами [1; 5].

В умовах війни українська мова перетворилася на інструмент боротьби за демократію та свободу. Її збереження та піднесення є важливими складовими активного опору агресору. Мова має таку ж значущість для збереження незалежності та суверенітету нашої країни, як і армія та інші сфери життя в умовах війни [3].

Українське суспільство створює нову культурну спадщину, використовуючи рідну мову: пише літературу, komponує музику, розвиває українське сучасне мистецтво, яке обов'язково стане частиною життя майбутніх поколінь. Одним із ключових аспектів є навчання українською мовою в усіх навчальних закладах, адже важливо виховувати молодь з усвідомленням цінності історії, мови та культури своєї країни. Це допоможе покращити рівень освіти та сприятиме формуванню самостійності й незалежності наших громадян з раннього віку, захищаючи їх від ворожих впливів [2].

У часи війни мова стає своєрідним щитом проти ворожої пропаганди, адже агресор не випадково витрачає значні кошти на роботу своїх каналів у соціальних мережах. Їх головна мета – дезінформація, формування панічних настроїв та психічне зараження. Мова допомагає уникати та ігнорувати новини, що подаються мовою агресора, захищаючи наш інформаційний простір [1; 6].

На сьогоднішній день у розвитку та дослідженні українського мовознавства все частіше виникає питання про функціонування української мови, яке пов'язане з сукупністю надзвичайно різноманітних імпульсів, що йдуть із навколишнього середовища й пов'язаних насамперед з особливостями історичного розвитку суспільства, переселеннями та міграціями, об'єднанням і розпадом мовних колективів, змінами форми спілкування.

Аналіз функціонування та поширення мови охоплює не лише вивчення території, де вона існує, але й врахування зовнішніх аспектів, зокрема взаємодії мов у часі та просторі [7].

Політичні та національно-патріотичні процеси сприяли більш широкому використанню української мови в державних установах, на виробництві та в повсякденному житті. Однак повільний прогрес у визнанні законного права української мови на домінування в суспільстві зумовлений, перш за все,

відсутністю рішучості з боку української влади. Невизначеність позицій багатьох високопосадовців у вирішенні мовно-культурних питань призводить до браку чітких механізмів реалізації закону про державність мови та контролю за його виконанням [4; 6].

Державність української мови становить фундамент для формування сучасної української політичної нації, є важливим елементом консолідації суспільства, символом української державності та гарантією збереження національної ідентичності українського народу і державної єдності України. Отже, українська нація та держава повинні сприяти відродженню і захисту української мови, а також якісному розвитку українського мовного середовища [6].

У контексті освіти та виховання кожен громадянин України, незалежно від етнічного походження, повинен володіти державною мовою, знати історію країни, Конституцію України, підтримувати незалежність держави та поважати її символіку. Україна повинна бути найвищою цінністю для всіх її громадян, адже це їх спільна батьківщина в межах існуючих кордонів.

Отже, з урахуванням наведеного, виникає нагальна потреба у формуванні та реалізації збалансованої і цілеспрямованої державної мовної політики, яка б забезпечувала захист і підтримку національної мови. Основна мета державних заходів на підтримку української мови полягає не в її примусовому нав'язуванні, а в наданні громадянам України, які раніше не мали можливості вільно обирати, шансів вільно опанувати рідну мову та свідомо вивчити мову свого громадянства, враховуючи перспективи, які відкриває знання цієї мови для самовдосконалення, самореалізації та повноцінного здійснення конституційних прав. Необхідно здійснити систематичний, наполегливий і відповідальний пошук збалансованих компромісних рішень, які можуть забезпечити

подальший розвиток української мови та водночас сприяти створенню правової демократичної держави [5; 7].

Невід'ємною складовою державної політики повинно стати підвищення престижу української мови, зміцнення мовної свідомості та гідності українців, а також розширення сфери використання державної мови. Для цього необхідно створити відповідну нормативну базу, що передбачає підтримку та пільги для україномовних засобів масової інформації, книговидання українською мовою, українського кіно та української музики, яка є традиційною берегиною української мови та історичної пам'яті народу. З метою покращення володіння мовою за підтримки держави слід розробити різноманітні програми для вивчення української мови та забезпечити їх фінансування [1; 3].

Держава повинна забезпечити всі необхідні умови для розширення використання української мови в усіх сферах життя по всій Україні, захистити її від зовнішньої мовно-культурної експансії та публічної дискредитації, а також покращити якість українського мовлення на телевізійних і радіоканалах країни. Важливою умовою для утвердження належного статусу української мови в державі та суспільстві є затвердження на урядовому рівні єдиних стандартів, норм і правил української мови та правопису [1; 4].

В Україні на жаль, більшість українського народу спілкується змішаною мовою, яку в повсякденному житті називають суржилом. Тому серед мовних обов'язків наших громадян варто виділити ще один – дотримуватись культури українського мовлення. Високий рівень мовної культури свідчить про розвинений інтелект людини та її вихованість. Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує толерантне спілкування, покращує стосунки між людьми та сприяє підвищенню загальної культури як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Тому кожна

українська особистість повинна дбати про свою мовну культуру і вимагати цього від інших [5].

Українська мова є національним надбанням українського суспільства і потребує захисту та підтримки з боку держави. Мовна політика, як важлива складова державної діяльності, повинна бути орієнтована на забезпечення ефективного використання української мови в усіх сферах життя суспільства, а також на їх подальший розвиток і взаємодію. Виконуючи інтеграційну функцію, українська мова є ключовим фактором у зміцненні державності та сприяє культурному і економічному розвитку нашої країни [8].

Для досягнення цілей розвитку української мови можна скористатися кількома рекомендаціями. Наприклад, варто організовувати більше культурних заходів та ініціатив. Якщо це не є безпечним, можна проводити їх дистанційно. Серед таких заходів можуть бути літературні вечори, виставки, присвячені мовознавчим або іншим професійним темам, що використовують рідну мову, а також фестивалі української культури. Ці події сприятимуть поширенню та збереженню української мови, формуванню мовного середовища, що стане важливим чинником підвищення мовної культури носіїв. Безумовно, освіта та просвіта також відіграють ключову роль, тому необхідно розробляти освітні програми та ініціативи, які підвищують усвідомленість важливості української мови та її захисту в умовах війни. Можливими заходами можуть бути проведення мовних курсів, лекцій, воркшопів та інших подібних активностей. Також варто організувати безкоштовні ініціативи для українців, які прагнуть покращити свої мовні навички. Важливо залучати медіа для поширення інформації про значущість використання української мови в усіх аспектах життя. Активне використання соціальних мереж та Інтернету для популяризації знань про культуру мови та усвідомлення її важливості також є необхідним. Крім того, слід акцентувати

увагу на мовній самосвідомості: потрібно залучити громадян до усвідомлення значення високого рівня володіння рідною мовою. Це можна реалізувати через кампанії, що підтримують мовну самосвідомість, а також організовуючи конкурси та заходи, які підвищують інтерес до вивчення мови [2; 8].

Якщо говорити про мовні ресурси, важливо займатися їх розробкою та поширенням, зокрема створювати словники, граматики, онлайн-курси та додатки для вивчення мови. Це може значно полегшити доступ до матеріалів для вивчення української мови, навіть у складних умовах війни. Крім того, необхідно шукати можливості для забезпечення бібліотек у великих і малих містах та селах українською літературою з метою її популяризації. Усі ці ініціативи спрямовані на підтримку та розвиток української мови як важливого елемента національної культури та ідентичності в умовах війни [6].

Українська мова є національним надбанням українського суспільства і потребує захисту та підтримки з боку держави. Мовна політика, як одна з ключових складових державної діяльності, повинна бути орієнтована на забезпечення ефективного функціонування української мови в усіх сферах життя суспільства, а також на їх подальший розвиток і взаємодію. Виконуючи інтеграційну функцію, українська мова є важливим фактором зміцнення державності та сприяє культурному і економічному розвитку нашої країни [7].

Держава забезпечує всебічний розвиток та функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, а також сприяє розвитку української нації, її традицій і культури. Це закріплено в Конституції України.

Важливість мови в суспільному житті нашої країни зобов'язує добре знати правила та закономірності її розвитку. Щоб оволодіти нормами сучасної літературної мови, необхідно глибоко вивчати її лексичний склад, фонетичну систему, граматичну структуру та стилістичні особливості. Досконале

знання мови є важливим показником інтелектуального розвитку особистості та її культурного рівня [5; 8].

У контексті національного відродження українська мова набула особливого значення. Вона стала вирішальним чинником самобутності талановитого, віками пригнобленого українського народу, а також виразником його інтелектуального і духовного життя.

Таким чином, слідуючи цим напрямкам, можна виховати правильне ставлення до української мови у громадян, які підтримують і розвивають власну мовну політику. Це, в свою чергу, сприятиме створенню мовного середовища та високої мовної культури, що є ознакою справжньої освіченості [4].

Отже, вищезазначене свідчить про важливість мовного чинника в процесі державотворення та його зв'язок з різними аспектами життя суспільства. Таким чином:

- українська мова є значущим елементом у формуванні держави та об'єднанні українського суспільства в націю як сьогодні, так і в майбутньому;

- вплив мовного чинника на процес згуртування нації активується через авторитет мови;

- на сьогодні авторитет української мови в Україні недостатній для повноцінного виконання нею функцій державотворення;

- ключовим для підвищення авторитету української мови є виховання національно свідомого громадянина [2; 8].

Список використаних джерел та літератури:

1. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика у засобах масової інформації. Мовна політика та мовна ситуація в Україні : аналіз і рекомендації. 2-ге вид. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010.

2. Борисенко В. Маніпуляції і реальність: скільки насправді національних меншин в Україні // *Україна молода*.

14.01.2019. Вип. 004. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3407/180/129503>.

3. Брага І. І. Мовна особистість носія українсько-російського суржику в його мовних автобіографіях // *Вісник Донецького нац. ун-ту*. Серія Б: Гуманітарні науки. Вип. 1–2. 2014.

4. Вплив суспільних змін на розвиток української мови: монографія / Є. А. Карпіловська та ін.; за ред. Є. А. Карпіловської. Київ, 2017.

5. Чиж І. С. Діалог української та російської культур в Україні у контексті сучасної інформаційної діяльності та сучасні інформаційні явища в контексті взаємодії національних культур. / Матеріали сайту Національного ін-ту Україно-Російських відносин, 2001.

6. Пентилюк М. Наш скарб – рідна мова. /Матеріали сайту “Сторінки лінгвіста”, 2001

7. Макарець Ю. Мовна політика: термінологічно-категорійний вимір. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. Вип. 38. Київ, 2018.

8. Макарець Ю. С. Роль редактора в реалізації державної мовної політики України у сфері засобів масової інформації // *Вісник Маріупольського держ. ун-ту*. Серія: Філологія. Випуск 18. Маріуполь, 2018.

О. А. Дацюк,
протоієрей;
PhD, кандидат богослов'я
(м. Хмельницький)

БІБЛІЙНІ ВИСЛОВИ ТА ЇХНІЙ ВЖИТОК У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Біблія [1] (або Святе Письмо) – це священна книга, яка є збіркою з багатьох книг, можна сказати – цілою бібліотекою що складається з двох основних частин – Ветхого (50 книг) і Нового (27 книг) завітів. Ветхий завіт є Священною книгою не лише для християн, але й ще для мусульман та іудеїв, Новий завіт визнають християни усіх конфесій. Здавен Біблії переписувались здебільше у монастирях, і кожен примірник був великою цінністю. Такі книги берегли і їм належало чільне місце не лише під час проведення богослужінь, але на них спиралися й при формуванні християнського віровчення, написанні богословських праць, тощо. На Біблії приносили і приносять присягу короновані особи та Президенти держав. Перший переклад повного тексту Біблії сучасною українською мовою був виданий у 1903 році, здійснений зусиллями письменників Пантелеймона Куліша, Івана Нечуя-Левицького та вченого Івана Пулюя.

Але Біблія – це не лише священна книга для віруючих. Вплив текстів Біблії на європейську культуру очевидний: відображення біблійних сюжетів ми бачимо в образотворчому мистецтві, літературі, моралі та філософській думці. Так само помітний слід залишила Біблія і в багатьох мовах світу. Як писала доктор філологічних наук, професор Алла Коваль, «крилаті вислови» – окремі слова, словосполучення й цілі речення, відірвавшись від біблійного тексту, вживаються як

усталені (фразеологічні) одиниці мови – в узагальненому, переносному або образному значенні». [3; 8].

Так історично склалося, що окремі словосполучення і речення переходили з Біблії у розмовну мову народу і це не дивно, адже свою освіту люди найчастіше отримували у церковно-приходських школах, навчаючись читати по Псалтирі, Патерику, або Житіях святих. Це були цитати, якими підтверджували слушність своїх думок. Поступово такі вислови відходили від тексту, набували розширеного, переносного та образного значення. Часом люди забували джерело походження висловів, вважаючи їх народною творчістю, бо деякі з них настільки вкоренились у народну мову, що її вже зараз важко без них уявити. Наприклад, ми вже звично кажемо: «Берегти як зіницю ока», «Відділяти кукіль від пшениці», «Вовк в овечій шкурі», «Замість хліба дати камінь», тощо – усе це з Біблії.

Біблійні цитати, стаючи крилатими словами, можуть скорочуватися, міняти своє первісне значення та вживатися поза традиційним контекстом. Повторюючи крилаті вирази, людина не завжди знає що вони насправді означають та про їхнє походження. Проте, щоб крилате слово по-справжньому увійшло в активний словник та його можна було б доречно і влучно вжити у власному мовленні, ми маємо точно знати звідки це слово прийшло і що воно означає у своєму рідному контексті. Нижче нами буде приведено деякі найбільш вживані крилаті вирази з першої книги П'ятикнижжя – книги Буття та проілюстровані прикладами з творів українських класиків, щоб привести зразок їхнього вірного вживання.

Як було означено вище, перша книга Мойсеевого П'ятикнижжя має назву «Буття», у ній розповідається про створення світу і вона стала джерелом багатьох крилатих виразів.

«...І сказав Бог: «Хай буде світло!» І сталося світло. І побачив Бог світло, що добре воно, – і Бог відділив світло від

темряви...» (Бут. 1:1-5). Вислів «Хай буде світло!» давно став крилатим і часто використовується як у повсякденному ужитку, так і у творах класиків: «Унизу огнем він грає, І торохає – гримить, А над нами той витає, Хто сказав: Хай буде світ!...», – пише Пантелеймон Куліш у вірші «Хмари» [7].

Далі у першому ж розділі книги Буття, який описує творення природи, тварин та людини, серед іншого, є ще один крилатий вираз: «У цей же день Бог вирішив: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою... І Бог на Свій образ людину створив...» (Бут. 1: 26-27). Цей вислів «на свій образ і подобу» вживається тоді, коли йдеться про надзвичайну схожість.

Далі в Біблії описано створення жінки: «І вчинив Господь Бог, що на Адама напав міцний сон, – і заснув він. І Він узяв одне з ребер його... І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв із Адама, на жінку, і привів її до Адама. І промовив Адам: «Оце тепер вона – кість від костей моїх, і плоть від плоті моєї»» (Бут. 2: 21-23). Вислови «кость від кості», «плоть від плоті», «плоть і кров», «з ребра» походять із наведеної щойно цитати. «Ними послуговуються, коли говорять про кровну або духовну близькість, про глибокі почуття і зв'язки між людьми: «Синова лайка горіла у ньому, наче він на живому випік її... І хто? Кістка од його кості і кров від крові...» (М. Коцюбинський)... Вживається цей вислів і як синонім до поняття «живий», «реальний», «повнокровний»...», – пише мовознавиця Алла Коваль [3 ;17].

Далі в книзі Буття з'являється змій-спокусник – найхитріший і найпідступніший з усіх Богом створених істот, що переконав Єву порушити Божу заповідь (Бут. 3:4–5) його образ теж увійшов до крилатих виразів біблійного походження. «У вас, молодий чоловіче, мудрість мужа, а хитрість змія-спокусника (П. Колесник)» [3; 22].

Крилатим став й вислів «дерево пізнання добра і зла», по яке теж йдеться у книзі Буття (Бут. 2:17). «Оце і все з людьми моє прощання – ці діти, діти, цей ласкавий рій. Спасибі вам за дерево пізнання – Оце єдине, де безсилий змій...», – пише Ліна Костенко у віршованому романі «Маруся Чурай» [4]. Поруч із «деревом пізнання» у Біблії згадується ще і «дерево життя» (Бут. 2:9). У широкому, образному вживанні «дерево життя» – це й початок людського буття на землі, і вся історія, і саме людство.

Заборонений плід райського дерева теж став згадуватись у народних прислів'ях. «І от Єва зірвала плід і з'їла його, і разом дала теж чоловікові своєму, – і він з'їв» – говорить Біблія (Бут. 3: 6). Художники, малюючи цю сцену, зображували спочатку гранатове дерево, пізніше яблуню. Звідси «заборонений плід» і «яблуко гріховне» – образи, широко використовувані у поезії: «Ми посміхалися приховано, Таїли в поглядах тепло. А наше яблуко гріховне Тоді ще квіткою було (Л. Талалай)» [3; 22-23].

Крилатими стали й слова книги Буття – «земля еси і одійдеш у землю», «бо ти порошок, – і до порошку повернешся», «прах еси і прахом будеш» (Бут. 3: 17-19), які вказують на неминучу смертність людей після гріхопадіння. «Мовляв, униз дивись, пригноблений чоловіче. Земля єсть і одійдеш у землю...», – пише Олександр Довженко у поемі «Про море» [2].

Подальша історія перших людей містить ще один розповсюджений вираз «брат на брата», джерело якого є у четвертому розділі книги Буття. Біблійне оповідання про Каїна і Авеля дуже небагатослівне. В ньому говориться, що Каїн був старшим сином Адама і Єви, а Авель – молодшим. «Був Авель пастух отари, а Каїн був рільник» (Бут. 4: 2). Далі розповідається, як «приніс Каїн Богові жертву від плоду землі, Авель також приніс від своїх перворідних з отари та від їхнього лою» (Бут. 4: 6–7). Бог прийняв жертву Авеля і не прийняв жертви Каїна. Як наслідок: «І сталось, як були вони в полі,

повстав Каїн на Авеля, брата свого, – і вбив його» (Бут. 4: 8). Ім'я Каїна стало синонімом до слів «злочинець» або «вбивця» як у розмовній мові, так і у творах українських класиків: «Еней піджав хвіст, мов собака, Мов Каїн затрусивсь увесь...», – пише, наприклад, І. Котляревський у «Енеїді» [5; 4], а Авель завжди асоціювався з безвинною жертвою: «То Каїн Авеля підняв на вила, Коли було що світу сотворіння. Із тих часів і почалися війни. Криваві, що мордують всі народи», – пише П. Воронько [3; 28].

Усі нащадки Адама були довгожителами. Окремою цікавою темою може бути питання Біблійної системи літочислення, але воно лежить поза межами цієї статті, коротко варто лише зазначити, що є версія про назву місяців «роками» у давніх текстах, що багато пояснює у даному контексті, але нас цікавлять крилаті вирази, тож, відповідно Біблії найбільшим довгожителем був Мафусаїл: він прожив 969 років і помер перед самим потопом (Бут. 5:27). Тож вислів «Мафусаїлів вік» теж увійшов до української мови як синонім виняткового довголіття: «Поживи хоч стільки ти, Скільки жив, як кажуть люди, В світі Мафусал святий...», – пише Іван Котляревський у вітальному вірші на Новий рік [6].

Подальші відомі вислови з книги Буття стосуються Всесвітнього потопу. Так вислови «хлябі небесні» або «всесвітній потоп» (Бут. 7: 11–12) часто цитують і сьогодні, говорячи про великий дощ, а вислів «Ноїв ковчег» (Бут. 6: 14–16) вживається у різних ситуаціях, коли йдеться про приміщення, де може знаходитися водночас багато людей та тварин, або коли йдеться про старе та громіздке судно.

Після завершення потопу Ной випускає голубку і вона повертається з маслиновим листочком. Це знак, що вода вже зійшла і Бог простив людям їхні гріхи, так маслинова гілка є ознакою миру, що у наш час стало емблемою. Звідси також походить вислів «голуб миру».

Ной мав синів: Сима, Хама та Іафета. Одного разу Хам, побачивши батька голим (Бут. 9: 25), почав насміхатися з нього, довідавшись про це, Ной прокляв Хама, пророкуючи йому рабство, а його ім'я стало позначати поведінку людей грубих, і невихованих, нахабних та жорстоких і вживається настільки часто, що давно втратило свій зв'язок з біблійним контекстом.

У ранньохристиянському мистецтві Ной зображувався особливо часто; на цих зображеннях він був уособленням бадьорості й повного довір'я до Бога серед страшної катастрофи. Широко відомі фрески Мікеланджело на плафоні Сікстинської капели у Ватикані («Ной приносить жертву Богові», «Сп'яніння Ноя»).

Подальша історія книги Буття (розділ 11: 1–9) також стала джерелом крилатих висловів. Це оповідь про стародавній Вавилон, у якій йдеться про побудову вежі і змішування мов. Назва міста Вавилон стала вживатися як синонім спокус, гріха і всілякого зла. Так, наприклад, «...Минали за днями дні. Раби мовчали, Царі лупилися, росли і Вавилони мурували...», – пише Т. Шевченко [9; 356]. Також про великий гурт людей, де панує шум, галас, метушня прийнято казати: «вавилонське стовпотворіння», а словами «Вавилонська вежа» у переносному значенні завжди називають справу, яка ніколи не буде завершена, або таку, яка є гріхом чи виявом людської гордині перед Богом. Легенда про вавилонську вежу знайшла своє втілення в образотворчому мистецтві. Найширше відомі зображення вавилонської вежі – це картини Пітера Брейгеля та Мартіна ван Валькенборха. На цих картинах зображено процес будівництва вежі у формі зигурату, або конуса, що верхівкою губиться в небі.

Наступним джерелом крилатих виразів є оповідання з книги Буття про плачевну долю міст Содому і Гоморри у розділі 19. За біблійною історією міста Содом і Гоморра були там, «де нині море Солоне» (Бут. 14: 3). Про ці міста в говориться, що

«люди содомські були дуже злі та грішні перед Господом» (Бут. 13: 13). Таких міст було п'ять і всі вони відзначалися розбещеністю мешканців. Тому Бог вирішив знищити ці міста разом з людьми.

Патріарх Авраам заступився за жителів Содом перед Богом, бо там жив його племінник Лот – людина віруюча, праведна і безгрішна. Бог сказав Авраамові, що не знищить міст, якщо там знайдеться хоча б десять праведників серед усіх. Та, на жаль, крім Лота, таких не виявилось.

Лот попросив дозволу сховатися в маленькому містечку, яке теж мало бути знищене. Ангели дозволили йому це. Ось як описується в Книзі Буття сама катастрофа: «І Господь послав на Содом та Гоморру дощ із сірки й огню, від Господа з неба. І поруйнував ті міста, і всю околицю, і всіх мешканців міст, і рослинність землі» (Бут. 19: 24-25). Отже, відповідно до біблійного оповідання, в народному ужитку слова «Содом і Гоморра» стали синонімом гріха і пороку, а також символами розпусти, знаком катастрофи, безладдя та хаосу.

Далі в Біблії говориться: «А жінка його, Лотова, озирнулася позад нього, – і стала стовпом соляним!..» (Бут. 19: 26). «У переносному вживанні «Лотова дружина», «соляний стовп» – непорушність; «перетворитися на соляний стовп» означає завмерти від несподіванки, обурення, здивування...», – пише дослідниця А. Коваль [3 ; 42]. Ілюстрацією до вжитку цих слів в українській літературі є фрагмент з вже згаданого вище віршованого історичного роману Ліни Костенко «Маруся Чурай»: «... І увійшли ми в київські ворота. Чогось так тихо, мов пройшла чума. І каже дяк: – Згадай про жінку Лота. Не озирайся. Києва нема...» [4].

Досліджуючи далі першу книгу Біблії, ми маємо наступні крилаті вирази, які стосуються бурхливого і сповненого пригод життя Якова, сина Ісака. У патріарха Ісака народилося два сини-близнюки. «І вийшов перший червонуватий, увесь він немов

плащ волосяний. І назвали ймення йому: Ісав. А потім вийшов його брат... І назвав ім'я йому: Яків... І вирости хлопці... І зварив був Яків їжу, а з поля прибув Ісав, і змучений був. І сказав Ісав до Якова: «Нагодуй мене отим червоним, бо змучений я...» А Яків сказав: «Продай же нині мені своє первородство». І промовив Ісав: «Ось я умираю, то нащо ж мені оте первородство?» А Яків сказав: «Присягни ж мені нині». І той присягнув йому, і продав первородство своє Якову. І Яків дав Ісавові хліба й сочевичного варива. А той з'їв, і випив, і встав та й пішов...» (Бут. 25: 25-34).

Так, слова «Продати за миску сочевиці», або «продати первородство» означають поступитися чимось важливим, значним заради нікчемної, незначної та скороминущої вигоди. «Усе комусь щось пишуть на догоду, та чечевиці хочуть, як Ісав. А хто напише, або написав, велику книгу нашого народу?!» – пише Ліна Костенко [4].

Далі у книзі Буття є історія про патріарха Йосипа, звідки пішов вислів «Йосип Прекрасний». Біблійна оповідь про Йосипа розпочинається від юності. Ми знаємо про нього те, що він син Якова і Рахілі та має одинадцять братів. Йому 17 років, він наймолодша дитина у батька та його улюбленець. Батько справляє тільки Йосипові квітчасту сорочку («хітон») і брати заздять йому. Їхня неприязнь посилюється, коли Йосип починає розповідати батькові про їхні погані вчинки. Одного дня батько посилає Йосипа провідати братів, які пасуть отари, вони здалеку бачать його яскраву сорочку та вирішують його вбити, але раптом бачать: іде караван, везе до Єгипту пахощі, бальзам і ладан та вирішують продати Йосипа: «І продали Йосипа ізмаїльтянам за двадцять срібняків, а ті повели Йосипа до Єгипту» (Бут. 37: 28). Але у домі свого господаря Йосип стає потрібною людиною – наглядачем та розпорядником дома і в полі. Він, як сповіщає книга Буття: «був гарного стану та вродливого вигляду» (Бут. 39: 6). Звідси і його ім'я – «Йосип

Прекрасний»: «Ото, як би я хотіла побачити, як ви вбрались за прекрасного Іосифа, – сказала Олеся, спідлоба поглядаючи на Балабуху...», – пише І. Нечуй-Левицький у своїй повісті «Старосвітські батюшки і матушки» [8; 84].

Вище ми розглянули лише одну першу книгу Біблії – книгу Буття, яка стала джерелом багатьох крилатих висловів в українській мові. Із проведеного зовсім невеликого дослідження можна зробити певні висновки. Біблія стала для нашого народу джерелом мудрості, а біблійні вислови міцно увійшли до повсякденного вжитку як в народній мові, так і у творах українських класиків та сучасних авторів. Читаючи Біблію в українських перекладах, ми бачимо, що українська мова є досконалою, барвистою та цілком придатною для виразу високих істин Святого Письма.

Викладене вище дає нам підстави стверджувати, що сформована упродовж віків система біблійних фразеологізмів склала самостійне культурне явище і є окремим напрямком можливих наукових досліджень біблійної фразеології.

Список використаних джерел та літератури:

1. Біблія. Святе Письмо Ветхого і Нового завіту. Київ : УБТ, 1988.

2. Довженко О. Матеріали до поеми «Про море» URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8F> (дата зветрення: 26.10.2024).

3. Коваль А. П. Крилаті вислови Біблейського походження в українській мові. Київ : «Либідь», 2001.

4. Костенко Л. Маруся Чурай URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1042> (дата звернення: 25.10.2024).

5. Котляревський І. Енеїда. Київ : «Корбуш», 2011.

6. Котляревський І. Пісня на Новий 1805 год князю Куракіну URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BC%D0%B0%D1%84%D1%83%D1%81%D0%B0%D1%97%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%B2%D1%96%D0%BA> (дата звернення: 26.10.2024].
7. Куліш П. Хмари URL: <https://virshi.com.ua/pantelejmon-kulish-hmary> (дата звернення: 25.10.2024).
8. Нечуй-Левицький І. Старосвітські батюшки і матушки. Твори в 2-х т. Т. II. Київ: «Дніпро», 1977.
9. Тарас Шевченко. Саул. Зібрання творів: У 6 т. Київ, 2003. Т. 2: Поезія 1847–1861.

Л. Л. Дика,
кандидат філологічних наук, доцент
Н. А. Голярдик,
кандидат психологічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ КОНФОРМІЗМУ В СТРУКТУРІ СПІЛКУВАННЯ

В умовах сучасного політичного та воєнного стану питання мовної стійкості особистості набуває дедалі більшої актуальності та потребує ґрунтового наукового підходу та комплексного висвітлення заявленої проблеми. На думку українського дослідника О. Ткаченка, «проблема мовної стійкості та її джерел набуває зараз особливої практичної гостроти там, де процеси мовної асиміляції ставлять під загрозу існування певної мови, а разом з тим, як дальший наслідок, можуть призвести до загибелі народу – носія відповідної мови» [12].

Проблему мовної стійкості та мовного конформізму в лінгводидактиці розглядають з погляду формування національно зорієнтованої, мовної особистості. Дослідники в галузі мовознавства постійно звертають увагу на необхідність формування та розвитку мовної стійкості на противагу явищу мовного конформізму, яка допоможе розв'язати проблему, що постає там, де процеси мовного пристосування ставлять під загрозу існування національної мови [11, с. 160].

Явище конформізму в загальному значенні в українському суспільстві, в багатьох аспектах його розвитку є досить поширеним. Його можна спостерігати в усіх сферах нашого життя та в багатьох галузях діяльності. Конформізм можна охарактеризувати як «пасивне, пристосовницьке

прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання наявних порядків, норм і правил, безумовне схиляння перед авторитетами» [2].

Конформність, як похідне від поняття «конформізм», означає схильність до пристосування, до зміни своїх поглядів і позицій услід за тими, які переважають у даному суспільстві в певний період, групі, колективі тощо. Конформна поведінка – це така поведінка, в результаті якої людина чинить відповідно до очікувань оточуючих, якоюсь мірою зневажає власну позицію, думку та інтереси. Відповідно, конформістом називають осіб, які здатні на пристосування до когось чи чогось часто заради вигоди або «так роблять усі», конформіст – це людина, для якого конформізм або конформність є звичними та характерними рисами [2].

Беручи до уваги наведені тлумачення термінів «конформізм», «конформність», «конформіст» доводять думку про те, що досліджуване явище все ж таки є психологічним поняттям.

Проблема конформізму свого часу широко розглядалася у політології та соціології, досліджувалася в рамках таких наукових напрямів: психоаналітичного, соціально-психологічного, в структурному функціоналізмі та інших. Наприклад, відомий австрійський психолог, дослідник «людського несвідомого» З. Фрейд виділяв такі механізми формування соціального конформізму, як: насильство, залякування, національний і соціальний нарцизм, ідентифікація з вождем і правлячими елітами, сексуальне придушення тощо [10, с. 262].

Інші зарубіжні учені трактують конформізм як «втеча від свободи», від страху і самотності (Е. Фромм, К. Хорні) або ж як «одновимірну людину» й авторитарну особу (Г. Маркузе, Т. Адорно, В. Райх) тощо.

В. Калошин, відомий український учений, пояснює категорію конформності так: «пристосування, слідування чужій думці, свідомо розраховане на те, щоб не створюючи собі зайвих труднощів у спілкуванні та взаємодії з людьми, досягти поставленої мети» [5, с. 58]. На думку дослідника, поведінка людини, яка характеризується розбіжностями з думкою інших осіб, але все-таки приймає її (чужу думку) заради певної вигоди для себе, називають конформною. Така поведінка не здатна сприяти формуванню цілеспрямованої, незалежної, вільної особистості, а, навпаки, зумовлює постійну залежність особи комусь, залежність від оточення, його позиції, думки тощо [5, с. 58].

Відомий дослідник в галузі психіатрії А. Личко, аналізуючи сутність поняття конформності, наголошує на акцентуаційних рисах характеру особи, називаючи її конформним типом, який здатний на бездумне, а часто просто кон'юнктурне підкорення будь-яким авторитетам, більшості в групі. Головне життєве кредо таких людей – «бути як усі» [5, с. 59].

Щоб краще окреслити та з'ясувати сутність поняття «мовний конформізм», охарактеризуємо визначальні риси конформістської особистості саме з позиції психологічної науки. Людина, якій притаманний конформність, майже завжди готова і буде підкорятися будь-якому новому керівництву, новому оточенню; така особистість здатна швидко та легко змінити свої переконання просто заради вигоди, тому що за будь-яку ціну їй потрібно пристосуватися до обставин. З іншого боку, конформіст не завжди буде пристосовуватися, ламати свої переконання лише заради корисливості, що він (конформіст) робить для того, щоб знайти підтримку вищої (панівної) сили та перекладає на неї відповідальність за прийняття своїх рішень. Тобто не завжди особа з виразною конформною поведінкою буде йти проти своїх переконань та поглядів. Цю думку можна

пояснити тим фактом, що конформісту притаманний досить вузький, примітивний погляд на життя, на світ, у такої людини підвищена чутливість до того, що прийнято, заведено робити у суспільстві, така людина буде зважати в першу чергу на соціальні умовності, поділяючи людей на «своїх» і «чужих» [4, с. 83].

Звернемося до думки американського дослідника Д. Майерса про те, що «конформізм – це зміна поведінки або переконань в результаті тиску групи і виявляється він в двох формах: *поступливість* – це зовнішнє слідування за групою при внутрішній незгоді; *схвалення* – це повна відповідність переконань і вчинків соціальному тиску» [7]. Наведене положення ученого дозволяє нам зробити висновки про те, що явище конформізму як прояву прагнення особи до підкорення є основою і поступливості і схвалення, оскільки цих дві форми характеризуються внутрішньою незгодою, а також «сліпою» впевненістю, що певна позиція є правильною і панівною.

Як доводять наукові праці учених, явище конформізму виникає тоді, коли людина стикається з авторитетною (на її погляд) думкою певної кількості людей (трьох і більше), прислухається до їх думок, бере приклад з їх учинків, поведінки, не беручи до уваги своє бажання, свої погляди, забуваючи про власні переконання [6, с. 277].

Одними з найпоширеніших причин виникнення конформізму в сучасному суспільстві є два види впливів – нормативний та інформативний. Обидва спрямовані на те, щоб людина якнайшвидше підкорилася певній особі або групі осіб, аби свого роду запобігти зневажанню її оточенням. В результаті такого впливу, тобто його прийняття, людина отримує певну інформацію – це інформативний вплив. Нормативний вплив полягає у соціальному впливі на людину. Особа може схвально прийняти цей вплив заради того, аби задовільнити очікування інших, аби інші схвалили її дії, вчинки, поведінку, тобто

прийняли у своє коло. Названий айд впливу певною мірою «відповідає» за те, аби людина ввійшла у те середовище, яке вважається кращим для неї, навіть супроти її волі .

У лінгвістичному ракурсі поняття конформізму є досить новим, однак не стосовно функціонування, а щодо широкого його вживання, ґрунтовного дослідження саме в мовознавчому аспекті.

Досліджуючи явище мовного конформізму, не можемо обійти увагою такого поняття, як «білінгвізм», яке тісно пов'язане, на нашу думку, з названим нами явищем, оскільки саме конформність сприяє функціонуванню у нашому суспільстві двомовності. Сьогодні соціально-мовна ситуація в Україні характеризується двомовністю, тому дослідження проблем білінгвізму, мовної конформізму на сучасному етапі розвитку країни є досить актуальним.

Явище білінгвізму (двомовність) у наукових джерелах трактується так: «специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави» [8, с. 36]. Джерело білінгвізму потрібно шукати в етнічній неоднорідності, коли в одній країні функціонує два етноси, які, відповідно, спілкуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно «чистих» держав, білінгвізм, як мовне явище, отримало велике поширення [8, с. 36].

Про наявність такого явища, як білінгвізм, йдеться тоді, коли в державі на основі юридично затверджених норм чи законів рівноцінно функціонують дві мови і з рівноправним статусом для кожної з цих мов. Назвемо країни, в яких явище білінгвізму на законних підставах є визнаним – Канада, Бельгія, Фінляндія, Казахстан та ін. Неофіційний білінгвізм відповідає ситуації, коли офіційно визнана лише одна з двох мов, що найбільш часто використовується населенням цієї держави.

Разом із тим невизнана на рівні офіційної друга мова продовжує вживатись значною частиною населення достатньо широко. Саме до таких держав сьогодні, через певні історичні причини, належить Україна [8, с. 36].

Білінгвізм або двомовність – це вільне володіння двома мовами одночасно. Якщо людина поперемінно використовує то одну, то іншу мову, в її психіці відбувається перемикання мовних кодів. Але науковці вважають, що неможливо володіти двома мовами абсолютно однаково. Навіть якщо людина приблизно однаково знає обидві мови, досвід, який вона здобула, користуючись однією мовою, відрізняється від набутого за допомогою іншої. Емоції, пов'язані з однією мовою, завжди будуть відрізнятися від емоцій, пов'язаних з іншою. Тож білінгви використовують різні мови в різних ситуаціях і сферах діяльності, у спілкуванні з різними людьми [9, с. 63].

Події, які відбуваються в Україні останнім часом, напряду вплинули і на питання мови. Як результат – ситуація є неприйнятною та парадоксальною: відповідно до Закону України (Конституції України) державною мовою є українська, однак в більшості регіонів вільно функціонують дві мови (говоримо про російську) навіть на державному рівні (не лише в повсякденному мовленні наших громадян, а у державних установах, у закладах сфери обслуговування тощо).

Сьогоднішня ситуація (політична, історична), особливо починаючи з періоду повномасштабного вторгнення Росії на нашу територію, в українському суспільстві склалася так, що одночасне функціонування української та російської мов в українському середовищі є неоднозначним та нерівнозначним. Зокрема, як у загальнодержавному вимірі серед української молоді у навчально-виховному процесі українська мова є обов'язковою, так і в інших комунікативних ситуацій (у сферах розваг, міжособового спілкування, медіановин, літератури та музики) стала домінувати українська. Однак ще маємо

достатньо неприємних прикладів, коли громадяни нашої країни в професійній діяльності послуговуються українськими лексемами, а поза межами офіційно-ділового стилю – спілкуються російською мовою. Мовний конформізм українців, їхня звичка підпорядковуватися диктові російськомовних партнерів по комунікації до певного часу були масовим явищем, яке виразно виявляють соціологічні дослідження мовної поведінки молоді в ситуаціях неформального міського спілкування [1, с.11].

Зауважимо, що у певні періоди історичного, культурного та політичного розвитку значна частина населення нашої країни змушена була на соціальному рівні переходити до прихильності російської мови, що призвело до виникнення такого явища, як масовий соціальний конформізм.

Як уже ми зазначили вище, сьогодні спостерігається позитивна динаміка щодо повсякденного спілкування в молодіжному середовищі. Сподіваємося, що найближчим часом таке явище як білінгвізм зникне не лише в практичній реалізації, але й підтвердиться непотрібність вживання названого терміна в нашому лексиконі.

Підтвердженням існування явища мовного конформізму в нашій країні в повсякденному спілкуванні українських громадян є те, що переважна більшість навіть україномовних осіб, якщо до них звертаються російською, відповідають також російською. А якщо до двох мовців, що говорять українською, долучається російськомовний, вони також можуть перейти на російську. Тож постійно говорити українською, проявляти мовну стійкість в атмосфері російськомовного спілкування означає постійно протиставляти себе оточенню. А це потребує значних зусиль волі і нерідко викликає почуття душевного дискомфорту [3, с. 138].

Отже, проблема мовного конформізму як явища, що передбачає погодження, змирення, підлеглість особи, схильної

підкорятися іншим та залежати від них, ще є досить поширеною в нашому українському суспільстві. Причиною поширеного мовного конформізму в середовищі, на нашу думку, є вікові особливості: зазвичай особи молодого віку гостро відчувають груповий тиск і піддаються йому саме з метою захисту власного «Я» (вони так думають), пристосовуються до вимог і тиску оточення нібито задля дотримання модної тенденції, беруть приклад з статусних (знову ж таки на їхній погляд) російськомовних однолітків або інших авторитетних для них осіб.

Список використаних джерел та літератури:

1. Борисов В.А. Мовна картина світу науковця: рецепція та інтерпретація тексту. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* : зб. наук. пр. Дніпропетровськ : Пороги, 2007. Вип. 6. С. 11–16.
2. Гошовський Я., Савчук М. Психологічні чинники конформної поведінки учнів старшого підліткового віку. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/22/66/503>. (дата звернення: 10.10.2024).
3. Дружинець М.Л. Українське усне мовлення сучасної молоді південної та західної зон: девіантні процеси. *Записки з українського мовознавства*. Одеса : ПолиПринт, 2018. № 25. С. 136–145.
4. Засекіна Л. В. Мовна особистість в сучасному соціальному просторі. *Соціальна психологія*. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2007. № 5 (25). С. 82–89.
5. Калошин В.Ф. Конформізм: сутність, причини, наслідки, шляхи подолання. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 3. С. 58–62.
6. Мазепова О. В. Еволюція поняття «мовна особистість» у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Вип. 48. С. 274–286. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2014_48_27 (дата звернення: 15.10. 2024).

7. Масенко Л. Мовна стійкість – запорука збереження Української держави. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/mova-derzhava/31580334.html> (дата звернення: 10.10.2024).

8. Павліченко Ю. В. Білінгвізм в Україні: причини й наслідки. *Управління розвитком*. 2013. № 15. С. 36-38.

9. Савченко Л.В. Міжмовні комунікації: проблеми білінгвізму в Україні. *Культура народів Причорномор'я*. 2003. № 37. С. 62-65.

10. Скоробагатська О. Феномен конформізму в контексті проблеми ефективності адміністративного управління. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. 2017. № 4 (68). С. 259–271.

11. Стойкова Г. Основні аспекти щодо мовної стійкості в Україні. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса : НУ «ОЮА», 2015. № 5 (1). С. 160–164.

12. Ткаченко О. Проблема мовної стійкості та її джерела. Українська спілка. URL: http://national.org.ua/library/orest_tkaczenko.html (дата звернення: 10.10. 2024).

Л. Дуда,

здобувачка освіти

Науковий керівник: **О. Д. Королевська,**

учитель-методист української мови та літератури

(м. Хмельницький)

БІБЛЕЇЗМИ У ЩОДЕННІЙ КОМУНІКАЦІЇ МЕШКАНЦІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

У статті подано результати дослідження фразеологізмів біблійного походження, зокрема, наскільки мешканці міста Хмельницького знають біблійні фразеологізми (біблеїзми) і як часто вживають їх у своєму мовленні.

Ключові слова: *фразеологія, фразеологічна одиниця, фразеологізми біблійного походження, біблеїзми, Біблія.*

Християнське вчення з давніх часів було частиною культури українців. Багато біблійних цитат увійшло в наше повсякденне спілкування. Деякі з них стали настільки побутовими, що лише занурившись у походження вислову, можна знайти початок у Біблії.

Обираючи тему, поставили за мету дослідити, чи знають жителі нашого міста біблійні фразеологізми і чи вживають їх у своєму мовленні.

Фразеологія є особливою сферою у вивченні будь-якої мови. Вона вимагає знання культури, звичаїв, побуту та історії країни і її народу. Одним з показників грамотного мовлення є розуміння фразеології. Джерелом фразеологізмів біблійного походження є Біблія. І це є їх основною відмінністю від інших фразеологізмів.

Про появу цих одиниць в українській мові Алла Коваль писала: «Протягом століть, починаючи з часів хрещення

Київської Русі, окремі слова, словосполучення й речення переходили з Біблії в розмовну мову народу. Спочатку це були, мабуть, більш або менш точні цитати, якими мовці підтверджували слушність своїх думок або заперечували чийсь – у разі потреби. Поступово такі цитати все далі відходили від того тексту, з якого були взяті, набували розширеного, переносного, образного значення» [4, с. 9].

Біблія не просто переповідає нам історію давніх часів, але й вміщує справжні перлини мудрості, моральні норми та правила поведінки, вчить нас зосереджуватися на вічному і не захоплюватися тим, що є короткочасним і минулим. Чимало біблійних цитат стали крилатими виразами. Так, наприклад, доволі відомим є вислів «Що посієш, те й пожнеш», який має біблійне коріння: «*Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне!*» [1, с. 1320]. Цей біблеїзм говорить про причини та наслідки наших думок, слів та вчинків, наприклад: якщо людина робить добро іншим, то і їй відплатять добром, і навпаки.

Вислів «у поті чола» означає важку працю, виснажливу повсякденну роботу, великі труднощі. Після того як Адам і Єва скуштували заборонений плід із дерева пізнання добра і зла, Бог розгнівався, вигнав їх із раю і сказав Адаму: «*У поті чола свого їстимеш хліб свій*» [1, с. 10].

Біблійні фразеологічні одиниці за структурою можуть мати форму слів, сполучень слів та форму речень. Так, наприклад, слово з символічним значенням «Голгофа» означає подвижництво, муки, страждання. Такими ж є й імена-символи, як наприклад: «Авель» – символ невинної жертви, «Голіаф» – людина дуже високого зросту й неймовірної сили [5].

Біблійні фразеологізми можуть мати форму сполучень слів: «альфа і омега» означає «*все цілком, від початку до кінця*». Словосполучення «мечем загинеш» символізує ідею справедливого покарання або неминучої відплати за насильство або зло. Сполучення слів «Содом і Гоморра» означає «місце

беззаконня і розпусти» [5]. Хто чув зворушливу біблійну історію про загибель цих міст через грішне життя їх мешканців, тому буде зрозуміле значення біблеїзму.

Ще одна форма біблійних фразеологічних одиниць – речення: «Хто не робить, той не їсть!». Мабуть, мало хто знає, що цей популярний вираз також біблійного походження. У другому Посланні до солунян записано слова, сказані апостолом Павлом: «...як хто працювати не хоче, нехай той не їсть!» [5]. Біблеїзм «Не хлібом єдиним живе людина» означає, що для людини не головне бути ситим фізично, жити в достатку, бо є в житті інші, важливіші цінності – духовні [1, с. 1073].

Поширена фраза «Нема пророка в своїй країні» – це також біблійний вислів, а саме: «Пророка нема без пошани, хіба тільки в вітчизні своїй та в домі своїм!» (Євангелія від Матвія 13 розділ, 57 вірш; Марка 6:4; Луки 4:24; Івана 4:44) [1]. Цей вираз означає, що люди часто прислухаються до думки сторонніх, нехтуючи і не сприймаючи всерйоз порад та думок своїх рідних, друзів та співвітчизників.

Фразеологізми біблійного походження за емоційно-експресивним забарвленням можна об'єднати у дві групи: з позитивною характеристикою (з жартівливим відтінком значення); з негативною характеристикою (з іронічним значенням).

До фразеологізмів з позитивною характеристикою (з жартівливим відтінком значення) можна віднести: «бути на сьомому небі», «блудний син», «не від світу цього», «всесвітній потоп», «у костюмі Єви», «фіговий листок». До цієї групи можна віднести також біблійне слово «допотопний», яке вживається в значенні «несучасний, немодний, застарілий».

До фразеологізмів з негативною характеристикою (з іронічним значенням) належать: «Іудин поцілунок», «умити руки». «все таємне стане явним», «вовк в овечій шкурі», «одним миром мазані», «за сімома замками», «змій-спокусник»,

«Каїнова печать», «Хома невіруючий», «кидати перли перед свинями». Біблеїзм «кінець світу» позначає перебільшення чогось, особливо при жартівливо-іронічному зображенні сварки, безладдя, стихійного лиха.

Характерною рисою фразеологізмів біблійного походження є наявність повчальних та моральних елементів. Завдяки Біблії ми маємо уявлення про становлення й зміну моральних принципів і орієнтирів, а також про духовну й матеріальну культуру минулих епох.

У дослідженні проводили опитування серед учителів та здобувачів освіти Хмельницького приватного ліцею «Мої обрії», а також серед студентів ВСП «ХТЕФК КНТЕУ» за допомогою двох гугл-форм. У першому дослідженні взяли участь 109 респондентів. За допомогою першої гугл-форми виявили, які саме біблійні фразеологізми жителі Хмельницького вживають найчастіше. Найбільш уживаним є біблійний фразеологізм «Що посієш, те й пожнеш». Він вживається у посланні до галатів 6: 7–10 *«Не обманюйте себе. Бога перехитрувати не можна, бо що посієш, те й пожнеш. Хто сіє на полі своєї гріховної натури, той пожне руїну. А хто сіє на полі Духа, той пожне від Духа вічне життя. Творімо ж добро невтомно, і пожнемо тоді вчасно, якщо не знесилимося й не відступимо»* [1, с. 1320]. Ці слова наголошують не тільки на результати своєї фізичної праці, а й на те, що коли ми сіємо добро, то пожнемо його, а коли сіємо зло, також і його пожнемо. У своєму мовленні його вживає 64% опитаних. Цей біблеїзм настільки полюбив народ, що став вживати, як прислів'я.

63% опитаних вживають у своєму мовленні біблійний фразеологізм «кінець світу» на позначення перебільшення чогось, особливо при жартівливо-іронічному зображенні сварки, безладдя, стихійного лиха. У Біблії ж ці слова означають час, коли Бог прийде судити живих і мертвих і знищити гріх та зло на землі. *«Тоді з'явиться знак Людського Сина на небі, і всі*

племена землі плакатимуть і побачать Сина Людського, який прийде на хмарах небесних з великою владою та славою» [1, с. 1105].

59% респондентів вживають біблеїзм «берегти як зіницю ока», що означає «пильно оберігати, старанно доглядати, охороняти що-небудь або кого-небудь» [5]. Таке порівняння неодноразово трапляється в Біблії, наприклад у Книзі притч Соломона: *«Збережи заповіді мої – і будеш живий; і вчення моє – як зіницю очей твоїх»* (Книга Приповістей Соломонових, 7:2), *«Бережи мене, як зіницю ока»* (Книга Псалмів, 16:8) [1].

55% опитаних вживають у своєму мовленні біблійний фразеологізм «бути на сьомому небі», що означає «радіти, відчувати надзвичайне задоволення, відчувати безмежне щастя» [5]. У Біблії сьоме небо – найвище. Отже, уявляти себе на сьомому небі – те саме, що бути на вершині щастя.

Більше 40% опитаних вживають такі біблійні вислови: «не впасти духом», що означає «не зневіритись, не втратити надію»; «блудний син» означає людину, яка після довгих блукань і розпусного життя з каяттям повертається до своєї родини; «вовк в овечій шкурі» вживається для характеристики лицемірної людини, яка під маскою доброчесності приховує злі наміри. Понад 20% опитаних хмельничан вживають такі біблеїзми, як «бити в груди», «Хома невірющий», «альфа й омега», «за сімома замками», «кинути камінь», «тернистий шлях», «умити руки».

Інші запропоновані біблійні фразеологізми опитані хмельничани вживають рідше. Один респондент зазначив, що не вживає у своєму мовленні фразеологізмів взагалі. Кілька опитаних запропонували свої варіанти біблеїзмів: «око за око», «суєта суєт».

Із сорока запропонованих біблеїзмів не було жодного, який би хмельничани не вживали. Амплітуда їх частоти вживання складає від 2% до 64%. Розглянуті вислови походять з

глибини біблійних текстів і зберегли свою актуальність через багато століть, ставши частиною живого спілкування наших співвітчизників.

У другому дослідженні взяло участь 103 респонденти. Гугл-форма містила 10 поширених біблійних фразеологізмів з 4 варіантами пояснення значення кожного. Результати опитування показали, що мешканці Хмельницького добре розуміють значення біблійних фразеологізмів.

Зокрема, біблеїзм «умити руки» правильно пояснили 95% опитаних хмельничан, обравши варіант «зняти з себе відповідальність». За Біблійною легендою, Понтій Пілат на вимогу юрби затвердив смертельний вирок невинному Ісусу Христу і при цьому вмив руки. За тодішнім ритуальним звичаєм це означало, що він стверджує свою непричетність до смерті праведника. З цієї історії й походить вислів «умивати руки» в значенні ухилятися від будь-якої відповідальності.

95% респондентів правильно пояснили фразеологізм «вовк в овечій шкурі», вибравши варіант «зла людина, що приховує свої наміри». У Євангелії від Матвія Ісус навчав народ: *«Стережіться лжепророків, які приходять замасковані в овечу шкуру, а насправді є вовками лютими. Ви їх впізнаєте по їхніх вчинках: бо не буде добрих вчинків від злої людини...»* [1, с. 1078].

94% опитаних хмельничан правильно пояснили фразеологізм «нести свій хрест», що означає «терпіти тяжку долю, страждання». 92% хмельничан знають значення біблійного фразеологізму «закопати талант у землю» – це «невикористання своїх можливостей». Фразеологізм «манна небесна» правильно пояснило 90% хмельничан, обравши варіант відповіді «несподівані життєві блага, щось бажане, легкодоступне». Пророк Мойсей вів іудеїв у землю обітовану протягом сорока років. Їжею була манна небесна, що кожного ранку падала з неба.

Правильний варіант пояснення фразеологізму «адамове ребро» – це «жінка», оскільки Єва була створена з ребра Адама. Цей варіант обрало 89% опитаних. 4% вибрали варіант «символ сили та лідерства». 87% хмельничан правильно пояснили біблеїзм «ноїв ковчег» – «місце спасіння від загального лиха». 6% опитаних обрали варіант «місце достатку і багатства».

86% пояснили правильно біблеїзм «Іудин поцілунок», обравши відповідь «замаскована зрада». Його вживають, коли йдеться про людей, які за дружною приховують справжню ворожість. У 22 розділі Євангелії від Луки описана історія Іуди Іскаріота, одного із дванадцяти апостолів Ісуса Христа, який зрадив свого вчителя за тридцять срібняків. Первосвященників він попередив: *«Кого я поцілую, то Він, – беріть Його і обережно ведіть»*. Підійшовши до Ісуса, Іуда сказав: *«Радій, Учителю!»* – і поцілував Його. Через деякий час від докорів сумління Іуда повісився на осиці» [1].

75% респондентів змогли пояснити біблійний фразеологізм «пісня пісень», що означає «опис найкрасивішого або найважливішого». 18% опитаних вибрали варіанти відповідей «зверхнє ставлення до когось», «те, що повторюється». Біблійний фразеологізм «бити в груди» правильно пояснити змогли лише 32% опитаних хмельничан. Він означає «виражати каяття, розпач». Понад 75 % хмельничан змогли правильно пояснити дев'ять з десяти запропонованих фразеологізмів.

Дослідження показало, що біблійні історії та концепції продовжують впливати на сучасну культуру наших співвітчизників. Вони допомагають розкрити та зрозуміти життєві ситуації. Повсякденна комунікація хмельничан багата на біблеїзми, які додають мовленню колориту та дотепності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Біблія. Київ : ВБФ «Східноєвроп. гуманітарна місія», 2021. 1412 с.
2. Зорівчак Р. Біблеїзми в нашому мовленні. Кримська світлиця. 2006. 8 верес. (№38). С. 8.
3. Коваль А.П, Коптілов В. В. Крилаті вислови української літературної мови. 3-тє вид. Київ : Ярославів Вал, 2011. 704 с.
4. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. Київ: Либідь, 2001. 312 с.
5. Словники – Словопедія. Словники – Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/> (дата звернення: 04.01.2024).

О. В. Комарова,
викладач вищої категорії
(м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Одним із пріоритетних завдань сучасної фахової передвищої освіти в Україні є формування мовної особистості студентів, які стануть висококваліфікованими, грамотними фахівцями з високим інтелектуальним потенціалом та морально-етичними цінностями, які вільно володітимуть сучасною українською мовою, користуватимуться нею в усіх галузях, зокрема у професійній сфері діяльності.

Під мовною особистістю науковці розуміють «поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності». Мовна особистість свідомо ставиться до своєї мовної практики, несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі.

Визначення мовної особистості знаходимо і у працях Л. Мацько: «це узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу, мовних знань, умінь і навичок, мовних здатностей і здібностей, мовної культури і смаку, мовних традицій і мовної моди» [2, с. 39]. На основі цього вчена визначає складники мовної особистості, які відповідають запитам сучасної мовної освіти:

- мовнокомунікативні суспільні запити, мотиваційні потреби і досконалі компетенції;
- ґрунтовні мовні знання і мобільність їх використання;

- мовна свідомість і усвідомлення студентами себе мовними українськими особистостями; мова є для кожної особистості справою національно-культурного самоозначення;
- національна культуровідповідність мовної особистості;
- знання концептів і мовних знаків національної культури;
- мовна здатність і мовна здібність;
- мовне чуття, мовний смак;
- усвідомлена естетична мовна поведінка;
- мовна стійкість [2, с. 39].

Отже, мовна особистість – це, власне особистість, охарактеризована дією впливу засвоєної нею мовної культури на її особисті якості та культурну ефективність її діяльності як суб'єкта суспільних відносин. Виділяють три рівні мовної особистості: вербально-семантичний (володіння різними мовними нормами); лінгвокогнітивний (індивідуальна мовна картина); мотиваційно-прагматичний (вільне володіння мовою у будь-якій комунікативній ситуації) [1, с. 69].

Мовна освіта майбутнього фахівця у закладах фахової передвищої освіти має складатися не тільки з вивчення літературних норм української мови на фонетичному, лексичному й граматичному рівнях, але й з процесу саме опанування фахової мови для подальшого вживання у науково-комунікативній сфері. А для цього треба активно і постійно поповнювати свій словниковий запас, уміти використовувати фахову українську термінологію, розрізняти загальнонавчальні, загальнонаукові слова і терміни, контролюючи власне мовлення, оволодіти навичками професійної комунікації, коригувати тексти відповідно до норм літературної мови, розвивати культуру мовлення, користуватися словниками, довідниками, використовувати Інтернет-ресурси. Це сприяє вмінню ефективно передавати інформацію та розуміти співрозмовників.

Необхідно слідкувати за тим, щоб мовна підготовка майбутніх фахівців не зводилася до використання лише однієї або двох функцій – комунікативної і мислетворчої. Дійсно, такі функції є основними і дуже важливими, проте українська мова, перш за все, є духовним надбанням усієї історичної спадщини наших пращурів, його інтелектуального досвіду та власного способу пізнання світу. Тому важливо створити умови, за яких студентська молодь усвідомить цінність у самостійному вдосконаленні мовних навичок, внутрішньому прагненні до знань, естетичних і етичних норм й мовних контактів з людьми, особливо свого оточення. Чим більше здобувачі освіти залучені до процесу навчання, тим легше розвиваються їхні мовні здібності. Здатність критично оцінювати інформацію, ставити запитання, висловлювати думки і аргументовано їх відстоювати – важливі риси мовної особистості. Тому викладачам необхідно розвивати критичного мислення студентів та вміння аналізувати інформацію. Варто зауважити, що використання інтерактивних методів навчання, а саме: проєктів, дискусій, дебатів, презентацій та інших інтерактивних форм роботи дозволяють молоді удосконалювати навички спілкування і критичного мислення, що сприяє розвитку мовної особистості.

Отже, формування мовної особистості передбачає систематичну роботу з мовленнєвими, когнітивними та культурними аспектами мовлення. Завдяки цьому студентська молодь здобуває не лише знання, а й навички, які допомагають їм адаптуватися до професійного і соціального середовища, бути комунікативно компетентними і культурно обізнаними особистостями.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дяченко О. В. Формування мовної особистості студентів у технічних закладах вищої освіти [Електронний ресурс]. *Креативний простір : електрон. наук. журн.* Електрон.

текст. дані. 2024. № 19. С. 69-70. URI:
<https://repository.kpi.kharkov.ua/items/bb843924-8448-4ac5-a51a-31879e45e9d9> (дата звернення: 30.10.2024).

2. Кравець Л. В. Мовна особистість сучасного українського науково-педагогічного простору URL:
<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6953/Kravec.pdf;jsessionid=A6619C64A9E1998B5583E8C1BE1B3AA7?sequence=1> (дата звернення: 30.10.2024).

3. Сукаленко Т. М., Жерж Л. А. Формування мовної особистості студента-економіста. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Т. 25 (64). № 4. Ч. 2. 2012. С. 343–348.

С. В. Маркова,
доктор історичних наук, доцент
(м. Хмельницький)

РИСКА ТА ЇЇ НОВІ ФРАГМЕНТИ ЖИТТЯ **(за жанром – оповідання)**

... Вона сиділа біля вікна, від неї чекали каяття, покори, вибачень, а їй було однаково. Вона вже знала, що вміє літати. Вона нещодавно помила свої крила і обережно поставила в куточок. Не отой, куди ставлять дітей погані батьки, а тамтой, де висять віконниці й ікони. Отамечки вже давно ніхто не молився, там було замкнуто, але всі допевне знали, що треба це робити.

Сьогодні Риска думала про смерть, що хтось вмирає повільно, а дехто дуже швидко. В одних смерть, наче спалах, яскрава і миттєва, інші, живуть довго, хворіють і виснажують близьких. Сьогодні слово Смерть постійно супроводжує нас. Українські воїни вмирають так часто і героїчно, що нам вже не так страшно помирати. Поховальні ритуали доведені до автоматизму, а буденні речі здаються майже непотрібними. Риска подивилася вгору, мовби звідтіля хтось мав підтвердити, що ми дивимося на світ з «широко заплющеними очима».

Проте ми всі вмираємо і народжуємося. Можливо, «смерть з косою» не така як її малюють, а дуже сильна і втомлена. Чомусь Риска пригадала ікону Святої Марії Магдалини, яку чоловіки називали «блудницею», жінки погоджувалися, а Ісус Христос знав, що вона надійна, правильна, самодостатня, єдина, котра ніколи його не зрадить. Вона пройде поряд із ним увесь тернистий шлях, хоча і в нього, і в неї були Крила...

Риска подивилася в ідеально вимите вікно, їй немовбито було добре, і чогось не лячно. Їй так часто говорили, «хто ти така, щоб літати, фу, йди на місце», що вона навчилася закривати вуха, заплюшувати очі і робити, те, що любила найбільше – літати. Риска взяла аркуш цупкого паперу і написала: літайте, нікому не дозволяйте псувати і обтяжувати ваші крила, бо крила дають не люди, крила дає ваш Бог. І лише маски, овечі шкіри роздають одні люди іншим, та ще й вимагають за це бог зна що.

Але тут до Риски прийшла її гордовита, вибаглива кішка, і вона – Риска із крилами в кутку, – швидко побігла її годувати.

С. І. Никитюк,
старший викладач
(м. Кам'янець-Подільський)

ЗБАГАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ

Розвиток мови значною мірою характеризується багатьма мовними факторами, такими як розвиток його словникового складу, поява нових словотвірних моделей, збільшення або зменшення продуктивності нових та існуючих лексичних засобів.

Кінець ХХ – початок ХІ ст. став часом неймовірного розширення політичних, економічних та культурних зв'язків України з англомовними країнами. Це спричинило посилення надходження в українську мову чужомовної лексики. Особливо зросла кількість іноземних запозичень (англіянізмів) для найменування нових явищ, наявних в англомовній світовій практиці, і які з'явилися у мові у зв'язку з політичними та економічними реформами.

Роль впливу іноземних запозичень на українську мову розглядали О. Дрейчук, І. Зозуля, О. Ільченко, А. Стадній. Поширення англійської лексики в сучасній українській мові досліджували Я. Битківська, О. Дмитренко, О. Дьолог, С. Кохан.

Метою статті є дослідити сфери вживання іноземних запозичень (англіянізмів) та їх вплив на українську сучасну мову.

Англіянізми – чужомовна лексика для найменування нових явищ, наявних у англійськомовній світовій практиці, що з'явилися у зв'язку із політичними та економічними реформами [1]. Наприклад: фідбек, коу-воркінг, софт скілз, олдскульний, чат, контент, клікати, скролити, тощо.

Запозичення слів іншомовного походження тісно пов'язане з історією нашого народу, що на різних етапах формування та розвитку власної державності вступав у багатоманітні політичні, соціально-економічні та культурні відносини з іншими народами світу і, таким чином, збагачував та змінював свою мову.

Кількість англійнізмів в складі української лексики сьогодні зростає дуже швидко, що зумовлено політичним та соціально-економічним факторами і провідною роллю спочатку Великої Британії, а потім США на міжнародній арені після Другої Світової війни. У наші дні англійська мова є засобом міжнародного спілкування, а передусім – мовою провідних засобів масової інформації: великих радіо- та телекомпаній, світової мережі Internet, багатьох газет та журналів. Тому не можна ігнорувати її вплив на інші національні мови. Курс на інтеграцію України в ЄС, процес глобалізації, перебування, перебудова економіки, орієнтація на країни Заходу спричинили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію українського народу з народами світу, яка не могла не відбитися на мовному рівні [2].

Автори Писаренко М. та Поліщук П., наприклад, до запозичень у сфері комп'ютерних технологій та побуту віднесли такі слова, як байт, біт, блюмінг, браузер, бульдозер, буфер, веб-сторінка, відеоплеєр, грейдер, диск, диспечер, дисплей, драйвер, ескалатор, імейл, інтернет, каупер, кіберпростір, комбайн, комп'ютер, конвеєр, крекінг, курсор, міксер, монітор, ноутбук, онлайн, принтер, радар, сейф, слябінг, тостер, трактор, трамвай, тунель, файл, флешка, форсунка, форум, хакер, хонінгування, чат.

Спортивна сфера: аут, байкер, бокс, бодібілдинг, боксер, боулінг, ватерполо, волейбол, гол, голкіпер, дайвінг, матч, жокей, нокаут, раунд, спаринг, скейтборд, сноуборд, спорт,

спортсмен, старт, теніс, трек, тренер, фініш, фітнес, форвард, футбол, хокей, шейпінг.

У сфері моди дослідники залучили такі запозичення, як боді, брифінг, бязь, вельвет, гріндерси, джемпер, кардіган, ліфтинг, піджак, піжама, плед, плюш, светер, скраб, смокінг, топ, тренд, тренч, френч, шоппінг.

У сфері культури спостерігали такі слова, як боді-арт, блокбастер, вестерн, гумор, джаз, кліп-мейкер, клоун, клуб, комфорт, памфлет, панк, пірсинг, постер, прайм-тайм, промоушн, ремікс, рейв, реп, рімейк, саунд-трек, сингл, скаут, сквер, скінхед, тент, термінатор, трек, фан-клуб, фокстрот, фольклор, хіп-хоп, хіт, хол, хоррор, шоу-бізнес.

У сучасному світі постійно зростає потреба у міжнародному спілкуванні, до якого зростають вимоги, серед яких можна назвати розширення лексичного запасу та тісного зв'язку між мовами. Процес запозичення має певні переваги та недоліки: з одного боку це збагачення словникового запасу українців, а з іншого – витіснення власне українських структур. З'являються нові відповідники-дублери (вайб – атмосфера), небажані омоніми (шейк: танок та коктейль), вживання штампів (колаборація, скріптрайтер) [4].

Таким чином, англійнізм може спричинити вагомі проблеми, які в подальшому поставлять українську мову під загрозу зникнення. Задля уникнення такої ситуації було б доречно використовувати англійські запозичення для позначення поняття, яке ще не має власне українського відповідника.

Англійнізми займають важливе місце, особливо у спілкуванні молоді, але слід пам'ятати, що їхнє надмірне вживання веде до збідніння рідної мови. Ми

повинні поважати традиції нашої літературної мови і вживати іноземні запозичення в певному соціально-культурному середовищі, де вони будуть доречні. Подекуди такі

сленгові вислови мають згубний вплив для української мови, але інколи їх вживання просто необхідне з погляду на глобальний вплив англословної культури та технологій [3].

Хоча ця запозичена лексика й збагачує словник української мови, та не слід допускати стихійності, невмотивованості, сліпому дублюванню та непродуктивності її запозичення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Англіцизми в українській мові. URL: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Philologia/3_57397.doc.htm
2. Ломовцева А. Новітні англіцизми в українській мові і проблема лексичної варіантності. *Українська мова*. 2003. № 1. С. 96-102.
3. Павелків К. Вплив англіцизмів на сучасну українську мову: сфери проникнення. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/63_2023/part_2/21.pdf
4. Писаренко М.О., Поліщук П.О. Сфери проникнення англіцизмів в українську мову. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/27768?locale-attribute=en>.

В. В. Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

РОЛЬ МОВИ У ПРОЦЕСІ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Сьогодні Українська держава та її громадяни стали учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення насамперед своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку.

На сучасному етапі актуальність української мови набуває особливого значення в умовах глобалізаційних, політичних змін та національного відродження. Українська мова є основним елементом національної ідентичності та способом розвитку культури, науки та освіти. Вона є символом незалежності та суверенітету країни, що особливо важливо в умовах сучасних геополітичних викликів.

Мова завжди була й залишається важливим чинником у процесі національного самовизначення. Вона виступає не лише засобом комунікації, а й носієм культури, традицій та історичної пам'яті народу. Роль мови в процесі формування національної ідентичності є важливою, адже саме через мову народ виражає свої цінності, світогляд та унікальність.

Мова формує колективну пам'ять, слугує засобом передачі культурного досвіду та історії. Наприклад, українська мова, переживши численні утиски та заборони, стала символом спротиву й боротьби за незалежність. Саме через мову український народ зумів зберегти свою ідентичність навіть у найскладніші часи.

Мова є тим елементом, який об'єднує націю, незалежно від географічного розташування її представників. Через мову

передаються традиції, фольклор, література, що слугують фундаментом для національної свідомості.

Окрім збереження культурної спадщини, мова виконує ще й політичну функцію. Вона є способом консолідації суспільства та утвердження суверенітету.

Глобалізація, міграційні процеси та розвиток цифрових технологій надають нові можливості для збереження та популяризації мови. Українська мова дедалі частіше звучить у міжнародних культурних і наукових проєктах, що сприяє формуванню позитивного іміджу країни.

Роль мови у національному самовизначенні також відображається в освіті. Навчання рідною мовою сприяє формуванню національної свідомості, патріотизму та поваги до власної культури. Заклади загальної середньої освіти та заклади вищої освіти, де викладання здійснюється рідною мовою, стають осередками збереження традицій і розвитку інтелектуального потенціалу нації. Знання рідної мови також полегшує вивчення інших мов, сприяючи культурному обміну та інтеграції у світовий простір.

Мова є основою для формування спільної ідентичності, адже вона визначає, як народ думає, відчуває та сприймає світ. Вона впливає на всі сфери життя: від літератури та мистецтва до науки й політики. Успіх національного самовизначення залежить від здатності зберігати й розвивати мову як невід'ємну частину культури. Без мови неможливе повноцінне усвідомлення народом своєї унікальності та самобутності.

Таким чином, мова є основним чинником у процесі національного самовизначення. Вона слугує способом збереження історичної пам'яті, зміцнення національної єдності та формування позитивного іміджу в міжнародному просторі. Збереження й розвиток мови – це завдання не лише держави, а й кожного її громадянина, адже саме через мову ми передаємо майбутнім поколінням нашу культуру, досвід та цінності. На

сучасному етапі мова залишається підґрунтям, яке допомагає народам зберегти свою ідентичність та гідно представляти себе у глобальному просторі.

Розвиток мови – це не тільки завдання для окремих інституцій, але й свідомий вибір кожного громадянина. Використання мови у повсякденному житті, створення якісного культурного контенту, підтримка локальних ініціатив – усе це є кроками, які сприяють її зміцненню. Збереження мови – це одночасно збереження історії, культури та перспектив нації. Тому важливо, щоб кожен усвідомлював свою роль у цьому процесі та докладав зусиль для популяризації мови серед молоді, у цифровому середовищі та на міжнародному рівні. Лише так ми зможемо забезпечити сталий розвиток нашої національної ідентичності в умовах сучасного світу.

Мова є основою будь-якої нації, адже саме через неї людина виражає свої думки, почуття та усвідомлення світу. У процесі національного самовизначення мова займає основне місце, бо вона не лише засіб комунікації, а й символ культурної самобутності, історичної пам'яті та політичної єдності. Відсутність рідної мови в національному житті часто прирівнюється до втрати ідентичності, а її збереження й розвиток стають невід'ємною частиною боротьби за самостійність і незалежність.

Для України мовне питання завжди було гострим. Утиски української мови протягом століть, спроби її витіснення з офіційного та культурного життя не змогли зламати народну волю до збереження своєї ідентичності. Українська мова стала символом національного спротиву та боротьби за незалежність.

Мова є не тільки відображенням минулого, але й кроком у майбутнє. Вона формує культурний код нації, через який передаються традиції, цінності та світогляд. Література, фольклор, музика – усе це закладає основи національного самовизначення. Кожне слово в мові несе у собі багатство

досвіду поколінь, воно є свідком і учасником історичних подій. Саме тому втрата мови є не просто зміною засобу спілкування, а й серйозним викликом для збереження культурної спадщини.

Нині мова виконує ще одну важливу функцію – вона є засобом самореалізації нації на міжнародній арені. Завдяки розвитку цифрових технологій і глобалізації кожна мова має шанс бути почутою у світі. Це особливо важливо для малих народів, які можуть використати сучасні платформи для популяризації своєї культури. Українська мова, наприклад, активно інтегрується у міжнародний контекст через музику, літературу, кіно та IT-технології. Це не лише зміцнює позиції мови, але й підвищує авторитет нації загалом.

Однак збереження мови – це не лише питання глобальної політики чи культурних ініціатив. Це завдання кожного громадянина. Використання мови в повсякденному житті, передача її дітям, підтримка культурних проєктів і освітніх програм – усе це формує фундамент для її сталого розвитку. Особливо важливо, щоб молодь усвідомлювала значення мови як невід'ємної частини національної ідентичності. Адже саме молоде покоління є носієм майбутнього, і від їхньої активності залежить, чи збережеться мова у наступні століття.

Сьогодні серед основних напрямків виховання особлива увага приділяється громадянсько-патріотичному, духовно-моральному, військово-патріотичному та екологічному вихованню. Ці напрямки є ключовими складовими національно-патріотичного виховання, яке відповідає сучасним вимогам та викликам, водночас закладаючи основи для формування свідомості не лише нинішніх, а й майбутніх поколінь. Метою такого виховання є допомогти молоді усвідомити важливість розвитку держави як умови їхнього особистісного зростання, що ґрунтується на патріотизмі, повазі до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного спадку та традицій. Важливими є ідеї гуманізму, соціального добробуту,

демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за збереження національного багатства, підтримки здорового способу життя, а також готовності до змін та виконання обов'язків щодо захисту прав людини.

Отже, мова – це не просто засіб спілкування, а серце нації, її душа та пам'ять. Вона є основою національного самовизначення, що об'єднує минуле, теперішнє і майбутнє народу. Захист і розвиток мови – це не лише завдання держави, але й відповідальність кожного громадянина. Тільки через збереження мови можна зберегти самобутність і гідно представляти свою націю у світі, що змінюється.

Національна мова є елементом, що об'єднує людей, забезпечує захист ідентичності і дозволяє відчувати себе частиною спільноти. Вона дає можливість не лише передавати інформацію, а й формує наше сприйняття світу, оскільки кожна культура має свою специфіку мовних звернень, виразів, фразеологізмів, які відображають історію та духовні цінності нації. Через мову нація зберігає свою історичну пам'ять, адже кожне покоління передає знання, традиції та досвід через мовні форми, що є символом культурної спадщини.

Таким чином, мова відіграє вирішальну роль у процесі національного самовизначення. Вона є тим основним зв'язком, який дозволяє нації зберегти свою ідентичність, єдність і незалежність. Від мови залежить, як нація буде відчувати себе в світі та як буде зберігати свою унікальність у часі змін. Мова не тільки розуміє, ким ми є, але й те, ким ми можемо стати, допомагаючи формувати нові ідеї, цінності та перспективи для майбутнього.

Список використаних джерел та літератури:

1. Глуховцева К. Д., Глуховцева І. Я. Мова – націєтворчий код народу: колективна монографія. Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 240 с.

2. Утвердження української національної та громадянської ідентичності : монографія / К. Журба, І. Бех, С. Бойко, В. Євтушок, С. Гаряча, Л. Канішевська, І. Кучинська, С. Кучинський, О. Лісовець, І. Нестайко, Л. Павлова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Сеньовська, С. Толочко, С. Федоренко, І. Шкільна, В. Ясько ; за заг. ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ : «Компрінт». 2024. 232 с.

3. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (наук. ред.), О. Калакура, М. Юрій. Київ: ІІІЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

Д. Охман,
здобувач освіти
О. С. Колендзян,
учитель-методист
(м. Кам'янець-Подільський)

МЕНТАЛІТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ РОМАНУ ЛІНИ КОСТЕНКО «ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО»

Від часу проголошення незалежності України (1991) український народ пройшов не одну кризу та майдани, а з 24 лютого 2022 року згуртувався навколо ідеї захисту свободи і суверенітету. Українці подолали кілька етапів перетворень, зберігши свою національну ідентичність і ментальність.

Ментальність, менталітет (від лат. *mens (mentis)* – спосіб мислення, склад душі) – сприйняття та тлумачення світу, що поширене в певній спільноті та виражається в її соціокультурних феноменах. Ментальність визначається архетипами та стереотипами культури цієї спільноти [5].

Як сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних та інших особливостей мислення народу, соціальної групи або індивіда подає менталітет Словник UA. У ньому ж ми знаходимо трактування ментальності як своєрідного стану, рівня розвитку і спрямованості індивідуальної та групової свідомості, здатність до засвоєння норм, принципів, життєвих орієнтацій, суспільних цінностей та адаптації до умов соціального середовища, можливостей впливу на нього, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь. Крім того, у Словнику UA ментальність подається як цілісна сукупність думок, вірувань, які створюють і обумовлюють картину світу, зміцнюють єдність культурної традиції [6].

З поданих визначень стає зрозумілим, що менталітет – це поняття, яке широко використовується в психології та соціології з метою опису культурних, історичних та соціальних особливостей, характерних для певної групи людей або народу; це внутрішній світ, система переконань, цінностей, традицій, що формуються в результаті взаємодії особистості зі своїм оточенням. Саме менталітет стає важливим фактором впливу на поведінку і сприйняття світу кожною людиною і визначає, як вона розуміє ту чи іншу інформацію, як спілкуємося з іншими людьми та які цінності вважає важливими.

Українська ментальність, її риси завжди знаходилися в полі зору етнологів, етнографів, мовознавців. У матеріалі «Причина, чому ми такі, чи привід, щоб не змінюватися: що таке менталітет та якою є ментальність українців» Олеся Філоненко в ході розмови з доктором історичних наук, старшим науковим співробітником Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Романом Голиком підкреслює, що «ментальність є історичною категорією і змінюється, відповідно до «духа епохи», інтелектуальної атмосфери й щоденного життя тої чи іншої спільноти» [10]. Досить ґрунтовно і всебічно вимальовує ментальність українців Віктор Гаврилюк у статті «Українська ментальність: минуле та майбутнє». Стверджуючи, що сьогодення «характеризується переосмисленням цінностей та ставлення людства до цивілізації і культури», він говорить про те, що українці прагнуть «підтримувати свій мікросвіт та відмежовуватися від іншого ворожого суспільства» і відомі у світі за «непокірністю, рішучістю, толерантністю, прагненню до волі та справедливості» [1]. Як стверджує Ігор Коваль, «історична пам'ять вибудовує в нас наш менталітет, визнаючи нашу приналежність до того чи іншого етносу. Менталітет крізь призму історії проявляє себе в індивідуальній та колективній поведінці людей, в побуті, звичаях, традиціях, віруваннях, міфах

тощо. Ми пізнаємо менталітет через історичну пам'ять» [2, с. 123].

Тема національної української ментальності доволі багатогранна, актуальна і злободенна. Аналіз праць вітчизняних науковців з досліджуваної проблеми свідчить, що ментальність була і залишається в полі зору як науковців, так і представників літературного світу, для яких українець – це особлива нація з її великим історичним легендарним минулим і високопатріотичним сучасним.

Знання особливостей менталітету є важливим для розуміння національної ідентичності, шляхів її формування і прояву в різних сферах життя суспільства. Національна ідентичність впливає на формування національної самосвідомості та розвиток міжкультурного діалогу.

«Сьогодні увесь світ дивиться на українців, і якщо модернізувати національний менталітет і реалізувати ті зміни, про які мріємо, то українці можуть стати взірцями майбутнього, на яких буде рівнятися світ», – таку думку висловив голова Благодійного фонду «Омріяна країна», письменник Олексій Толкачов під час пресконференції «Особливості модернізації українського національного менталітету», що відбулась в Укрінформі [7]. «... вся наша дійсність є віддзеркаленням нашої ментальності, того, в що ми віримо, тих цінностей, на основі яких ми будуюмо власну поведінку і вступаємо в взаємовідносини з навколишніми людьми. Відтак, наша державна, національна і народна дійсність є віддзеркаленням національного менталітету. Ми можемо стати надлюдьми, взірцями майбутнього, і на нас будуть рівнятися. Мені дуже б хотілося, щоб саме українці повели європейську цивілізацію в майбутнє і вдихнули нове життя в світову історію. Але нам найперше треба стати тими змінами, про які ми мріємо», – резюмував О. Толкачов [7].

Український менталітет сформований під впливом історичних та культурних аспектів, традицій та обрядів. Історичні події визначають характер та психологію народу, а глобалізація ставить традиційні цінності на випробування. Важливо зберігати та розвивати український менталітет, забезпечуючи збереження культурної спадщини та сприяючи взаєморозумінню між поколіннями. Усі складники українського національного характеру розвивались протягом багатьох століть [8]. Ментальні підвалини українського соціуму закладені у славнозвісній Козацькій державі і до сьогодення ментальність зберігає генетичний код народу, допомагає зрозуміти закономірності розвитку культури, суспільної моралі. Козацький менталітет позначився на поведінці воїнів Збройних Сил України в ході російсько-української війни. Вони, не втрачаючи лицарської честі, доблесті і звитяги, готові боротися до загину за волю, честь і славу України. Український народ, духовно піднімається до рівня власної національної ідеї, забезпечує її життєдіяльність і вічність, відстоює рідну мову, культуру, права бути господарем на власній землі.

Доволі складне питання особливостей українського менталітету художньо осмислює славетна Ліна Костенко у першому прозовому романі «Записки українського самашедшого». Письменниця ставить своєрідний психосоціальний діагноз українському суспільству, описує його клініку і дає рецепт лікування. Ментальне здоров'я українців залишається у фокусі уваги впродовж твору.

У центрі уваги читача, у першу чергу, потрапляє назва книги. У полі зору опиняється слово «самашедший». Важливо зауважити, що герой роману не божевільний, а самотній в багатолюдному світі. Він іде сам. Пояснюючи це, Ліна Костенко назву твору подає червоним кольором, а в слові «самашедшого» чорним виділяє букву «а»: «Записки українського самашедшого». Через зафіксовані нотатки створюється картина

сприйняття головним героєм навколишньої дійсності, коментується його реакція на події світового масштабу, подається діагноз людської самотності новітнього часу. Програміст фіксує все побачене, передає свої внутрішні почуття, документально занотовано події кінця ХХ – початку ХХІ століття; актуалізує й оцінює важливі моменти життя суспільства, оголює складні проблеми сучасного йому світу і виводить українців на Майдан для захисту правди і свободи.

З вірою в майбутнє України, у її ментальне одужання Ліна Костенко пером головного героя робить промовистий запис: «Ми унікальна нація» [3, с. 120]. Ми певні: ніхто не залишиться байдужим до таких записок, які викликають особливу гордість за українську націю: «А ви думали, що Україна так просто. Україна – це супер. Україна – це ексклюзив. По ній пройшли всі катки історії. На ній відпрацьовані всі види випробовувань. Вона загартована найвищим гартом. В умовах сучасного світу їй нема ціни» [3, с. 121].

З гордістю цитуємо: «Депардье сказав: «Слава Україні!» [11, с. 399]. Події сьогодення засвідчують визнання України Європою і світом.

У красі та величі простежується історія української мови: «А мова солов'їна і така пра-прадавня, що походить мало не від ханаанської. Та й узагалі, все і всі походять від України [3, с. 26]. Ліна Костенко висловлює обурення тим, що в усіх країнах мова – інструмент спілкування, а в нас «фактор відчуження». Її, як і всіх чесних українців обурює, що «ворожість оточує нашу мову, навіть тепер, у нашій власній державі», що коли людина «розмовляє рідною мовою, на неї озираються» [3, с. 23]. Справедливо письменниця твердить: «Жоден українець не почувається своїм у своїй державі. Він тут чужий фактом вживання своєї мови» [3, с. 23].

Отже, мова в ментальному здоров'ї нації – це кров, без якої існування самої нації неможливе: «Але ж якщо мова – це

Дім Буття, то чого ж ви мене виживаєте з мого власного дому?!» [3, с. 23].

За Україну, за українську ідентичність та рідну мову вийшла молодь на Майдан. Так, саме молоді люди розгорнули Майдан боротьби за волю, правду і свободу, бо не хотіли і не хочуть жити в суспільстві, яке «наче затягнуте тванню» [3, 59]. Протест фальсифікації результатів виборів вилився в революцію. Ліна Костенко устами патріотів української держави висловлює справедливую думку: «У президенти повинна йти людина з майбутнім» [3, с. 370]. «...нетиповий Прем'єр сказав, що все це – екзамен для нашої державності і що з цього треба виходити чесно». «Тоді ми прийдемо сильніші, а не як поранені звірі», – сказав він [3, с. 34]. «А цей Прем'єр не «лошадка», ним не можна поганяти... він хотів збудувати справді Українську державу» [3, с. 131].

Майдан, Помаранчева революція, свобода – ці слова-символи склали основу нації в боротьбі за своє ментальне здоров'я. Тема Майдану пронизує всі «Записки українського самашедшого».

«Тепер прийшло покоління Помаранчевої революції. І вже аж ці переможуть. ...це вже NEXT-покоління, якого ми ждали і воно прийшло» [3, с. 407].

Ось і виросло «перше покоління нашої Незалежності» [3, 407], до якого належить 35-річний програміст – носій рис українського менталітету. Представнику нової професії XXI століття письменниця передоручає власну позицію, зауважуючи: «Записки тому й Записки, що їх треба писати, записувати. Переписувати, правити» [3, с. 266].

Ім'я головного героя у творі не називається. Розповідь ведеться від першої особи, що дає йому можливість самому характеризувати себе як нормальну людину, у якій під впливом соціально-політичних обставин «крівля поїхала» [3, с. 5]. Він зізнається, що «навіть звертався до психіатра, але той не виявив

відхилень у психічному стані: «Я завжди був нормальною людиною. Радше меланхоліком, ніж флегматиком ... Рацию в мені явно переважало... Спадковість у мене теж добра, психів у роду не було. Вчився в університеті, ходив на байдарках, навіть маю спортивний розряд. Кінчав аспірантуру, захистив дисертацію. Хобі у мене музика, література, у дитинстві збирав марки. Словом, все адекватно...» [3, с. 5]. Крізь образ головного героя «Записок..» яскраво простежуються риси українського менталітету: емоційність, індивідуалізм, інтровертність, кордоцентризм, толерантність, антеїзм. Він цілком правдиво без усяких упереджень через щоденникові записи репрезентує стан України й українців на початку третього тисячоліття. Автор записів торкається болючих питань буття і таким чином робить своєрідний правдивий зріз психології нового покоління.

Відзначимо, що у героя були свої плани на майбутнє, адже мав «сучасний, абстрагований від ідіотської дійсності» фах, міг «говорити виключно мовою комп'ютерних програм», «мріяв піти в науку». Але через негативні зміни в українському суспільстві здійснити омріяне не судилося: «інститут змізернів, кадри розлетілись по світу, я залишився з принципу, все ж таки це моя країна, я тут виріс, я тут живу...» Такі думки характерні для менталітету українця, який зник і хоче працювати у своїй країні і для своєї країни: «...я не хочу в найкращі комп'ютерні центри Європи, я хочу жити і працювати тут. І не абияк жити, а жити добре, достойно». Герой аналізує життя своїх батьків, які мирилися з негативними проявами в суспільстві – і це теж характерна риса українця. Молода людина таке життя заперечує: «Абияк жили мої батьки, і батьки моїх батьків, і всі гарні порядні люди у цій частині світу завжди мусили жити абияк, задурені черговою владою, черговим режимом. Набридло. Абияк жити я більше не хочу» [3, с. 51]. Живучи на перетині століть, герой мав надію, що в новому столітті все буде інакше, «і ми будемо інакші, і не потягнемо за собою шлейф тих

самих проблем. Бо я вже не боюся нових найскладніших проблем, як тих самих, хронічних» [3, с. 10-11]. Віра в майбутнє – одна з позитивних рис українського менталітету. Правда і те, що до життя в позитиві українцям треба було пройти важкий шлях.

Комп'ютерний програміст на тлі особистої драми прискіпливо, глибоко й болісно сканує всі вивихи сучасного йому глобалізованого часу, дорікає владі за політику самодержавства. У його свідомості живе патріотизм – одна з найкращих рис українського менталітету, що йде від славного козацтва. Він прагне стати частиною нації: «І нація – це теж я» [3, с. 161]. Головний герой роману – *ментально* здорова людина. Щоденникові записи свідчать, що він відкритий до навчання та розвитку, розуміє свої емоційні стани, може керувати ними і здатний будувати стосунки з іншими. Самашедший символізує собою індивідуальність і толерантність, він не підкоряється нормам суспільства і відзначається спроможністю відстоювати свої переконання і права українців: «Віддайте мені життя. Віддайте мені мою Батьківщину» [3, с. 177]. Вихід зі становище, що склалося в Україні на початку третього тисячоліття, тільки один – боротьба, відстоювання своїх прав і свобод: «І я пішов на Майдан» [3, с. 391]. «Вдосвіта крізь сон прислухаюся, чи не гудуть танки. Але чую тільки відлуння Майдану. Він тепер як велике серце Києва – гуготить, пульсує, б'ється у ритмі барабанів Революції» [3, с. 16].

Оптимістичні ноти в записках головного героя з'являються з появою Майдану, що перетворюється на знак останньої надії і з яким пов'язується майбутнє країни: «Ми нікуди не підемо з Майдану. Ми будемо стояти тут до кінця» [3, с. 414], бо краще майбутнє ще треба вибороти, здобути і затвердити. Герой зрозумів, що Майдан – це революція, що дала поштовх для пробудження нації, до якої він належить. Герой

переконаний: за поборників волі і незалежності, які вийшли на Майдан, ніколи соромно не буде – вони справжні герої: «Все одно за владу буде соромно, за будь-яку владу час від часу буває соромно. А от за Україну соромно вже не буде» [3, с. 403].

Крізь образ головного героя «Записок..» яскраво простежуються риси українського менталітету, які прозоро виписані в статті Ірини Питайло «Особливості українського менталітету: чому ми такі, якими є?» [9]. Українцям притаманна емоційність, що наповнює життя як оптимізмом, так і песимізмом, сприяє перетворенню ненависті на любов, гніву – на милість. На щирості і любові будує герой «Записок...» стосунки в родині і суспільстві.

В українському менталітеті проявляється індивідуалізм, що сформувався завдяки життю в малому гурті, у родині. Він пов'язаний з обмеженістю, замкненістю, локальністю кола спілкування. Індивідуалізм героя роману вирізняється споглядальністю, самозаглибленістю, зосередженістю на власних почуттях. Він не виявляє агресивності, у ньому переважають образно-чуттєве начало. Однак обставини спонукають його до дії – герой іде на Майдан.

Характерною ознакою українців є їх інтровертність. Як відомо, інтроверт – це тип особистості, який відрізняється особливою спрямованістю на власні внутрішні переживання і думки [11]. Герой «Записок...» проєктує власну активність на себе і на своє ближнє оточення. Його влаштовує те, чого він уже досягнув і хоче жити в своєму соціумі. Але все змінюється і герой вдається до пошуків власної правди.

З інтровертністю та індивідуалізмом тісно й органічно пов'язана така складова українського менталітету, як кордоцентризм. Кордоцентризм (від лат. «cors» – серце) – розуміння дійсності не стільки мисленням («головою»), скільки «серцем» – емоціями, почуттями, внутрішнім, «душею» [4]. Кордоцентризм героя роману виявляється в прагненні «жити,

діяти за покликом серця, за інтуїтивним визнанням того, що є добро і зло» [3, с. 16]. Спостерігається мінливість настрою, перевага почуття над розумом. Раціоналізм визначає його буття: «Рацію в мені явно переважало...» [3, с. 5].

Характерна для героя така риса українського менталітету, як толерантність, що пов'язана з його повагою до інших, бажанням порозумітися. Його толерантність впродовж твору переростає у всетерпимість і поступливість, що виступають своєрідним захистом безпеки. У кінці твору толерантність героя виявляється в розумінні свого права на гідне життя і він виходить на Майдан. Герой відчуває спорідненість з рідною землею – це прояв антеїзму. Саме антеїзм «сприяє ліричному, сентиментальному ставленню української нації до світу, формує почуття власної гідності, впевненості у власні сили її представників... Пояснює прагнення українців творити Рай у власному Домі» [3, 16].

Вихід українців на Майдан викоринив відсутність почуття національної єдності. Змінилися риси менталітету українців, відбулося національне самоусвідомлення, активізувалися прояви національних почуттів, самоповага, патріотизм. Козацький дух узяв верх над пасивністю в політичному житті.

Від 24 лютого 2022 року Україна веде безпощадну війну з росією. Віра в подолання агресора, у побудову вільного громадянського суспільства в Україні збігається з її поступовим входженням до світового співтовариства і підтвердженням своєї значущої ролі в сучасному багатополлярному світі. Україна стане впливовою світовою державою, здатною виконувати значну роль в забезпеченні політико-економічної стабільності в Європі. Менталітет українців підтвердив свою значущість у розбудові держави і формування європейсько-українського суспільства як основного завданням соціально-політичного процесу національного відродження.

Роман Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» – літопис України на межі XX – XXI століть, у якому крізь різножанрові щоденникові записки 35-річного програміста розкривається ментальне здоров'я української нації, характеризується психологія нового покоління, ставиться своєрідний діагноз українському суспільству.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гаврилюк В. Українська ментальність: минуле та майбутнє. URL <http://www.nacija.com.ua/?article=5864> дата звернення 15.07.2024).
2. Коваль І. М. Правовий зміст менталітету. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: Юридичні науки. Львів, 2015. № 813. С. 119–124.
3. Костенко Л. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. 416 с
4. Кордоцентризм. URL. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC> (дата звернення 24.07.2024).
5. Ментальність. URL <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення 17.07.2024).
6. Менталітет. URL <https://slovnuk.ua/index.php?sword=%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82> (дата звернення 17.07.2024).
7. Особливості модернізації українського національного менталітету. Пресконференція. URL <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3761411-ukrainci-mozut-modernizuvati-svij-mentalitet-i-stati-vzircami-majbutnogo-dla-svitu-ekspert.html> (дата звернення 18.07.2024).

8. Петрів Р. Розкриття поняття менталітету: особливості формування та вплив на сучасну суспільство та правову свідомість громадян. URL http://pdu-journal.kpi.zp.ua/archive/4_2022/46.pdf (дата звернення 17.07.2024).

9. Питайло І. Особливості українського менталітету: чому ми такі, якими є? URL <http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/6.-Pytaylo-Iryna.pdf> (дата звернення 23.07.2024).

10. Філоненко О. Причина, чому ми такі, чи привід, щоб не змінюватися: що таке менталітет та якою є ментальність українців. URL https://galinfo.com.ua/articles/prychyna_chomu_my_taki_chy_pryvid_shchob_ne_zminyuvats_shcho_take_mentalitet_ta_yakoyu_ie_mentalnist_ukraintsiv_409916.html (дата звернення 15.07.2024).

11. Хто такий інтроверт? Ознаки, причини, міфи. URL <https://psychologer.com.ua/8-oznak-toho-shcho-vy-introvert/> (дата звернення 26.07.2024).

В. О. Парандій,
кандидат історичних наук, доцент
(м. Хмельницький)

МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ

*Коли чорна тінь повстала від Маріка до Говерли,
ми билися, як востаннє. І вижили. І померли.
Якщо, як і ми, уголос, ти весело й непохитно
читаєш це українською, значить ми бились
гідно...*

*(Павло Вишебаба, 5 липня 2022,
с. Новоукраїнка Дон. обл.)*

Збереження, вивчення та розвиток культури неможливі без вивчення мовного коду нації, ролі мови як форми самовираження культури та засобу її формування.

Саме мова визначає етнічну належність носіїв культури, є важливим чинником національного розвитку. Вона є носієм нематеріальної спадщини кожного народу, адже відображає етнокультурні, психологічні й міфологічні уявлення та переживання.

Тому мову внесено до затвердженої у 2003 році Конвенції ЮНЕСКО із захисту нематеріальної культурної спадщини. [1]

Саме мова зберігає культурно вагому національну інформацію та є ключем до розуміння «народної психології» (термін за О. Потебнею). Філософськолінгвістичне вчення О.О.Потебні було націлене на визначення сутності й природи живої людської мови, вивчення проблеми її походження, дослідження ролі в пізнавальній і творчій діяльності людини і

народу загалом, втілювало оригінальні підходи до вивчення співвідношення думки і слова. [2]

Розвиток будь-якої сфери в Україні неможливий без національного відродження культури, основою якого є розвиток української мови. Політика мовної асиміляції впливає на деморалізацію національної свідомості, зменшення кількості активних носіїв української мови на своїх територіях, відлучення їх від української духовності, історії, перетворення на осіб без національного коріння, байдужих до держави, матеріальної та нематеріальної спадщини нації, її самобутності.

Оскільки у мові відображаються процеси формування культури, її соціальні різновиди і міжнародні зв'язки, мовний матеріал є незамінним джерелом для вивчення культурного розвитку народу, це справжній дух нації, результат неповторності етносу. Тому мова є найбільшою цінністю кожного народу.

Мова утримує в одному духовному полі національної культури всіх представників певного народу і на його території, і за її межами. Вона цементує всі явища культури, є їх концентрованим виявом. Навіть «немовні» явища культури «мовчать» для того, хто не знає мови рідного народу. Культура є матеріалізованим виявом духу народу, одним із засобів його самопізнання. Описати дух народу, його культуру адекватно, в усій їхній повноті та всеосяжності можна тільки рідною для носіїв цієї культури мовою [3].

Позбувшись рідної мови, втрачаємо можливість посправжньому розуміти рідну культуру, не кажучи вже про участь у її творенні.

Вислів давньогрецького філософа Сократа «Заговори, щоб я тебе побачив» сьогодні є влучним пострілом перед російською навалою. Адже у воєнних умовах та жорстоких терористичних актах з боку рф українська мова стала ще й стратегічною зброєю, символом незламності та віри.

Серед важливих маркерів національної державності та національної ідентичності, який безпосередньо зачепило повномасштабне російське вторгнення, – це українська мова.

Повномасштабне російське вторгнення активізувало процес українізації. Українська мова поступово починає домінувати в тих регіонах (Південь та Схід України) і сферах (неформальне спілкування, професійна зайнятість, віртуальний простір), де тривалий час не посідала провідних позицій.

Масовий вимушений виїзд українських громадян за кордон істотно пожвавив інтерес іноземців до вивчення української мови – за кілька місяців після російської агресії вона стала однією з популярних європейських мов. Відчутно підвищився рейтинг української мови на світовому рівні [4].

На знак солідарності з нашою країною українську мову почали вивчати понад 1,3 млн іноземних користувачів. Особливої популярності вона набула в державах, які прийняли найбільшу кількість біженців з України.

За повідомленням онлайн-платформи з вивчення мов Duolingo, попит на вивчення української мови в Ірландії підвищився на 2229 % проти минулого року, у Німеччині – на 1651 %, Польщі – на 1615 %, Нідерландах – на 1590 %, Чехії – на 1513 %.

Окрім того, українська мова здійнялася на 20 позицій у рейтингу мовної популярності – з 37-ї позиції у 2021 р. на 17-ту у 2022 р. У Німеччині аналогічний стрибок популярності стосувався переміщення української мови з 36-го місця на 15-те, а в США – з 36-го місця на 22-ге за один рік [5].

Додатковим каталізатором розвитку та зростання престижності української мови є внутрішня міграція. Цій меті також слугує імплементація україноцентричних громадських ініціатив на кшталт тих, які зреалізували низка українських закладів вищої освіти.

Так, обов'язковість застосування державної мови в освітньому процесі в закладах вищої освіти визначена статтею 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», статтею 7 Закону України «Про освіту», статтею 48 Закону України «Про вищу освіту». [6]

Мова – це зброя, бо росія «захищає» в Україні навіть не росіян (яких ніколи тут ніхто не утискав), а «русскаязычных». Мова для ворога стала тригером, тим культурним маркером який поділяє на своїх і чужих. Тому для українського народу використання української мови є не просто вимогою чинного законодавства, а життєвою необхідністю, що дозволить не розчинитися у культурі ворога.

Список використаних джерел та літератури:

1. Хоменська І. чому мова є носієм нематеріальної культурної спадщини? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://authenticukraine.com.ua/blog/comu-mova-e-nosiem-nematerialnoi-kulturnoi-spadsini> (дата звернення: 20.11.2024 р.)

2. Шишко І.А. Мова як універсальна форма існування культури. [Електронний ресурс]. Режим доступу: 766-Текст статті-1500-1-10-20161125.pdf (дата звернення: 20.11.2024 р.)

3. Іванішин В., Радевич-Вінницький Я. Мова і нація. Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL http://uareferat.com/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення: 20.11.2024 р.)

4. Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. Національний інститут стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku> (дата звернення: 20.11.2024 р.)

5. 1,3 млн людей почали вчити українську: які мови були популярні в Duolingo цьогоріч. Українська правда. 10 груд. 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/12/10/251781/> (дата звернення: 20.11.2024 р.)

6. Роз'яснення щодо застосування державної мови в закладах вищої освіти. Уповноважений із захисту державної мови. (13.12.2023 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/rozasnennia-shchodo-zastosuvannia-derzhavnoi-movy-v-zakladakh-vyshchoi-osvity> (дата звернення: 20.11.2024 р.)

Н. А. Поморова,
викладач вищої категорії; викладач-методист
(м. Хмельницький)

ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ВПЛИВ НА ЗАЛУЧЕННЯ СПОЖИВАЧІВ, ЛОЯЛЬНІСТЬ ДО БРЕНДУ ТА СТВОРЕННЯ УНІКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У сучасному цифровому світі сторітелінг став одним із ключових інструментів у маркетинговій діяльності. Зростання кількості користувачів соціальних мереж, висока конкуренція на ринку та перенасиченість інформаційного простору зумовлюють потребу брендів у створенні емоційного зв'язку зі споживачами. Сторітелінг дозволяє брендам виділитися, передати свої цінності та створити унікальну ідентичність, що виходить за рамки простого продажу продуктів чи послуг. Завдяки інтерактивним можливостям соціальних мереж, бренди мають можливість не лише транслювати свої історії, але й залучати споживачів до їх створення, формуючи спільноти та підвищуючи лояльність клієнтів. Таким чином, вивчення сторітелінгу в маркетинговій діяльності є актуальним і важливим як для великих корпорацій, так і для малого бізнесу, що прагне ефективно взаємодіяти зі своєю аудиторією і зберігати конкурентні переваги.

Об'єкт дослідження: сторітелінг як метод комунікації та засіб формування бренду в маркетинговій діяльності.

Суб'єкт дослідження: маркетингові стратегії компаній та брендів, що використовують сторітелінг для залучення споживачів і створення емоційного зв'язку з аудиторією.

Завдання статті: проаналізувати роль сторітелінгу в сучасних маркетингових стратегіях брендів; визначити

ефективні методи використання сторітелінгу для посилення бренду та зміцнення лояльності клієнтів; дослідити, як сторітелінг сприяє унікальності бренду та його емоційному зв'язку з аудиторією; розглянути виклики, пов'язані з використанням сторітелінгу в умовах інформаційного перенасичення ринку.

У сучасному висококонкурентному ринку бізнесам потрібно виходити за рамки простого просування продуктів і послуг, створюючи значущі зв'язки зі своєю аудиторією. Один з найефективніших способів зробити це – через сторітелінг. У брендингу сторітелінг є потужним інструментом для передачі цінностей, місії та ідентичності бренду. Створюючи історії, що емоційно відгукуються у споживачів, бренди можуть залишити тривале враження, сприяти лояльності та відрізнятись від конкурентів.

Сторітелінг дозволяє брендам встановити емоційний зв'язок зі споживачами. Люди природно тягнуться до історій, які викликають емоції, створюють спогади та роблять складні ідеї зрозумілишими. Коли бренди розповідають захопливі історії, вони виходять за рамки суто ділових відносин, надаючи бренду людяності та доступності. Цей емоційний зв'язок є критично важливим для формування лояльності. Згідно з дослідженням Headstream, 55% людей з більшою ймовірністю куплять у бренду, якщо їм подобається його історія. Наприклад, сторітелінг Coca-Cola зосереджений на щасті, спільності та створенні радісних моментів. Кампанії Coca-Cola не просто продають напій; вони продають досвід та емоції, що резонують із аудиторією та формують сильний емоційний зв'язок.

Сторітелінг допомагає брендам виділятися. Хоча продукти та послуги можна копіювати, унікальну історію – ні. Через сторітелінг бренди можуть передавати свою унікальність, цінності та характер. Це допомагає їм відрізнятись від конкурентів, які можуть пропонувати схожі продукти, але не

мають захопливої історії. Яскравий приклад — бренд Apple. Apple не просто рекламує свої пристрої, базуючись на функціях і характеристиках; натомість він розповідає історії про інновації, креативність та самовираження. Позиціонуючи свої продукти як інструменти для мислителів і творців, Apple створив ідентичність бренду, що викликає прагнення та є унікальною серед конкурентів.

Ефективний сторітелінг допомагає визначити і донести мету бренду – причину його існування, окрім отримання прибутку. Сучасні споживачі все частіше шукають бренди, що відповідають їхнім цінностям. Бренди, які розповідають цілеспрямовані історії про соціальну відповідальність, сталий розвиток або залученість до громади, можуть залучати клієнтів, які поділяють ці цінності.

Послідовність є ключем у сторітелінгу. Бренди повинні забезпечити, щоб їхній наратив був послідовним і цілісним на всіх каналах комунікації – у соціальних мережах, на сайтах, у рекламі та в комунікаціях із клієнтами. Послідовна історія підкріплює ідентичність бренду та допомагає споживачам сформувати чітке й тривале уявлення про бренд. Наприклад, Nike постійно розповідає історії про подолання труднощів і досягнення величі. Незалежно від того, чи це телереклама, кампанія у соціальних мережах або враження в магазині, повідомлення Nike завжди фокусується на цінностях наполегливості та спортивної майстерності. Ця послідовність у сторітелінгу допомагає Nike підтримувати сильну та чітку ідентичність бренду.

Сторітелінг в управлінні брендом стосується не лише того, що говорить сам бренд, але й того, як він заохочує споживачів брати участь у його наративі. Контент, створений користувачами, дозволяє споживачам ділитися власним досвідом з брендом, фактично створюючи його історію. Коли клієнти діляться своїми історіями, це підсилює повідомлення

бренду та формує відчуття спільноти навколо нього. Наприклад, сторітелінг бренду GoPro базується на пригодах і захопливих моментах його користувачів. Заохочуючи клієнтів ділитися своїми відео та історіями з використанням камер GoPro, компанія створила динамічний і захопливий наратив, орієнтований на споживача. Такий тип сторітелінгу не лише підвищує залученість, а й зміцнює зв'язок між брендом і його клієнтами.

Соціальні мережі революціонізували те, як бренди розповідають історії. Завдяки таким інструментам, як Instagram Stories, TikTok та прямі трансляції, бренди можуть взаємодіяти зі своєю аудиторією в реальному часі, роблячи сторітелінг більш інтерактивним і динамічним. Бренди, які використовують ці платформи для публікації контенту «за лаштунками», трансляцій подій та відгуків клієнтів, можуть створити глибшу взаємодію з аудиторією.

Успішним прикладом інтерактивного сторітелінгу є стратегія Red Bull у соціальних мережах. Red Bull ділиться історіями про екстремальні види спорту і пригоди, що відповідає його ідентичності як бренду енергії та драйву. Завдяки оновленням у реальному часі та контенту «за лаштунками», сторітелінг Red Bull захоплює й залучає аудиторію на різних платформах.

Отже, з розвитком брендів у цифровому середовищі сила сторітелінгу залишатиметься основою їхньої комунікації, що передає ідентичність, мету та цінності світу. Для бізнесів, що прагнуть досягти успіху в управлінні брендом, майстерність у сторітелінгу більше не є опцією – це необхідність.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бабій Л. В. Психологія впливу в рекламі та PR: навчальний посібник. Київ: ВД «Кондор», 2020.

2. Філатова О. Є. Брендинг в інтернет-просторі : монографія. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2018.

3. Зубченко О. О., Теремко В. І. Реклама і PR в соціальних мережах: навч. посіб. Київ: Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2016.

Н. А. Поморова,
викладач вищої категорії; викладач-методист
Д. Онищук,
студентка
(м. Хмельницький)

ВПЛИВ МОВИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА КОМУНІКАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ БРЕНДАМИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Соціальні мережі кардинально змінили способи комунікації між людьми та корпораціями. Такі платформи, як Facebook, Instagram, Twitter і LinkedIn, стали центральними елементами як особистого спілкування, так і управління брендами. Для бізнесу ці платформи слугують критично важливими інструментами для зв'язку з клієнтами, формування суспільного сприйняття та управління ідентичністю бренду.

Об'єкт статті – соціальні мережі та їхній вплив на комунікацію та управління брендом. У статті розглядається, як платформи соціальних мереж трансформували способи взаємодії бізнесу з аудиторією та управління ідентичністю бренду в цифрову епоху. Водночас досліджуються виклики, пов'язані з неправильним або недоречним використанням мови, що може призвести до репутаційних ризиків або криз.

Предмет статті – бізнеси та бренди, які використовують соціальні мережі для комунікації зі своєю цільовою аудиторією. У статті досліджується, як бренди використовують соціальні мережі для формування свого іміджу, залучення споживачів та управління онлайн-репутацією.

Завдання статті – проаналізувати вплив соціальних мереж на сучасну комунікацію між бізнесами та їхньою

аудиторією; дослідити роль соціальних мереж в управлінні брендом, зосередившись на тому, як вони впливають на сприйняття бренду, залучення клієнтів та управління кризами.

Ця стаття є надзвичайно актуальною в сучасному цифровому середовищі, оскільки соціальні мережі продовжують зростати та розвиватися, а їхня роль у формуванні комунікації та управління брендами стає все більш ваговою (93% маркетологів використовують соціальні мережі для бізнес-цілей, і 76% споживачів приймають рішення про покупку на основі соціальних мереж).

Представлення основного дослідницького матеріалу. Однією з найзначніших змін, яку принесли соціальні мережі в комунікацію, є можливість взаємодії в реальному часі. На відміну від традиційних медіа, де часто існує часовий розрив, соціальні мережі дозволяють миттєві відповіді, зворотний зв'язок і розмови. Для брендів це означає можливість безпосередньо спілкуватися зі своєю аудиторією, відповідати на запити клієнтів і вирішувати питання швидко. Ця негайність також змінила очікування. Тепер клієнти очікують швидкої відповіді – 42% споживачів сподіваються на відповідь від компаній у соціальних мережах протягом 60 хвилин.

Платформи соціальних мереж дозволяють бізнесам адаптувати свої повідомлення до конкретних демографічних груп, місць і інтересів. Алгоритми аналізують поведінку користувачів, що дозволяє брендам легше передавати персоналізований контент. Це підвищило ефективність комунікації, забезпечуючи, щоб повідомлення знаходило відгук у правильної аудиторії. Наприклад, компанії можуть створювати цільову рекламу, яка відповідає уподобанням користувачів, збільшуючи залученість. Такий персоналізований підхід допомагає брендам будувати глибші відносини з клієнтами, що може перерости у лояльність і підтримку.

Платформи соціальних мереж надають бізнесам інструменти для формування і підтримки послідовного образу бренду. Візуальний контент, повідомлення бренду і взаємодія з клієнтами впливають на сприйняття бренду онлайн. Через ретельно підібрані пости, історії та відео бізнес може розповісти історію свого бренду, підкреслити свої цінності і встановити унікальний голос.

Соціальні мережі посилили голоси споживачів, надаючи їм можливість як підвищувати репутацію бренду, так і завдавати їй шкоди. Один твіт або відгук можуть швидко поширитися і вплинути на сприйняття громадськості.

Наприклад, негативний відгук чи криза можуть швидко поширитися у соціальних мережах, тому брендам потрібно бути проактивними у моніторингу і управлінні репутацією. Компанії повинні мати надійні стратегії соціальних мереж, включаючи плани кризової комунікації для таких ситуацій. Ефективне управління передбачає швидке реагування на скарги, вибачення за необхідності і прозоре виправлення ситуації.

Зростання впливу інфлюенсерів – людей з великою кількістю підписників у соцмережах – стало важливим аспектом управління брендами. Співпрацюючи з інфлюенсерами, бренди можуть досягти нових аудиторій і підвищити свою надійність. 90% маркетологів вважають, що інфлюенсер-маркетинг ефективний для збільшення обізнаності про бренд і продажів.

Виклики комунікації в соціальних мережах і управління брендом. Перевантаження інформацією і конкуренція за увагу. Величезний обсяг контенту у соціальних мережах може ускладнювати брендам залучення і утримання уваги своєї цільової аудиторії. Оскільки користувачі щодня переглядають тисячі постів, бізнеси мають створювати цікавий і візуально привабливий контент, щоб виділитися.

Негативні відгуки та кризи в сфері зв'язків із громадськістю. Як уже згадувалося, прозорість і відкритість

соціальних мереж може бути «подвійним мечем». Негативні коментарі, невдалі продукти чи корпоративні скандали можуть швидко перерости в кризу, якщо їх не контролювати належним чином.

Статистичні дані щодо впливу соціальних мереж на комунікацію та управління брендом на 2023 рік показують, що у світі нараховується понад 4,9 мільярда користувачів соціальних мереж, що становить близько 60% населення. Це величезна кількість користувачів підкреслює центральну роль соціальних мереж у щоденній комунікації та залученні до брендів. Соціальні мережі значно впливають на рішення про покупку: 76% споживачів заявляють, що приймають рішення про покупку на основі інформації із соціальних мереж. Крім того, користувачі, які взаємодіють із брендами в соціальних мережах, витрачають на 20-40% більше, ніж ті, хто цього не робить. Глобальні витрати на рекламу в соціальних мережах у 2023 році досягли 226 мільярдів доларів, що на 23% більше порівняно з 2022 роком. Facebook та Instagram лідирують за доходами від реклами, при цьому Facebook заробив 85 мільярдів доларів у 2023 році, а прогнозований дохід Instagram склав 47 мільярдів. Маркетинг через інфлюенсерів також зростає, при цьому бренди витратили 4,6 мільярда доларів на інфлюенсер-кампанії лише у США у 2023 році. Інфлюенсери на платформах, як-от Instagram і TikTok, відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності про бренди та залученні аудиторії.

В середньому користувачі проводять близько 2,5 годин щодня в соціальних мережах, причому такі платформи, як YouTube, Facebook і Instagram, є найбільш популярними. Особливо високий рівень залученості на TikTok, де медіанний показник взаємодії становить 5,69%, перевищуючи інші платформи. Ці статистичні дані підкреслюють життєво важливу роль соціальних мереж у сучасних стратегіях комунікації та управління брендами.

Висновки. Соціальні мережі кардинально змінили ландшафт комунікації та управління брендами. Бренди, які успішно освоюють цей цифровий простір, залишаючись залученими, послідовними та адаптивними, мають більші шанси зміцнити свою репутацію, побудувати лояльність клієнтів та досягти довготривалого успіху.

Розуміючи як можливості, так і ризики соціальних мереж, бізнеси можуть ефективно керувати іміджем бренду та стратегіями комунікації, забезпечуючи свою актуальність в умовах постійно змінюваного цифрового світу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мірошниченко А. М. Інновації в рекламі та брендингу: прикладні аспекти. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2021.
2. Шевченко О. Г. Емоційний маркетинг: вплив почуттів на споживчу поведінку. Харків: Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2020.

М. Сохацька,
здобувачка освіти
Науковий керівник: **О. С. Колендзян,**
учитель-методист
(м. Кам'янець-Подільський)

НЕОЛОГІЧНА КОРОНА-ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова – це складна динамічна система. Вона перебуває в постійному русі, безперервно розвивається і вдосконалюється. Мову не можна відділяти від суспільства, адже вони перебувають у взаємозв'язку. Суспільство без мови існувати не може.

Лексичний склад мови постійно поповнюється новими словами – неологізмами. У перекладі з грецької «неологізм» означає «молодий, новий» – це новостворений термін (новотвір), що перебуває в процесі входження в загальне використання і не встиг увійти до активного слововжитку [7].

Неологізми виникають тому, що з'являються нові предмети та поняття. Переважна більшість неологізмів (у межах 90%) – це терміни, які фіксуються та досліджуються в мові і заносяться до словників. Неологізми української мови останніх десятиліть вивчалися такими науковцями, як А. Москаленко, І. Шашкін, К. Ленець та інші [7]. Нове слово, як зазначає А. Левицький у статті «Актуальні проблеми розвитку неології», «проходить декілька стадій соціалізації в суспільстві та закріплення в лексичній системі» і вживається на позначення нових реалій [4]. Є. Розен пропонує при розгляді неологізмів встановлювати шлях і причину появи нового слова, окреслювати контекст його використання [13, с. 7-8].

Нові вектори розвитку світової спільноти та соціальних інститутів визначила пандемія коронавірусу COVID-19. Не можна назвати жодної сфери суспільного життя, яка б не зазнала впливу коронавірусу. Громадянське суспільство змушене було змінюватися. Про такі зміни йдеться в статті О. Корнієвського «Громадянське суспільство в умовах пандемії коронавірусу COVID-19: виклики та перспективи розвитку». Зазначено, що діяльність громадських організацій зосередилася на різних напрямках, зокрема на такому, як «організація онлайн-курсів з навчання людей діям у складних ситуаціях» [1].

Події, які почалися в кінці 2019 року й увійшли в історію як «пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, викликаной коронавірусом SARS-CoV-2», [11] суттєво вплинули на всі сфери суспільного життя.

Починаючи з другої половини 2020 року, вітчизняні й зарубіжні вчені-мовознавці активно спрямовують свої зусилля на різноаспектне дослідження лексики, пов'язаної з COVID-19. Учені розглядали коронавірусну лексику з різних аспектів: О. Попкова схарактеризувала семантично-прагматичний потенціал складних слів періоду пандемії [12]; С. Омельчук і Т. Мандич здійснили контекстний аналіз аббревіатури COVID-19 та її лексичних варіантів [10]. Н. Маторіна у статті «Теоретичні й прикладні проблеми «коронавірусної» лексики і фразеології в сучасній українській мові» виокремлює основні причини інноваційних процесів у площині лексики, пов'язаної з COVID-19 [6].

Неологізація посідає важливе місце в період пандемії коронавірусної інфекції, яка охопила практично всі країни світу. Согопа-лексика набула світового масштабу та зафіксована в популярних словниках світу й України: Словник термінів, які потрібно знати під час пандемії COVID-19 [16]; Словник епохи коронавірусу: 20 термінів, які завжди нагадуватимуть про

весну-2020 [14]; Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово» [15].

Епідемія інфекційної хвороби призвела до суттєвої зміни в стилі життя, поведінці і способах комунікації між людьми в усьому світі. Безперечно, мовна система не могла не відреагувати на нові виклики, оскільки низка явищ і дій потребували чітких та конкретних назв, щоб повідомлення про важливі події, речі або дії не були двозначними. Коронавірус у неологічному мовному контексті знайшов широке відображення. В усіх мовах світу значно збільшилася кількість уживань номінацій зі значенням COVID-19.

Всесвітня організація охорони здоров'я назвала спалах небезпечного інфекційного захворювання, спричиненого коронавірусом SARS-CoV-2, пандемією. Захворювання отримало назву аббревіатурою COVID-19: CO – «корона» (corona), VI – «вірус» (virus), D – «хвороба» (disease), а 19 – це 2019 рік (перший спалах захворювання зафіксували 31 грудня 2019 року). Мова миттєво зреагувала на зміни в суспільстві, зафіксувала їх словесно.

Перше вживання терміну «коронавірус» в українськомовних джерелах, за даними електронного ресурсу Google, відноситься до 1971 року і називає сімейство вірусів. Найменування «Covid-19», «ковід-19» і «ковід» виникли під час пандемії коронавірусної інфекції у 2020 році. У цей рік термін «коронавірус» перейшов із спеціальних у загальне вживання, зазнавши низки семантичних змін. У результаті слово «коронавірус» починає позначати лише той вид коронавірусів, який викликав епідемію, – SARS-CoV-2 [3].

Висвітлення коронавірусної лексики знаходимо на «Радіо Свобода». В одному з випусків радіомовлення подано словникову статтю, яка повідомляє про зафіксовані спалахи коронавірусу та вказують на вже відомі фахівцям медичні поняття, позначені аббревіатурами MERS-CoV та SARS-CoV:

«Коронавірус – це родина вірусів, до якої належить вірус SARS-CoV-2, з яким ми маємо справу сьогодні. До цієї ж родини належить також коронавірус близькосхідного респіраторного синдрому MERS-CoV, який уперше діагностували в 2012 році в Саудівській Аравії, і коронавірус тяжкого гострого респіраторного синдрому SARS-CoV, який спричинив спалах епідемії у 2003 році» [16].

У статті «Корона-словотворчість» мови в умовах пандемії-2020» йдеться про сукупність нової лексики, створеної в епоху поширення коронавірусної інфекції COVID-19. Її називають корономовою, корономовленням, коронасловником, коронолексиною, а самі мовні нововведення – коронословом, короналексиною, коронатерміном тощо. Одними з найбільш продуктивних елементів у 2020 році стали корона-, короно-, ковід-, ковідо- [3].

Поповнення новими словами медичної термінології, пов'язаної з COVID-19, стало одним із поширених шляхів розвитку української мови. Коли виник коронавірус, рідковживані мовні одиниці перейшли до загальновживаної лексики. Такі раніше незрозумілі терміни, як ПЛР-тест, сатурація, негативний (позитивний) тест на коронавірус та інші, швидко перетворилися на побутові. Упродовж 2020 року українці активно почали вживати такі слова, як антисептик, вірусна пневмонія, зараження, інкубаційний період, контактні (особи), захисна маска, ШВЛ (штучна вентиляція легень) тощо.

Особливістю розвитку української коронавірусної лексики стала активізація мовленнєвих okazіonalіzmів (авторські неологізми) – мовленнєві одиниці, які утворюються за стандартними та новими словотвірними моделями, з характерним експресивним забарвленням та індивідуальним характером [8]. Такі okazіonalіzми, як локдаун, короновий рік, антиковід, самоізолянти тощо, стали засобом інформаційного впливу на емоції людей, їхню психіку, світоглядну та

громадську позицію, яка виявлялася в ставленні до певних фактів і подій суспільного життя.

Життя українців в умовах карантину спричинило й утворення нових стійких мовних одиниць (фразеологізмів) з соціальним значенням: адаптивний карантин, вірус бідності – так почали називати коронавірус через закриття бізнесу на карантин.

Здебільшого коронавірусна лексика в Україні має іншомовне походження і позначається національною специфікою. Онлайнсловник неологізмів та сленгу сучасної української мови на початок пандемії зафіксував 27 короналексем і поступово поповнювався новими словами шляхом запозичення з інших мов [15]. У словнику «коронавірус» позначений словом 2020 року, а далі подані лексеми, пов'язані з коронавірусом: пандемія, карантин, самоізоляція, вакцина, дистанційний.

Стрімке поширення хвороби спричинило поширення пов'язаних з нею різних назв понять, процесів і явищ: коронавірус, пандемія, корона, ковід, КОВІД-19, COVID-19. Слово «пандемія» набуває значення поширення не в одній країні, а розповсюдження незрозумілої інфекції у світовому вимірі.

Термін «COVID-19» з'явився в українських масових виданнях 11 лютого 2020 року після офіційного присвоєння Всесвітньою організацією охорони здоров'я цієї назви новій коронавірусній інфекції і, за даними ресурсу Google News, згадувався в цей день в понад 190 повідомленнях українськомовної преси. Адаптація до кириличної графіки відбулася вже через кілька днів. Згодом з'явилися перші письмові фіксації написання «Ковід-19», «КОВІД-19», а потім – «ковід-19». Також у пресі фіксуються альтернативні варіанти, які не мають подальшого розвитку: «КоВід-19» і «КоВіБ-19» (коронавірусна хвороба). Як бачимо, поява іншомовного

терміну та його адаптація до системи української мови відбуваються одномоментно, а численні графічні варіанти написання існують паралельно [3].

У період пандемії запроваджувалося ряд обмежень, позначених такими лексемами, як локдаун, карантин (адаптивний, вихідного дня), ізоляція, самоізоляція тощо. У новому значенні сприймається слово «маска». Це не виріб зі щілинами для очей, що вдягається на обличчя, а пов'язка на особу, що закриває ніс і рот з метою затримки крапельки мокроти при видиху [5]. Коронавірусна інфекція обумовила появу нових медичних термінів: ПЛР-тест, експрес-тест, апарат ШВЛ. О. Щепка в статті «Український вокабуляр коронавірусу» зазначає: «Останнім часом у коронааспекті активно вживаними стали слова з коренем «вакцин»: вакцина, антивакцинатор, антивакцинаторський рух ... паспорт вакцинації, сертифікат вакцинації, COVID-паспорт» [19]. Автор статті ковідну лексику умовно поділяє на окремі групи, зокрема: КОВІД-19 і його назви: коронавірус, корона, пандемія; КОВІД-19 і його час (коронарік, коронований рік, короначас); КОВІД-19 і суспільство: локдаун, карантин; КОВІД-19 і навчання (дистанційне навчання, онлайн-навчання; 8) КОВІД-19 і медицина (ПЛР-тест, експрестест, вакцина) [18].

Українська коронавірусна лексика формується переважно іншомовними словами. У зв'язку з активними контактами українського й англійського суспільств джерелом нових запозичень коронавірусної лексики стала англійська мова: *pandemic* – пандемія, *quarantine* – карантин, *lockdown* – локдаун, *social distancing* – соціальне дистанціювання, *self-isolation* – самоізоляція, *remote work* – дистанційна робота, *vaccine* – вакцина, *outbreak* – спалах та інші.

Окремі коронавірусні терміни мають французьке походження. Це зазначає Юлія Олешко у статті «Філологія карантину: звідки взяли слова, які у дні коронавірусу

вживають всі»: «До української карантин прийшов із французької – від *quarantaine*»; «Слово маска походить від французького *masque*, «предмета для приховування або захисту обличчя» [9].

Крім того, в Україні поширені інтернаціональні терміни грецького й латинського походження: інфодемія (*infodémie*) – поширення неточної інформації, фейкових новин; твіндемія (*twindémie*) – поєднання двох епідемій.

Кандидат філологічних наук, доцент Н. Моторіна у статті «Теоретичні й прикладні проблеми «коронавірусної» лексики і фразеології в сучасній українській мові» відстежує активність використання коронавірусної лексики і фразеології і демонструє «формування синонімічних рядів таких мовних одиниць: коронавірус, «корона», COVID-19, коронавірусна інфекція, коронавірусна хвороба, коронавірусне захворювання, уханська недуга, китайський грип, коронавірус з Уханю; соціальна дистанція, соціальне дистанціювання, фізична дистанція, безпечна дистанція, соціальна відстань, безпечна відстань; повний карантин, жорсткий карантин, тотальний карантин, суворий карантин; повний локдаун, жорсткий локдаун, тотальний локдаун; м'який карантин, адаптивний карантин; м'який локдаун, частковий локдаун; епідемія коронавірусу, коронавірусна епідемія; пандемія коронавірусу, коронавірусна пандемія; антимасковий протест, антимасковий рух, антимасковий режим; ізоляція, обсервація, сувора ізоляція тощо» [8].

Більшість слів пандемійного спрямування становлять іменники і похідні прикметники: коронавірус – коронавірусна хвороба (COVID-19). С. Омельчук, А. Мандич у статті М. «Контекстний аналіз аббревіатури COVID-19 та лексичних варіантів її на перетині лексикології, словотвору й синтаксису» подають варіанти написання аббревіатури COVID-19, які зустрічаються в інтернетних ресурсах і в періодичній пресі,

великими літерами або з великої літери (Covid-19) і пояснюють: «Проте згідно з правописною нормою чинного «Українського правопису» орфографічно правильним оформленням цієї аббревіатури є перший варіант, оскільки «складноскорочені назви, утворені з початкових (ініціальних) букв, пишемо великими буквами» [10]. Водночас у наведеній вище статті зазначено, що «ковід» в українській мові пишеться малими літерами як неологізм, утворений шляхом транслітерації, англійські літери замінені літерами українського алфавіту (ковід – COVID), слово не підлягає розшифруванню й уважати його повноцінною аббревіатурою недоцільно.

Коронавірусні слова творяться такими морфологічними способами, як афіксація (карантин – карантинний, коронавірус – коронавірусний – антикоронавірусний). Аналіз суфіксально-префіксальних похідних засвідчив, що префіксальні новотвори зустрічаються частіше і в більшості запозичені з англійської мови: *self-quarantine* – самокарантин, *selfisolation* – самоізоляція, *self-monitoring* – саомоніторинг, *super-spreader* – інфекційна хвороба, що розповсюджується з високою швидкістю тощо. Однак існує і ряд суфіксальних неологічних одиниць: кронатор – людина, яка одужала після COVID-19, коронік – той, хто контактував з хворим на COVID-19. Зустрічаються і суфіксально-префіксальні похідні: оверзумід (*overzoomed*) – слово вживається, коли йдеться про психічне виснаження, пов'язане з постійною участю у відео-конференціях.

В українській лексиці знаходимо короналогізми, утворені основоскладанням: локдаун (*lockdown*) – система обмежувальних заходів з метою стримання поширення захворюваності; словоскладанням: *coronacoma* (*corona* + *coma*) – тривалий сон під час карантину. Відомі також приклади аббревіації: ПЛР– полімеразна ланцюгова реакція, а також скорочення: корона від коронавірус, ізо від ізоляція.

Ще одним шляхом поповнення лексичного складу є калькування – заміна складових частин або цілого короналогізму лексичними відповідниками в українській мові: *coronapocalypse* – коронапокаліпсис, *self-quarantine* – самокарантин, *self-isolation* – самоізоляція, *quarantrolls* – Інтернет-«тролі», *coronaphobia* – коронавірусна фобія, *quarantini* – «карантинне мартіні», *locktail* – «карантинний коктейль» тощо [17].

Л. Коровіна виокремлює описовий переклад, коли термін замінюється і роз'яснюється в українській мові за допомогою словосполучення, яке повною мірою пояснює і передає його зміст, наприклад: *caremongering* – процес залучення добровольців до практики поширення хороших новин серед громадськості протягом карантину; *coronasplaining* – інформаційно-роз'яснювальна робота з населенням для інформування про небезпеку коронавірусу, необхідність профілактичних заходів тощо, *coronawashing* – правила гігієни для профілактики зараження коронавірусом тощо [2].

Як бачимо, світова пандемія COVID-19 спричинила справжній сплеск новоутворень на позначення явищ, що виникли у зв'язку зі світовою пандемією COVID-19. Коронавірусна лексика поповнила лексичний склад української мови медико-біологічними термінами, що активно залучені до мовлення споживачів.

Пандемія COVID-19 спричинила зміни в лексиці сучасної української мови, позначилася чималою кількістю неолексем, зафіксованих у сучасних українських словниках, закріплені в нормативно-правових документах і науковій медичній літературі, стали активним мовним засобом у публіцистичному й розмовному мовленні.

Інфекція, викликана коронавірусом SARS-CoV-2, справила глобальний вплив на здоров'я та спосіб життя людей і вимагає організаційно-практичних, просвітницько-

профілактичних і превентивних заходів запобігання поширенню коронавірусу COVID-19, подолання його наслідків, формування здоров'язберігаючої компетентності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Корнієвський О. Громадянське суспільство в умовах пандемії коронавірусу COVID-19: виклики та перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/gromadyanske-suspilstvo-v-umovakh-pandemii-koronavirusu-covid-19-vikliki-ta-perspektivi> (дата звернення 31.07.2024).
2. Коровина Л. В. Труднощі перекладу неологізмів сучасної економічної тематики. 2020. URL: <https://mgimo.ru/upload/iblock/d89/korovina.pdf> (дата звернення 01.08.2024).
3. Косович О. В «Корона-словотворчість» мови в умовах пандемії-2020. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_1/8.pdf (дата звернення 01.08.2024).
4. Левицький А. Актуальні проблеми розвитку неології (На матеріалі сучасної англійської мови). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2567/1/05layern.pdf> (дата звернення 31.07.2024).
5. Маска. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Маска> (дата звернення 01.08.2024).
6. Маторіна Н. М. Теоретичні і прикладні проблеми «коронавірусної» лексики і фразеології в сучасній українській мові. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v46/part_2/5.pdf (дата звернення 31.07.2024).
7. Неологізм. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Неологізм> (дата звернення 31.07.2024).

8. Оказіоналізми. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Оказіоналізм_філологія (дата звернення 01.08.2024).
9. Олешко Ю. Філологія карантину: звідки взяли слова, які у дні коронавірусу вживають всі. URL: <https://www.platfor.ma/topic/filologiya-karantynu-zvidky-vzylasya-slova-yaki-u-dni-koronavirusu-vzhyvayut-vsi/> (дата звернення 01.08.2024).
10. Омельчук С., Мандич Т. Контекстний аналіз абрєвіатури COVID-19 та лексичних варіантів її на перетині лексикології, словотвору й синтаксису. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/96/2418/5194-1?inline=1> (дата звернення 31.07.2024).
11. Пандемія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пандемія> (дата звернення 31.07.2024).
12. Попова О. Семантика і прагматика okazіональних складних слів у заголовках сучасних українських газет. URL: [file:///C:/Users/PC/Downloads/articles-31343492.pdf%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/articles-31343492.pdf%20(1).pdf) (дата звернення 01.08.2024).
13. Словник епохи коронавірусу: 20 термінів, які завжди нагадуватимуть про весну-2020 URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52212810> (дата звернення 31.07.2024).
14. Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово». URL: <https://chytomo.com/v-ukraini-obraly-slovo-2020-ho-roku> (дата звернення 31.07.2024).
15. Словник термінів, які потрібно знати під час пандемії COVID-19. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-terminy-slovyk/30520097.html> (дата звернення 31.07.2024).
16. Тараненко Л. І., Лазарева М. О. Феномен пандемічної лексики: особливості творення короналогізмів та їх перекладу на українську мову // *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька*

академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 12(80). С. 63–66.

17.

Телескопія.

URL

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%96%D1%8F>

(дата звернення 01.08.2024).

18. Щепка О. Український вокабуляр коронавірусу. URL

https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/part_1/17.pdf (дата звернення 01.08.2024).

В. В. Стецюк,
*вчитель української мови та літератури,
вищої категорії
(м. Хмельницький)*

МОВА ЯК СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі глобалізація визначає багато аспектів нашого життя, включаючи економічні, політичні та культурні зміни. Цей процес створює нові можливості для спілкування між народами, але також ставить під загрозу культурну ідентичність багатьох спільнот. Мова, як основний засіб комунікації, є центральною складовою людської культури. Вона не лише забезпечує обмін інформацією, але й відображає історію, традиції та цінності конкретного народу. У світлі глобалізації важливо розглянути, як цей феномен впливає на мовну різноманітність і збереження культурної спадщини.

Серед основних викликів, пов'язаних із глобалізацією, можна виділити ризик витіснення менших мов на користь більш поширених, таких як англійська. Ця мова стала світовою у бізнесі, науці та освіті, що веде до посилення її популярності на всіх континентах. На жаль, це призводить до занепаду мов, які не отримують належної підтримки. Важливо пам'ятати, що мова є не лише інструментом спілкування, але й важливим елементом самоідентифікації, що робить її незамінною в культурному контексті.

Глобалізація впливає на мовний ландшафт, посилюючи роль міжнародних мов. Наприклад, англійська мова використовується більше ніж 1.5 мільярда людей по всьому світу, включаючи носіїв та тих, хто вивчає її як другу мову [1, с. 22]. Це створює нові можливості для глобального спілкування,

однак разом із цим виникає загроза для менших мов. За даними досліджень, щорічно зникає близько 25 мов, що призводить до втрати частини культурної спадщини [2, с. 15]. Отже, питання збереження мовної різноманітності стає нагальним не лише для конкретних спільнот, але й для всього людства.

Збереження мов є важливим завданням для держав, освітніх установ і міжнародних організацій. Люди мають право на своє мовне самовираження, яке є невід'ємною частиною їхньої культурної ідентичності. Вивчення рідної мови позитивно впливає на розвиток особистості, адже діти, які вивчають свою рідну мову, частіше виявляють гордість за свою культуру [3, с. 48]. Це може стати основою для їхнього успішного розвитку в глобалізованому світі, де знання кількох мов є перевагою.

Система освіти виконує важливу роль у збереженні мовної спадщини. В Україні спостерігається відновлення інтересу до рідних мов, зокрема української, яка знаходиться на етапі активного розвитку. Освітні установи реалізують програми, що підтримують вивчення місцевих мов, створюючи відповідні підручники і навчальні матеріали [4, с. 31]. Ці програми не лише допомагають зберігати культурну ідентичність, але й формують у молоді повагу до своїх коренів.

Міжкультурний діалог є ще одним важливим аспектом, на якому слід зосередити увагу. Спілкуючись на різних мовах, люди обмінюються не лише інформацією, а й культурними цінностями. Це сприяє розвитку толерантності і взаєморозуміння. Наприклад, програми обміну студентами, такі як «Erasmus», дають можливість молоді вивчати мови інших культур і формувати більш глибоке розуміння відмінностей [5, с. 29].

Крім того, мова є важливим інструментом у мистецтві та літературі. Література, поезія, музика та інші форми мистецтва відображають культурні цінності, що допомагає зберегти мовну спадщину. Проекти, які використовують рідні мови у мистецтві,

здатні зацікавити молодь у вивченні своїх культурних традицій [6, с. 37]. Наприклад, літературні фестивалі можуть стати чудовими платформами для популяризації рідних мов.

Варто також відзначити, що мова формує уявлення про світ і спосіб мислення. У різних культурах існують свої особливості мовлення, які відображають унікальність кожної нації. Коли ми говоримо про мову, ми обговорюємо не лише комунікацію, а й те, як різні народи сприймають навколишню дійсність. Це підкреслює важливість мовної різноманітності для загального розвитку суспільства.

Зусилля міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, у реалізації програм, спрямованих на збереження мовної спадщини, також заслуговують на увагу. Ці ініціативи допомагають підтримувати мови, що знаходяться під загрозою зникнення, а також популяризують культурні традиції. Програми навчання рідними мовами у школах, проведення культурних заходів і фестивалів можуть суттєво допомогти у залученні молоді до вивчення своїх мов і культур [7, с. 44]. Такі зусилля забезпечують збереження мовної спадщини та формують нове покоління, яке цінує культурне різноманіття.

Таким чином, мова є невід'ємною частиною культурної спадщини, яка відіграє вирішальну роль у формуванні ідентичності націй. Глобалізація приносить як можливості, так і виклики для мовного різноманіття. Важливо підтримувати менші мови та зберігати культурні традиції, щоб забезпечити багатство культурного спадку людства. Спільні зусилля урядів, міжнародних організацій та місцевих спільнот можуть суттєво сприяти збереженню мовної спадщини та розвитку міжкультурного діалогу. Лише спільними зусиллями можливо створити світ, де кожна мова та культура отримають гідне місце, а різноманіття стане основою нашого спільного майбутнього.

Список використаних джерел та літератури:

1. Crystal D. Language Death*. Cambridge University Press. 2000/
2. Skutnabb-Kangas T. Linguistic Genocide in Education-Or Worldwide Diversity and Human Rights? Routledge. 2000.
3. Fishman J. A. Reversing Language Shift: Theory and Practice of Assistance to Threatened Languages. Multilingual Matters. 1991.
4. UNESCO. Language Vitality and Endangerment. Document from the International Expert Meeting on Endangered Languages, Paris. 2003.
5. Grenoble L. A., Whaley L. J. Endangered Languages: Language Loss and Community Response. Cambridge University Press. 1998.
6. Мовознавство: навч. посіб. Київ, 2018.
7. ЮНЕСКО. (2021). Збереження мовної спадщини: Програми та ініціативи. Париж.

О. Чередніченко,
учитель
(м. Кам'янець-Подільський)

ФЕНОМЕНИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасних умовах суспільної трансформації та глобалізаційних процесів України спостерігається вимогливе ставлення до особистості. Формується і гартується нове розуміння її соціального і психологічного благополуччя, самореалізації і становлення. Важливо, щоб в умовах суспільної трансформації та сучасних глобалізаційних процесів, кожний член суспільства ефективно визначив життєві орієнтири, реалізував свій особистісний потенціал, здолав труднощі особистісного і професійного становлення.

Увійшовши в ХХІ століття, людство перегорнуло нову сторінку історії, де широкої популярності набувають матеріальні та технічні цінності, ототожненні з тотальною комп'ютеризацією, інформатизацією та озброєнням. Сучасні соціальні-економічні та політичні умови вимагають від особистості життєвої активності, здатності до самоствердження та саморозвитку, уміння використовувати свої можливості та здібності в різних ситуаціях життєдіяльності. Разом з тим, сьогодення потребує від людей не тільки фізичної витривалості, але й духовної сили. «Якщо ми й надалі дозволятимемо матеріальним цінностям переважати над культурними та духовними ідеалами, то портрет людини ХХІ століття не зміниться. Вона назавжди забуде про мир та злагоду, про добро та любов, про віру і надію, вона загине, зникне з лиця Землі. Вона зробить це власними руками!» [12].

У цьому зв'язку особистісна самореалізація – важливий людський аспект, який залежить від здатності кожного знайти своє місце в сучасному світі та втілити свої таланти і здібності в життя. Самореалізація – це реалізація потенціалу особистості, при усвідомленні людиною самої себе [10].

Феномен самореалізації особистості розглядається як процес досягнення повного потенціалу та задоволення від життя через пошук і розвиток власних здібностей, цінностей та інтересів. Це означає усвідомлення людиною своїх мрій та цілей, визначення шляху до їх досягнення та вдосконалення себе як особистості.

Особистість не є окремою індивідуальністю, вона обертається в соціумі. У цьому зв'язку важливою стає гармонія індивіда з соціальним оточенням. Без соціального життя, яке б задовольняло особистість, не буде досягнута внутрішня гармонія. Учені досліджують різні методи та стратегії, що сприяють самореалізації особистості. Це, зокрема, самопізнання, самоконтроль, розвиток особистісних ресурсів та пошук мети життя. Дослідження особистості неможливе без вивчення феномену самореалізації, що трактується як прагнення людини отримати підтвердження про власну цінність, завдяки встановленню еквівалентних відношень між оцінкою Я і об'єктами, що мають цінність у суспільному житті.

Людмила Левченко науково визначає самореалізацію як фундаментальну і найвищу потребу особистості. А процес самореалізації вчена розуміє як «послідовні акти самопізнання, самооцінки, прояву творчої активності, самостійності, самовираження – обов'язково на просторі справді творчої, дослідницької роботи, обраної добровільно» [5, с. 43].

Кандидат психологічних наук Тетяна Гурлева в статті «Дослідження поняття «гармонія» в аспекті життєвих смислів особистості» [3] здійснює теоретичний аналіз поняття «гармонія» в аспекті життєвих смислів особистості, їх

структури, ієрархії, динаміки, умов сходження на більш високий рівень. Під «гармонією життєвих смислів» особистості авторка розуміє таке співвідношення частин смислової сфери, яке характеризує внутрішньо несуперечливе, враховуючи ймовірні «смислові дисгармонії», існування життєвих смислів людини на певному етапі її становлення як тілесної, соціальної, духовної істоти. Акцентовано увагу на високих, сутнісних, духовних смислах, які забезпечують гармонію смислової сфери особистості, урівноважують, впорядковують потреби людини, забезпечують висхідний вектор їх розвитку. Т. Гурлева стверджує, що умовою усвідомлення, пошуку і відкриття людиною сенсу життя і гармонізації особистості є діалог, діалогічне спілкування між людьми [3]. Зрозуміло, що гармонія особистості – це не якийсь застиглий стан, а постійний процес становлення і розвитку, що відбувається через внутрішні суперечності, а також протиріччя з навколишнім середовищем, які поглиблюють або згладжують певні структурні дисгармонії.

Феномен самореалізації особистості розглядається поняття задоволення від життя, тобто сам смисл буття. Наявність смислу життя в особі визначається як умова її нормального та продуктивного життя, повноцінного розвитку, і передусім особистісного зростання, реалізації індивідуальності, ефективної діяльності, прояву творчості, і як результат – задоволеності життям та відчуття щастя. На такій позиції стоїть Олена Хохліна, обумовлюючи її в науковій розвідці «Смисл життя як умова самореалізації особистості» [11].

Особистість самореалізовується за умови, якщо вона дотримується обраних цінностей. «Якщо я хочу стати тим, чим я можу, мені треба робити те, що я повинен робити. Якщо людина хоче прийти до самого себе, її шлях лежить через світ», – упевнено заявляє австрійський психолог Віктор Франкл. І цим твердженням неможливо не погодитися, адже людина дійсно творить саму себе, своє бути, прагне успіху і щастя.

Універсального шляху для досягнення життєвої мети не існує, але існують цінності, які кожна людина обирає самотійно. Тому В. Франкл пояснює, що «цінності можна визначити як універсальії змісту, що кристалізуються в типових ситуаціях, з якими зіштовхується суспільство або навіть все людство» [12].

В умовах суспільної трансформації та сучасних глобалізаційних процесів у складних умовах буття вчення В. Франкла цінне для кожної особистості, адже він виокремлює ті шляхи, які ведуть до осмислення власного життя, вказують способи подолання «екзистенціального вакууму» і таких викликів сучасності, як дефіцит свідомості, втрата гармонії, розрив життя і мистецтва, віри і релігії. Особистість не може ухилитися від вибору рішень і цінностей творчості, переживання, стосунків. І знову ж таки варто замислитися над думкою вченого: «Самоактуалізація є лише результатом, наслідком здійснення сенсу, лише тією мірою, якою людині вдається здійснити смисл, що він знаходить у зовнішньому світі, він здійснює й себе. Якщо вона має намір актуалізувати себе замість здійснення смислу, сенс актуалізації відразу губиться» [12, с. 58-59].

Як бачимо, важливою умовою самореалізації людини є знаходження нею смислу життя, суть якого полягає в цілісному уявленні про своє призначення, про фундаментальні основи власного буття, про сутнісно значущі цінності.

Феноменом самореалізації особистості є самовизначення, пов'язане з формуванням розгорнутої соціальної позиції людини відносно інших, зі ступенем бачення себе в інших людях, із готовністю особистості до відповідальних дій у світі. Ця ключова потреба полягає в прагненні знайти свій шлях, своє місце в житті, знайти себе серед інших.

А. Бойко у статті «Сучасні підходи до розуміння феномену до самовизначення особистості» зазначає: «Дослідження проблеми самовираження особистості носить

міждисциплінарний характер, оскільки воно відбувається у філософському, психологічному та педагогічному аспектах» [1].

«Однак самовираження не є чимось раз і назавжди визначеним, сталим і непорушним. Швидше це безперервний процес, в ході якого людина вбирає життєвий досвід, пропускаючи його крізь призму своєї особистості», – слушно зауважує О. Лагун у статті «Сенс життя та життєве самовизначення особистості» і додає, що особистістю можна вважати ту людину, «яка самовизначилася ... яка відбулася» [4]. Важливу роль у самовизначенні відіграє процес усвідомлення мети і сенсу життя як одного з критеріїв особистісного самовизначення.

Звернемо увагу на деякі ключові концепції моделі особистості, які пропонує Карл Роджерс [8].

Актуалізація себе. Центальною ідеєю є поняття актуалізації себе – процес розвитку і реалізації внутрішніх потенцій та можливостей особистості.

Самоусвідомлення. Особистість повинна бути свідомою своїх внутрішніх переживань, цінностей і потреб для досягнення самореалізації.

Позитивне сприйняття себе. Віра в себе, самоприйняття та внутрішня позитивна оцінка себе є важливими для самореалізації.

Унікальність і необхідність позитивного оточення. Кожна особистість унікальна, і вона може досягти самореалізації лише відповідно до власних потреб і цінностей. Також важлива роль у стимулюванні самореалізації відводиться позитивному оточенню і підтримці.

Процес неперервного розвитку. Самореалізація – це постійний процес розвитку, який може тривати протягом усього життя. Визначені вище концепції становлять основу теоретичної моделі самореалізації особистості, яка розглядається з психологічного погляду. «Самореалізація спонукає особистість

до подальшого розвитку, який дає можливість здійснювати наступні акти самореалізації на більш високому рівні. У процесі самореалізації людина розвивається, а розвиваючись реалізує себе» [6, с. 149]. Отже, можна стверджувати, що самореалізація і саморозвиток особистості – це єдиний процес, у якому особистість розвивається і в процесі розвитку реалізує себе.

Феномен, що відображає позитивну чи негативну значущість для особистості предметів або явищ соціальної дійсності є ціннісні орієнтації. Особливого значення набуває зв'язок ціннісних орієнтацій зі спрямованістю особистості, яка характеризує останню з точки зору її соціальної і моральної зрілості. Зміст спрямованості – це, насамперед, соціально зумовлене ставлення до діяльності. Саме через спрямованість і можливе реальне виявлення ціннісних орієнтацій особистості [9].

Система ціннісних орієнтацій відображається в поведінці, прийнятті рішень та життєвих цілях особистості і включає широкий спектр цінностей, які варіюються в залежності від культурного, соціального і особистого контексту. Деякі загальні типи цінностей, які можуть входити в систему ціннісних орієнтацій, включають такі: моральні цінності: чесність, справедливість, відповідальність; сімейні цінності: родинна гармонія, взаємоповага, підтримка родини; кар'єрні цінності: професійний успіх, розвиток кар'єри, досягнення в роботі; соціальні цінності: співчуття, толерантність, спільнота, допомога іншим; культурні цінності: традиції, національна ідентичність, мова і культурна спадщина; особисті цінності: саморозвиток, самовираження, здоров'я і благополуччя, свобода.

Цінності можуть бути індивідуальними або спільними для групи або суспільства в цілому. Вони формуються під впливом різних факторів, таких як виховання, середовище, культурні традиції та особистий досвід.

Безперечно, цінності «складають основу життєдіяльності – це історично складені модуси, способи зв'язку свідомості й буття людини і світу» [2, с. 28].

Феномен ціннісних орієнтацій формуються в ході соціалізації особистості, яка спочатку переймає досвід і стереотипи попередніх поколінь, а згодом набуває власного досвіду й адаптується в певному мікросередовищі. «Тому не випадково ціннісні орієнтації виконують цілу низку функцій: долучають індивіда до норм суспільства, сприяють самовизначенню особистості, реалізації здібностей та забезпечують гармонію її внутрішнього світу» [7].

Принагідно зауважимо, що система цінностей змінюється зі зміною суспільного життя і чільне місце посідають цінності особистого рівня, які забезпечують власні потреби та комфортне самопочуття і є орієнтирами у формуванні світогляду, духовного світу людини, важливою умовою придбання людиною необхідного життєвого досвіду і його соціалізації. З переходом до ринку, становленням демократичного суспільства суттєво змінюються ідеали молодих людей. Сучасна молода особистість – це особа економічно вільна, ініціативна, активна. Їй притаманна самостійна творчість, пов'язана з організацією нової справи і постійною кількістю можливостей докласти власні зусилля. Це людина, глибоко зацікавлена в особистій приналежності до політичних свобод. Вона характеризується розвиненою правовою і моральною відповідальністю, здатністю захистити себе і оточуючих. Феноменом сучасної особистості є національно зорієнтована свідомість, для неї рідна мова і культура свого народу є засобом національної самоідентифікації [11].

Система цінностей є ключовим компонентом в структурі людської діяльності. Ціннісні орієнтири визначають мотивацію, цілі, рішення та поведінку особистості. Проведений аналіз цінностей та ціннісних орієнтацій свідчить про їх пріоритетне

значення в структурі людської діяльності як конкретної людини, так і суспільства в цілому. Ціннісні орієнтації забезпечують цілісність, активну високоморальну життєву позицію та практичну діяльність особистості. Вони визначають життєвий пріоритет особистості, забезпечують життєву поведінку, сприяють протидії різного виду конфліктам.

З викладеного можна зробити висновок, що в умовах суспільної трансформації та сучасних глобалізаційних процесів самореалізація – це багатоаспектний психологічний феномен, який являє собою вищу форму виявлення творчої природи людини, її потенціалу і можливостей. Самореалізація – це своєрідний процесом перебудови людської психіки на засадах ціннісних орієнтацій, життєвих принципів, усвідомлення особистістю образу свого «Я» як унікального, неповторного світу.

Самореалізація забезпечує універсальну здатність особистості ставитися до себе як до суб'єкта, здатного до самоствердження на основі внутрішніх якостей і потреби у творчій самореалізації. що реалізується за допомогою системи психологічних механізмів.

Концептуальні положення самореалізації особистості хоч і висвітлені багатьма науковцями, все ж потребують подальших наукових розвідок з питань теоретичних моделей самореалізації, технологій саморозвитку, забезпечення продуктивності самореалізації.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бойко А. Сучасні підходи до розуміння феномену до самовизначення особистості. URL: https://lib.iitta.gov.ua/4220/1/1_Boiko.pdf (дата звернення 11.05.2024).
2. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості // *Цінності освіти і виховання* : наук.-метод. зб. / [за

заг. ред. О. В. Сухомлинської] ; АПН України. Київ, 1997. С. 27–31.

3. Гурлева Т. Дослідження поняття «гармонія» в аспекті життєвих смислів особистості URL: [https://lib.iitta.gov.ua/711369/1/Gurleva_\(2018\)_The_Research_Of_The_Notion_Harmony_In_The_Context_Of_Personal_Vital_Values.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/711369/1/Gurleva_(2018)_The_Research_Of_The_Notion_Harmony_In_The_Context_Of_Personal_Vital_Values.pdf) (дата звернення 11.05.2024).

4. Лагун О. Сенс життя та життєве самовизначення особистості. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v7/i32/14.pdf> (дата звернення 11.05.2024).

5. Левченко Л.С. Творча самореалізація старшокласників у науково-дослідницькій діяльності шкіл нового типу: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Левченко Людмила Степанівна; Сумський держ. педагогічний ін-т ім. А.С.Макаренка. Суми, 1999. 211 с.

6. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/08/Npchdusoc_2013_225_213_7.pdf (дата звернення 15.05.2024).

7. Пенькова О.І., Вінтоняк В.Ф. Психологічні детермінанти самореалізації особистості. <https://lib.iitta.gov.ua/708630/2/%D0%9F%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> (дата звернення 15.05.2024).

8. Роджерс К. Р. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 31.08.2024).

9. Самореалізація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення 10.05.2024).

10. Система ціннісних орієнтацій сучасної молоді. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/9696/> (дата звернення 15.05.2024).

11. Тіравський В. Хто вона – людина XXI століття? URL: <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/khto-vona-lyudyna-xxi-stolittya> (дата звернення 10.05.2024).

12. Хохліна О. Смысл життя як умова самореалізації особистості. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54365> (дата звернення 11.05.2024).

А. Шамрай,
здобувачка освіти
Н. Колендзян,
учитель мистецтва
(м. Кам'янець-Подільський)

МИСТЕЦТВО КОЗАЦЬКОГО ПИСЬМА В КОНТЕКСТІ МІЛІТАРНОЇ СИМВОЛІКИ

«Козаччина – феноменальне явище світової історії, яке не має аналогів в інших народів [2]. Українське козацтво стало видатним явищем не тільки в Україні, а й на всьому європейському просторі. Унікальність козаччини, у першу чергу, у тому, що вона мала свою територію, власний державно-суспільний стан з визначеними правами, обов'язками та стилем життя. Діяльність козаків торкалася всіх сфер життя українського народу: вони не тільки боронили українські землі, але й «підтримували українську культуру» [2].

Наприкінці XVI – початку XVII ст. значного поширення в документах канцелярії Війська Запорозького зародився і розвивався особливий вид каліграфії, який дістав назву козацького скоропису. Він дав поштовх для розвитку культури козаків, військового козацького мистецтва. Дослідники козацького скоропису вважають його «візитівкою доби українського Бароко» [1].

Козацький скоропис став визначною особливістю Козацької держави і набув статусу українського історичного стилю каліграфії. Цьому неповторному писемному стилю «притаманна просторово-лінійна ритміка, темпераментні закрути й розчерки, що утворюють динаміку письма. Сьогодні,

як ніколи, скоропис актуальний і використовується у дизайні та шрифтовому мистецтві» [8].

Історії розвитку шрифтів на території України присвячено ряд наукових розвідок, серед яких виокремлюються ті, що розкривають суть і значення козацького скоропису як унікального стилю бароко. Андрій Даценко в статті «Розвиток козацького скоропису в контексті української мілітарної символіки та естетико-культурологічної думки» дає таку оцінку вказаному вище стилю письма: «Український скоропис періоду Бароко за складністю написання окремих літер, витіюватістю буквеного орнаменту на аркуші паперу, цілісністю шрифту з навколишнім середовищем матеріальної культури мало чим поступається таким загальновідомим явищам світової культури, як китайське та японське ієрогліфічне письмо» [1].

У праці «Мистецтво скоропису в просторі українського бароко» Віталій Мітченко стверджує: «Сьогодні, коли відроджується інтерес до національної історії, культури, мови, не можна лишати поза увагою графіку шрифту. Вивчення зображальних особливостей та можливостей українського історичного письма допоможе виробити на їхній основі сучасні варіанти шрифтів, що відповідали б усім вимогам модерного дизайну» [9]. При цьому автор названої розвідки зазначає, що «естетичні проблеми української каліграфії, аналіз її мистецьких особливостей та спромог, роль і місце каліграфії в просторі національної культури, зміна її графіки в часі – все це досі є біла пляма в історії української культури» [9].

У статті «Естетика українського правопису» В. Мітченко, опираючись на дослідження Альберта Капра «Естетика мистецтва шрифту», зауважує: «Річ у тім, що «шрифт не тільки читають – шрифт сприймають як зоровий образ. У цьому естетичне значення шрифту споріднене з графікою і живописом: формальні закони декоративної побудови зображення діють подібно до законів орнаментального мистецтва у шрифті» [9].

Особливий шрифт скоропису вказував на розквіт української культури в період козаччини, у якому закладені глибинні традиції українського народу.

У XVII–XVIII ст. українська культура досягла високого рівня розвитку. У її основі лежали традиції козацтва з ознаками бароко, що «характеризувалося поєднанням світських мотивів і релігійних образів, було переважно контрастним та гіперболізованим» [1]. Час утвердження стилю бароко – епоха інтенсивної освіти європейських держав. Тому для мистецтва бароко характерні грандіозність, пишність, динаміка, пристрасть до різноманітних ефектів, яскрава видовищність [3].

Бароко, проникаючи в українську культуру, під впливом місцевих майстрів набуває свого розквіту і колориту. Першим зразком стилю українського бароко стала церква Святого Іллі у Суботіві, що побудована в 1653 році за наказом Богдана Хмельницького. Зовні споруду прикрашає розкішний бароковий фронтон (верхня частина переднього фасаду будівлі, яка обмежується двома схилами дахів та карнизом), що в той час стало новим архітектурним явищем. «Але головною особливістю стилю стали новаторські та водночас традиційні композиційні прийоми з гармонією та відчуттям пропорцій, розкриттям внутрішнього простору, що органічно поєднується із зовнішніми формами. Так, в архітектурі українського бароко відчувуються візантійські мотиви архітектури Київської Русі. Барокова химерність форм врівноважується чистими площинами стін – стіна з'єднує, домінує, забезпечує загальну гармонію елементів. Козацьким бароко називається тому, що найбільша кількість храмів у стилі бароко постала на території України за часів козацтва, а «українське бароко» досягло свого золотого віку завдяки Івану Мазепі [10]. Згодом і скоропис з яскраво вираженими ознаками бароко стали називати козацьким.

Починаючи з XVII століття козацтво заявило себе фундатором української державності з високим розвитком освіти. Одним із основних предметів викладання в козацьких школах став чистопис з яскравими ознаками стилю бароко. Починають формуватися нові почерки, зокрема чигиринський (козацький). Про це йдеться в «Літописі Самовидця» [6] та козацьких літописах Григорія Грабянки [5] і Самійла Величка [4].

Опираючись на літописні джерела, А. Даценко вказує: «Шрифтова культура органічно вписалася в простір культури бароко. Естетика рукописного шрифту гармонійно поєднується з графікою і живописом, вона базується на єдиних формотворчих принципах. Наочні зразки документів того часу свідчать про високу естетику рукописної шрифтової форми, коли декоративна композиція аркуша набуває абсолютної досконалості» [1]. Характеризуючи український скоропис періоду бароко, учений звертає увагу на складність написання окремих літер, зокрема доводить, що він вирізняється «витіюватістю буквеного орнаменту на аркуші паперу...» [1].

Козацьке письмо характеризується суто українськими рисами, відтворює характер українського козацтва, знаходить своє відображення в сучасній символіці і «мало чим поступається таким загальновідомим явищам світової культури, як китайське та японське ієрогліфічне письмо» [1].

Козаки були неперевершеними майстрами військової справи. Так само вони досягли вершини в каліграфії. Розвиток козацького скоропису відбувався безпосередньо в контексті української мілітарної символіки та естетико-культурологічної думки, в основу якої закладена культура з традиціями і звичаями українського народу, зокрема, козацькими.

Мілітарна символіка козаків пройшла століття і залишилася в сучасній військових клейнодах. Емблеми військових підрозділів та різних родів військ України пройшли

від 1991 року низку змін і трансформацій. У сучасних символах часто зустрічаються посилання на військову історію країни різних часів. Одними з поширених козацьких символів, що використовуються в сучасних емблемах найвищого командування ЗСУ та українських військових підрозділів, є козацькі клейноди: булава, бунчук, корогва, каламар, печатка, литаври, гармати, сурми, пернач.

Науковий співробітник відділу науково-просвітницької роботи Національного заповідника «Хортиця», історик Олександр Сурченко пояснює: «Булава символізує в ЗСУ найвищу військову владу. У козаків булава була саме символом, атрибутом гетьмана, кошового отамана. Тому в нас емблема Міністерства оборони – якраз хрест козацький, тризуб, але з мечем і двома схрещеними булавами, що символізують найвищу владу. Бачимо їх на нарукавній емблемі міністра оборони і головнокомандувача Збройних сил також. Тільки дві особи мають право носити їх. На погонах генерала також схрещені булави присутні» [11].

Не можна оминати такої важливої деталі в козацькій символіці, як зброя. Зображення зброї представлені на емблемі і прапорі Десантно-штурмових військ у вигляді меча Архистратига Михаїла. Серед сучасної символіки ЗСУ зустрічається зображення меча. Він «є головним символом в емблемі нашої морської піхоти» [11]. Відзначимо, що булави, перначі і мечі – не єдині символи козацької доби, які презентуються в сучасних емблемах військових підрозділів. Схрещені шаблі можна побачити на військових знаках беретів, пістолі – на знаках морської піхоти і механізованих військ, гармати – на емблемах ракетних військ та артилерії, протиповітряної оборони і зенітно-ракетних військ.

Перехресні перначі шеврон за прямим рівностороннім хрестом і гербом міста (Кам'янець-Подільський) зображені на шевроні Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області. Ці клейноди разом з гаслом «Вчитись перемагати!» відповідають козацькому духу.

Мілітарні козацькі клейноди органічно вписуються в такі символи Президента України: Прапор (штандарт) Президента України; Знак Президента України; Гербова печатка Президента України; Булава Президента України; внесені козацькі символи і в Емблеми Збройних Сил України.

Архівні документи, музейні збірки та артефакти, історичні та сучасні публікації й монографії дають змогу відтворити процес становлення та розвитку козацького скоропису у військовій символіці України. А. Даценко вказує, що «розвиток козацького скоропису відбувався безпосередньо в контексті української мілітарної символіки та естетико-культурологічної думки, підґрунтям для цього став всебічний розквіт української культури, в основі якої закладені традиції українського народу, зокрема, козацькі» [1].

Мілітарні козацькі клейноди, козацькі символи в сучасних військових емблемах, розвиток козацького скоропису, викладання чистопису – свідчення єдності всіх поколінь

українського роду, їх культурного розвитку. Візитівкою української Козацької держави став козацький скоропис.

«Скоропис – це український історичний стиль каліграфії, відомий як «козацький скоропис», поширений серед писарів та козаків впродовж XVII – XVIII століття. «Козацький скоропис ... набув значного поширення в документах канцелярії Війська Запорозького» [8]. Шрифт козацького скоропису – кириличний з письмовим відображенням українського бароко. Саме бароко «подарувало нам зразки прегарного скоропису на документах військовий і ратушних канцелярій» [9].

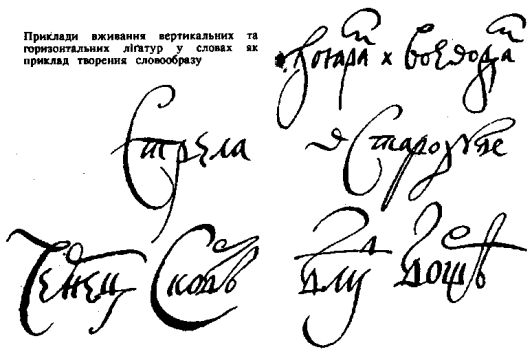
Особливе значення в розвитку українського письма відіграло зростання грамотності: при церквах відкривалися школи, де діти вивчали молитви, училися читати і писати, рахувати і читати. Важливе місце в розвитку українського письма відводиться Богдану Хмельницькому. Літопис Самовидця характеризує гетьмана як «козака розторопного в ділах козацьких воєнних и у писмі біглого» [7].

«Візьмімо будь-який універсал котроїсь із українських канцелярій та погляньмо, як писар розпоряджається «просторовим шаром» аркуша. Композиційно й просторово цей аркуш можна порівняти з фасадом барокової кам'яниці... Спочатку йдуть

темпераментні закрути й розчерки... Вони утворюють подоби́зну барокового картуша з характерною для української архітектури цього періоду динамікою та асиметрією в деталях.

Далі починається ре́вна, вишукано-віртуозна й вивірена робота: написання слів і складання горизонталей рядків у вертикальний

Приклади вживання вертикальних та горизонтальних лігатур у словах як приклад творення словобуду

масив напису, де функцію в'язуючої речовини виконують вертикальні зв'язки лігатур. І наприкінці напису – розчерк, який є засобом психологічної розрядки після напруженої праці», – так характеризує складну просторово-лінійну ритміку, притаманну українському скоропису Віталій Мітченко в статті «Мистецтво скоропису в просторі українського бароко» [9].

Зразок українського скоропису позначений на гривнях 2004 року з цитатою Мазепи: «А за віру хоч умірте і вольностей бороніте!»

У статті «Український правопис» [7] описані характерні особливості скоропису в різні періоди його розвитку.

На початку XVI це був вільний від усякого впливу «уставний скоропис», запропонований Ізмаїлом Срезневським. Скоропис другої половини XVII століття характеризується наявністю майже для кожної літери кількох типових графем, різноманітних за формою. Прослідковуються спільні закономірності українського скоропису в письмі різних канцелярій та місцевостей, однак були і специфічні графеми, властиві письму документів окремих місцевостей.

Графічний склад українського скоропису другої половини XVIII століття залишається майже без змін. Однак під кінець століття у зв'язку зі складністю, спостерігається спрощення письма: більшість графем багатьох літер

виконуються меншою кількістю прийомів руки під час написання, що вплинуло на зміну форм і з'єднань деяких літер.

Значна кількість багатьох форм усіх типових графем українського скоропису, дотримання певних традицій щодо методів їх зображення, нахилу, величини тощо сприяло поширенню різних почерків та стилів [7]

Історія українського козацтва, культура і мистецтво – невичерпне багатство України. Козацький скоропис набув особливого статусу як форма вираження української ідентичності. Йдучи з глибин історії, форма шрифту не втратилася і продовжує своє існування, оживаючи в мистецьких творах з національними етнічними мотивами.

За дніпровськими порогами зародилася козацька вольниця і плекалася козацька слава. Тут сформувався образ запорізького козака – втілення військової доблесті, відданості Батьківщині та волелюбності. Козацькі символи стали найяскравішими символами України і запорукою вічності козацької слави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Даценко А. Розвиток козацького скоропису в контексті української мілітарної символіки та естетико-культурологічної думки. URL:

https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/nauka/vydannia/14_Rozvytok_kozatskoho_skoropysu_v_konteksti_ukrainskoi_militarnoi_symvolyky_ta_estetyko_kulturolohichnoi_dumky.pdf (дата звернення 27.06.2024).

2. Козаччина – героїчна сторінка в історії України. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5895> (дата звернення 27.06.2024).

3. Кордон М. Освіта Запорізької Січі. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6946/1/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D0%97%D0%A1.pdf> (дата звернення 29.06.2024).

4. Літопис Самійла Величка. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/narod/printout.php?id=8&bookid=1> (дата звернення 29.06.2024).
5. Літопис Григорія Грабянки. URL: http://litopys.org.ua/old18/old18_37.htm (дата звернення 29.06.2024).
6. Літопис Самовидця. URL: http://litopys.org.ua/old17/old17_10.htm (дата звернення 29.06.2024).
7. Мадярка К. Український скоропис. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-na-temuukrainskij-skoropis-155927.html> (дата звернення 30.06.2024).
8. Мистецтво козацького скоропису. URL: <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=10821> (дата звернення 30.06.2024).
9. Мітченко В. Мистецтво скоропису в просторі українського бароко. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/mitch.htm> (дата звернення 24.06.2024).
10. Морі Є. «Козацьке» бароко: як Україна переосмислювала європейську архітектуру. URL: <https://suspilne.media/182268-kozacke-baroko-ak-ukraina-pereosmisluala-evropejsku-arhitekturu/> (дата звернення 29.06.2024).
11. Назаров Є. Козацькі символи в сучасних військових емблемах України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kozacki-symvoly-zsu/32246509.html> (дата звернення 29.06.2024).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Білий Леонід Григорович – директор Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»; кандидат педагогічних наук, доцент (м. Хмельницький).

Гладій Анна – здобувачка освіти ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету» (м. Хмельницький).

Григоровська Антоніна Володимирівна – вчитель української мови та літератури; вчитель вищої категорії; вчитель-методист Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №15 імені Олександра Співачука Хмельницької міської ради» (м. Хмельницький).

Голярдик Наталія Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент; доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький).

Данько Оксана Володимирівна – кандидат психологічних наук; старший викладач кафедри психології Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Дацюк Олександр Анатолійович – протоієрей; PhD, кандидат богослов'я, Хмельницький інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Дика Любов Леонтіївна – кандидат філологічних наук, доцент; доцент кафедри правових та інформаційних технологій Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»; вчитель української мови та літератури ліцею №5 Хмельницької міської ради (м. Хмельницький).

Дуда Луїза – здобувачка освіти 8 класу Хмельницького приватного ліцею «Мої обрії» (м. Хмельницький).

Колендзян Наталія Сергіївна – учитель мистецтва Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Колендзян Ольга Степанівна – учитель-методист української мови та літератури; голова предметно-методичної комісії суспільно-гуманітарних дисциплін Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Комарова Оксана Віталіївна – викладач української мови та літератури ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»; викладач вищої категорії (м. Хмельницький).

Королевська Ольга Дмитрівна – учитель української мови та літератури; учитель-методист Хмельницького приватного ліцею «Мої обрії» (м. Хмельницький).

Маркова Світлана Василівна – доктор історичних наук, доцент; голова Хмельницького осередку Національної асоціації дослідників Голодомору-геноциду українців; завідувач кафедри туризму, рекреації, крос-культурної комунікації та фундаментальних дисциплін Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м.Хмельницький).

Никитюк Світлана Іванівна – старший викладач кафедри англійської мови, факультет іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський).

Олійник Валентина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент; викладач-методист української мови та літератури; завідувач кафедри психології Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Онищук Дарія – здобувачка освіти 3 курсу ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету» (м. Хмельницький).

Охман Денис – здобувач освіти 11 класу Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Парандій Валентина Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри туризму, рекреації, крос-культурної комунікації та фундаментальних дисциплін Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Поморова Наталія Анатоліївна – викладач вищої категорії; викладач-методист ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету» (м. Хмельницький).

Сохацька Марія – здобувачка освіти 11 класу Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Чередніченко Ольга – учитель Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

Шамрай Анастасія – здобувачка освіти 11 класу Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області (м. Кам'янець-Подільський).

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

Україно, молюся за Тебе,
Як за матір духовну святу,
За блакить твого вічного неба
І за ниву твою золоту.

Україно, молюся за славу,
За твою непокору століть,
За столицю твою Златоглаву,
Що по груди в каштанах стоїть.

Україно, молюся за мову,
За Божественну мову твою,
І за вроду, твою калинову,
Від якої добрішим стаю.

Україно, молюся за пам'ять
Убієнних за волю синів
І за тих, що у душах запалять
Пломінь правди, щоб край заяснів.

Україно, лише в милосерді
Час єднання синів настає.
То нічого, що ми не безсмертні,
За безсмертя молюся твоє.

Отче наш,
У Твоїм часоплині
Все минає –
Ридай не ридай.
Прости, Боже, гріхи Україні
І надалі грішити не дай.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Українська мова і нація

Збірник наукових праць

Випуск 17

З 152 Українська мова і нація : зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий.
Хмельницький : Вид-во МАУП, 2024. Вип. 17. 146 с.

За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела, академічну доброчесність відповідальність несуть автори. Редколегія не завжди поділяє їхні погляди.

Приватне акціонерне товариство “Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб’єктів
видавничої справи ДК №32262 від 26.08.2008 р.*

Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
29015, м. Хмельницький, Проспект Миру, 101А
Тел.: +38(0382) 63-03-05
Ел. адреса: himaup@ukr.net
www.km.maup.com.ua

Здано в набір 20 листопада 2024 р. Підписано до друку 26 листопада 2024 р.
Формат 60х84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 6,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 200 прим.

*"Мова - це наша національна ознака,
в мові - наша культура,
сутність нашої свідомості"*
(Іван Огієнко)

Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом
e-mail: himaup@ukr.net, офіційний сайт: www.km.maup.com.ua